

בענין הפרדת הדת מן המדינה באה"ק

אוצר החכמה

הבה נתבונן, מייסדי המדינה וראשיה, אלה אשר היו מגוערים מכל זיק של תורה ואמונה, שמו את ממרת חייהם לערטל את אומתנו ממורשת סיני, וליצור אומה חדשה על יסוד לאומיות ערטילאית בלי כל זיקה לתורה ומצות, הם לחמו בכל כוחם להצר רגליהם של שלומי אמוני ישראל, הקימו מנגנון שלם וכתחבולות עשו מלחמה להעביר על הדת רבבות אלפי ילדי ישראל, העולים החדשים מכל ארצות הגולה. ובכל זאת ראה זה פלא, הם בעצמם הסכימו ועודדו את השידוך המזר הזה בין הדת והמדינה, הם אשר כל רצונם היה להיות ככל הגוים בית ישראל, ולהידמות לכל ארצות הגוים, לקבל תרמית של מדינה דמוקרטית חילונית, מה זה היה להם פתאום להסכים לקשר את המדינה עם הדת, איך עשו מעשה לסתור, וכי טיפשים היו, לא ולא, חכמים המה להרע, ידעו והבינו היטב מה לפנייהם. ואיך ובמה יקדמו את מטרותיהם, (כפי שהתבטא רה"מ הראשון: אני רוצה לממן את מנהיגיו של היריב שלי...)

אבל אנחנו חטאנו, נפלנו בפח, לא שמנו לב לרשת אשר פרסו לרגלינו, נלכדנו במזימתם, וע"י פתיון של איזה חוקים דתיים שזרקו לנו סתמו את פינו, והשוחד יעור עיני חכמים, ועלה בידם להשתלט על כל הדור ולשנות את מהותה של אומתנו כמעט, מזרע קודש בני א-ל חי לזרע מדעים בנים משחיתים רח"ל.

בבר כתבתי במק"א כי ההישג הגדול והחשוב ביותר הוא חוק גיטין וקידושין שניתן בידי הרבנות, וספק גדול הוא אם יש בו תועלת של ממש, דהנה כשאנו מחשבים את תועלת כפיית מעשה מצות על אחינו הרחוקים, נראה שהתועלת היא גידור פרצות ולגרום לקרבם ולהכניסם תחת כנפי השכינה, והחישוב היחידי שאנו צריכים לחשוב הוא מה ה' אלקיך שואל מעמך, ומה יגרום נחת רוח לפניו ית', והנה בעוה"ר אלה הרחוקים אשר צריכים לחוק המדינה כדי שיבואו לרב כדי לסדר להם חופה וקידושין, הלא בלא"ה חיי אישות

כ"ה, יום ג' לסדר ולקחתי לכם לי לעצמי והייתי לכם לאלקים שנת תשמ"ה לפ"ק.

שלום וישע רב למע"כ אהובי היקר ונחמד השוקד על דלתי תורה דורש אמת ומבקש אמונה כבוד מוה"ר..... נר"ו, בירושלים עיה"ק ת"ו.

אחדשתה"מ באהבה כראוי, הנני בזה לקיים מוצא שפתי שהבטחתי להעלות על הכתב הדברים שאמרתי בע"פ בבקרי בעיר הק' תובב"א בתחילת החורף. ואף כי לכאורה היה ראוי לשים יד לפה כי הדברים עומדים ברומו של עולם ונגועים אל הכלל, ולא נעלם ממני מך ערכי מלחנות דעת נגד המוסכם אצל רבים. אך בראותי גודל הנחיצות וגודל ההפסד שאנו מפסידים יום יום, אמרתי יעבור עלי מה, אשיחה וירוח לי.

הנה בהתבונני במצב העכשווי בארה"ק ראיתי שתי תופעות, אחת חיובית, ואחת שלילית.

מצד אחד תורה להשי"ת, מתרכים שומרי תורה ומצות וניתוספים ספסלי דבי מדרשא בריבוי בני תורה, וגם שערי תשובה לא ננעלו ובאים אלינו יום יום אחים רחוקים ונעשים קרובים ומקבלים עליהם עול מלכות שמים באהבה ורצון כ"י. אבל מאידך גיסא לצערינו הרב, אחינו מגדינו מתדרדרים יותר ויותר וכמעט ששכחו מקור מחצבתם, ושנאה כבושה מפעפעת בלכם נגד כל קדשי בני וגד אחיהם שומרי תו"מ, עד שהם מתארגנים ללחום נגד התורה"ק ונושאי דגלה, אשר אחריתן מי ישורנה.

ובעת הזאת, חל עלינו חוב לתת לב על המצב בשני המישורים הנ"ל. לפעול ולעשות כל

מה שביכולתנו לעודד ולחזק התופעה הראשונה, ולבטל ולבער התופעה השנייה. אבל איך עושים זה, מה הם הכלים שבידינו. אחר העיון נלעג"ד כי פתרון גדול לכל בעיות הזמן תלוי בהפרדת הדת מן המדינה. חיבור זה בין דת תוה"ק למדינה החילונית הוא הוא בעוכרינו וכובל את ידינו מעשות פעלים להשי"ת ולתורתו הק'. והוא הוא הגורם לכל השנאה נגדינו מצד אחינו התועים בדרכי החיים רח"ל.

שיש אחוז מסוים אשר אף בלי חוק קידושין ילכו להתחתן אצל רב, ואח"כ לכשיפרדו, כשיסרב צד אחד ליתן גט יחיו באיסור, ולכאלה בן תועלת בחוק גיטין וקידושין. לכוף אותם להתגרש אצל הרבנות, אמנם עדיין יש לשקול היטב אם אין ההפסד הנ"ל שקול נגד הריחוק הזה, כי אלה אשר בעצמם הם חופשים ורחוקים מאמונה הלא גם היום כשמוצאים קשיים להתחתן או להתגרש אצל הרבנים, ממציאים לעצמם הרבה דרכים איך לעקוף את החוק ולעשות מה שלבם חפץ, עד שהמסתכל בתוך תוכיות הדברים באמת, ספק גדול אם ימצא שחוקים אלה גודרים פירצות בישראל ומונעים בנ"א מלעבור עבירות.

והנה עכ"ו, אם החוקים אלה היו מתקבלים על דעת הקהל החפשי שלא היה מערער בדבר ולא היו גורמים לטענות ומריבות ושנאת ישראל אלינו, כי אף אם היינו צריכים להוציא ע"ז את כל כוחינו ולנצל את כל האנרגיה שלנו על השיגים אלו בכדי להחזיק את הסטטוס קוו האומלל הזה, אז אולי היה כדאי, כולי האי ואולי.

אבל לדאבוננו הרב אין המצב כן, הלא חוקים אלו מקוממים חלק גדול מהאוכלוס"ה של הישוב, הלוחמים ומתנגדים להם, וצועקים בראש כל חוצות, "כפיה עליך ישראל", אשר לפי מבטם והשקפותיהם הלא הם צודקים ואילו אנחנו צריכים לגייס כל כוחותינו ללחום ולעמוד על המשמר בשביל לקיים את החוקים האלו אשר כל תועלתם היא אפסית ומוטלים בספק עצום, ועוד שאנחנו מכשילים אותם בעון שנאת חנם, ומפזרים את כל כוחינו על דברים שאין בהם ממש, בו בזמן שאם היינו מתרכזים בדברים העומדים ברומו של עולם, על חינוך הדור הבא, על קירוב רחוקים, על עמידה על המשמר שלא יגזלו בנינו ובנותינו, על העולים החדשים שלא יפלו בפח אשר טומנים לרגליהם וכיוצ"ב, אז היתה הצלחתנו בעזרת ה' בטוחה.

לבד מן דין, הלא אחינו מגדילי מנצלים חוקים אלה לסתום את פינו, וע"י זריקת עצם זה לנו, חוקים חוקי און הנוגעים לנפשינו ולנפשות בנינו ובנותינו, ומסיטים את המלחמה האמיתית לצדי צדדין, נקח לדוגמא את העובדא שקרתה לפני הרבה שנים, כי ביום שנתקבל חוק שירות לאומי לבנות דתיות, בו ביום נתקבל זה לעומת זה חוק שיפוט רבני לעינינו גיטין וקידושין, וזה ברור

שלהם בעבירה חמורה של כריתות בשביל אי שמירת חוקי הטהרה, וא"כ מה יתן ומה יוסיף לזכותם בדבר קל ערך, ביחס לאותו דבר עצמו שהם חוטאים בו באופן החמור ביותר, וכל כי האי ודאי קי"ל כרשב"ג (ב"ק ס"ט). הלעיטוהו לרשע וכו', ועי' בגליון מהרש"א יו"ד (סי' קנ"א) דאף כי העיר על הש"ך שם (סק"ו) דבישראל מומר אין צריך להפרישו מאיסורא ואין איסור מסייע, וכ' שאין להביא ראיה להש"ך מהא דרשב"ג, (זה דלא כמש"כ בשו"ת בית יצחק או"ח סי' כ"ט אות ד' ושו"ת בשמים ראש ח"א סי' ג"ח ששניהם לד"א נתכוונו שמקורו של הש"ך מהא דרשב"ג עי"ש) די"ל שאני התם דבין כך ובין כך עובר על איסור גזל ובאותו דבר שעשה רשעות עכ"פ אין אנו מצווים שלא יעשנו באיסור אחר עוד, וגם זה משמע ברמב"ם בפ"ה המשנה פ"ה דמעשר דדוקא מחמת דאיסור גזל חמור מאיסור כרם רבעי שנפרישו עכ"ל עי"ש. עכ"פ בעניננו שהם עוברים על איסור חמור של גדה, אין תועלת להצילם מאיסור פנוי, והרי זה מעין תליית גוס זהב באף וכו'.

אמנם בחוק גיטין לכאורה בן יש תועלת גדולה להצילם מאיסור א"א, אבל כד נעיין שפיר נראה דגם בזה ספק גדול יש, אם חוק זה באמת מציל ממכשולים, או להיפך יכול לגרום ליותר מכשולים, דהנה בלי סידור קידושין היו רוב מאלה החופשים החיים יחד בגדר פנוי ופנוי, כי באנשים כאלה לדעת רוב הפוסקים אין אומרים חוקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, וכשנפרדים אין צריכים גט (עי' ברמ"א סי' כ"ו בשם תשו' ריב"ש סי' ו' ובתה"ד סי' ק"ט בתשו' רדב"ז וסי' שנא', וכ"כ בתשו' מהר"ם שי"ק אה"ע סי' כ"א לצדד להתירה בלי גט וכן מסיק ג"כ בשו"ת פרי השדה סי' ט' מסיק להתירה בלי גט, וגם בקונ' כתורה יעשו באריכות וכן בין רבני זמנינו יש הרבה מקילים עי' שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' א' וס' אגרות משה סי' ע"ה, וראה אוצר הפוסקים סי' כ"ו ס"א, ואף שיש מחמירין מ"מ יש סמך גדול להקל) נמצא לפי"ז שאלו החופשים אשר אם לא נכוף עליהם חוק קידושין כשיפרדו לא יהי' עליהם דין א"א, וגם אם יבגדו בבעליהם לא יעברו על האיסור החמור של א"א וגם על בניהם לא יהיה דין ממזרות, כמובן לא אכחד תחת לשוני כי יתכן

הלאומי והדחיה מבשר חזיר דוקא, ואל יהי דבר זה קל בעיניך, כי אף כי מצות לא תעשה אינה צריכה כוונה, עכ"ז המנמק ולוחם בשביל קיום מצוה מטעמים של אחדות לאומית, או שהשבת היא דבר טוב ונאה ומלכד את המשפחה, או שהטיסה במרום במטוס של המדינה בשבת עם דגל ישראל הוא נגד כבוד האומה, הרי הוא מסלף את התורה, מחללה מכל קדושתה, וגרנן מפריד בין אלופו של עולם נותן התורה ית"ש ובין תורתו רח"ל.

ובן ההישג הגדול של חוק ההפלות, כמה געשו ורגשו המפלגות העומדות על בסיס התורה לתקן החוק הנ"ל כי חלילה לנו להתיר הפלה מטעמים סוציאליים של חוסר פרנסה וכיוצ"ב, ולא נחו ולא שקמו עד שהתקינו את החוק שאינו מתיר לעשות הפלה אלא מטעמי בריאות בלבד, הבה ונעיין היטב בלי שוחד, מה הועילו חכמים בתקנתם, ראשית, גם לפי החוק המתוקן עדיין לא מפורש שההיתר הוא רק במקום פיקוח נפש של האשה, עד כדי כך עוד לא זכינו, ועל זה בכלל לא היה להם העוז לדרוש ולבקש, נמצא דבאופן עקרוני גם החוק המתוקן הוא עדיין נגד התורה כמו החוק הקדום. שנית בשעתו טענו הלוחמים בעד תיקון חוק ההפלות, דאף אם בשאר דברים אין תועלת וצורך ללחום בעד חוקים דתיים, מ"מ שאני בנידון דידן, דכאן יש משום הצלת הנדרף להציל ילדי ישראל שעדיין לא באו לעולם שלא ירצחו אותם רח"ל. והנה אם באמת יש בידנו למחות ולתקן, בודאי יש יסוד גדול לומר שבוה אנחנו חייבים יותר משאר דברים, ולא שייך כאן לומר הלעיטהו לרשע וגו' וגם אין לחוש שנגרום לשנאה נגדינו, כי מדובר כאן בדבר שיש בו משום הצלת נפשות נקיות, אבל דא עקא כי בעוה"ר מה נעשה שאין בידנו למחות, ואין ביכולתנו לכופ על אחינו הרחוקים מתו"מ דעותינו אלה, כמו כן שום חוקים לא יעזרו לנו בזה, כי הרופאים ברובם רחוקים ג"כ מדעת תורה, ואשה אשר רצונה לעשות הפלה בקל תמצא את הדרך בעזרת הרופאים לעקוף את החוק, וכי קשה להם לחתום על פיתקה שנעשה הדבר מטעמי בריאות, או דרכים אחרות. בעת כבר גלוי וידוע לכל כי החוק לא הועיל להמעיט אחז ההפלות כלל וכלל, ואם זהו המצב, אז הדרא קושיא לדוכתא, מה הועלנו

לכל, שהיה זה בכדי לאון את המשקל ולסתום את פיהם של שומרי משמרת תוה"ק, והודו נציגי המפד"ל שהוכרחו להסכים לחוק שירות לאומי כדי להשיג את חוק גו"ק. והנה מי שלא הוכו עיניו בסגורים בודאי ישכיל ויבין, כי רק החפשים מרויחים מהסדר זה, הבט וראה, מה הם נותנים ומה הם לוקחים, הם מסכימים לצרמוניה דתית אשר אינה מחייבת אותם לשום דבר, ומה הם מבקשים מאתנו, ליתן להם את בנותינו אשר לולא ה' עזרתה לנו והפר מחשבתם, כי אז נשתייר ח"ו מבית ישראל שריר ופליט.

ובן המתבונן בכל התחיקה הדתית מיום קום המדינה ימצא, שהתועלת היא כמעט אפסית וההפסד כנגדו הוא גדול מאד, ונפרט אותם אחת לאחת, למשל: חוק שביתת שבת ויו"ט, מלכד הפירצות והיתרי העבודה שלא כדת, גם "ההישג" של הפסקת התחבורה הציבורית ברוב חלקי אר"י, מלכד חילול שבת של אחר כניסת השבת וביום השבת לפני צאת הכוכבים, ובפרט הנהגים שנוסעים לביתם בערב שבת בלילה ומקדימים לנסוע למקום העבודה בעוד היום גדול. חוץ מזה, האם באמת מרמים אנחנו את עצמינו כ"כ וחושבים שעל ידי הפסקת התחבורה אנחנו מונעים חילולי שבת מהאוכלוסיה המחללת את השבת, הלא ההיפך הוא הנכון! השבתת האוטובוסים גורמת לריבוי חילול שבת ע"י מכוניות פרטיות ומוניות בכל ערי אר"י רח"ל וכל הכבישים מלאים נוסעים וכל חופי הים מלאים אנשים נשים וטף הבאים ושוהים ע"י חילול שבת. והלא כל בר בי רב דחד יומא יודע שפחות חילול שבת יש אם מאה אנשים נוסעים על אוטובוס אחד ממאה אנשים הנוסעים בכלי רכב פרטיים, וידעתי בני ידעתי את התשובה השגורה בפי כל, כי עכ"ז יש תועלת בחוק זה ובחוקים אחרים כעין זה, משום שממעטים את החילול ה', כי אין החטא נושא אופי של חטא הכלל ואינו מקבל גושפנקא חוקית, אבל על זה נדבר להלן בעוזה שי"ת.

ובן חוקי עזר נגד מכירת בשר חזיר, לדאבונינו הרב אלה החשודים על אכילת בשר חזיר, הלא בלא"ה אוכלים כל דבר אסור, חלב דם ובשר בחלב וכיוצ"ב אשר איסורם אינו פחות מחזיר, ועצם ההשתדלות לחוק זה במיוחד, מראה כי לא דבר ה' זו הלכה הוא המניע והדוחף אלא הרגש

הרבה הלכות גדולות ע"י תקנות חדשות כגון ה' ירושה וכיוצ"ב, והרבה, סתם ע"י קולות וקלות כמו קבלת עדות וכיוצ"ב.

הדבר החמור ביותר אשר ראוי להרעיש עליו שמים וארץ, אשר קלקלו והפסדו גורם לפירצות הגדולות ביותר, וגורמות לתערובות זרים וגוים גמורים בתוך עם השם, הוא קבלת גרים על ידי בתי הדינים הרשמיים באר"י, בלי קבלת מצות באמת. וכמה פעמים התעוררו על זה גדולים וטובים שמחו על הפירצה הגדולה הזאת, אבל מיד קמים מצד הרבנות אשר מכחישים ומשכיחים כל זאת, ושוב הכל חוזר למסלול ומפסידין כדאמתול. הנה אין רצוני כאן להכנס בבירורי הלכה, אבל זה ברור וידוע לכל יודעי דת ודין שבלי קבלת מצות אין גירות, ואף כי מקילים לקבל גרים שבאים להתגייר בשביל שנתנו עינם בב"י יהודי, כיון דקי"ל (יבמות דף כ"ד:) דביעבד הלכה כדברי האומר כולם גרים הם, אבל כל זה אם עכ"פ בשביל פניה זו הם מוכנים לקבל על עצמם עול תורה ומצות בלי כל שיוור, ואף לדעת הרמב"ם (פי"ג מהל' איסורי ביאה הי"ז) שכ' גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל ושבלי יצא מכלל העכו"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו כו' עי"ש היינו דאין הודעת המצות מעכב בדיעבד וכמו שכתב שם הרב המגיד אבל בלי קבלת המצות אין גירות אפילו בדיעבד וכמו שסיים הרמב"ם שחוששין לו עד שיתבאר צדקתו, דהיינו שאין משיאין לו אשה ואין נותנין לו דין ישראל עד שקיבל על עצמו עול תורה ומצות, ורק אחר שנתברר צדקתו אם חוזר לסורו דינו כישראל מומר, וכל רב ומורה אשר יראת ה' נגד עיניו אינו יכול לרמות את עצמו שכל אלו הגוים הבאים להתגייר כפי דרישת החוק באר"י כדי לאפשר לישא בן זוג או בת זוג ישראל, כל הצהרותיהם בקבלת המצות הם שוא ושקר, אין להם שום הוא אמינא לשמור מצות, כיון שגם הצד היהודי הוא חפשי לגמרי רח"ל, וכל אומדנא דמוכח כי האי, בודאי מעכב בעיקר גירות אפי' בדיעבד, והם נשארים גוים גמורים, ולא הייתי מפקפק אף לרגע מלמכור את החמץ לפני הפסח ל"גר" כזה. וראיתי מביאים ראיה מגמרא (שבת דף ס"ח) דגר שנתגייר בין הנכרים דיש אפשרות של גירות אף באינו יודע על עיקר שבת עי"ש. הנה כבר כתבתי שבחסרון

לקומם נגדינו את כל הציבור החפשי, ולתת חרב בידם לומר שאנחנו מתערבים בחופש הפרט וכיוצ"ב ממענותיהם, כי הגם שבודאי הצדק אתנו, וכל כה"ג מצוה לשלול מהם חופש הפרט ולמנוע רציחות ועבירות, אבל כל זה כדאפשר, אבל בודאי אפשר, מה נעשה, הלא אם היינו מרכזים כל הכוחות שפורנו על תיקון החוק הנ"ל ומחליפים אותם בפעולות חינוך והסברה לקרב רחוקים לאבינו שבשמים, בודאי היתה הצלחתנו גדולה יותר בכל השמחים.

וביותר מוזק לדת משה וישראל הרצון הזה לקיים בכל כח ותוקף את השידוך המזר הזה בין הדת למדינה ולכופף את החופשים דינים או סמלים דתיים ע"י חקיקה דתית, משום שזה מכריח את הרבנות להסכים לפשרות נוראות ולזייף את התורה וחוקותי' בכדי לעשות את רצון השליטים, דהרי בכל עת הם מניפים את השוט על ראש הרבנים ומהזידים ואומרים, אם תהיו "ילדים טובים" וצייתנים להתאים את הדת לצרכי המדינה וכו' אז טוב, ואם לאו נבטל את חוק גו"ק, והרבנים חושבים שחוק זה הוא הדבר הגדול ביותר ובלעדיו תהיה ח"ו כל התורה"ק בסכנה, לכן משתדלים הם בכל כוחם וגם למעלה מכוחם לעשות את רצון אדוניהם נותני לחמם, ואולי חושבים הם שבכל הפשרות והזיופים הם בגדר עת לעשות לה' הפרו תורתך, משום שרואים הם בחקיקה דתית ענין של לעשות לה', אבל האמת היא לדאבוני הרב שיש כאן "הפרו תורתך" בלי "לעשות לה'" כלל וכלל. וראה מה שכתב הגרצ"פ ז"ל (כפתיחתו לקונ' הסירו מכשול מדרך עמי, ירושלים תשט"ז) ח"ל ועי"ז גרמו שמצד השלטונות נמצא מי שהוא שפער פיו בלי חק לאיים על הרבנים שאם לא יתירו לקראים לבוא בקהל יבטל את חק הנישואין והגידושין וכו' עכ"ל. ואיומים כאלה לא פסקו מאז ועד עתה, אבל האמת היא שאין צורך באיומים כלל, כי הרבנים כעצמם יודעים "שאי אפשר למשוך החבל יותר מדי" ואותו "רב" ראשי שהתיר את הממזרים שנודעוזה בגללו אר"י ד' מאות פרסה, באמת לא חידש שום דבר, ובחינם הרעישו כנגדו כל כך, הוא הלך בדרך הסלולה של רבני "הרבנות" המסלפים דברי אלקים חיים יום כדי להתאים את תוה"ק אל המציאות החילונית, והחותכים חתיכות מד' חלקי השו"ע, הם בטלו

החוק הנ"ל תועלת רבה ומצוה גדולה וגידור הפירצות, עכ"ז אין לנו רשות לותר על שום דין מדיני תוה"ק ולעשות פשרות לכמל מקצת מתוה"ק בשביל לקיים מקצת. (ועי' מש"כ בשו"ת לב אברהם ח"א סי' קמ"א אות כ"ט).

אחר כל הדברים הנ"ל לא אוכל למנוע מלהביע את חו"ד העני' והיא אצלי בגדר פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה, על אשר זה רבות בשנים משתדלים ולוחמים גדולים וטובים לתקן את "חוק השבות" ולהוסיף בה תיבת "כהלכה" לאמר, שיהודי הוא מי שנולד מאם יהודיה או שנתגייר כהלכה. והרשעים כים נגרש בשום אופן אינם מסכימים לתביעה צודקת זו, וכשאנו אומרים תביעה צודקת, אין כונתנו לומר צודקת עפ"י חוקי תורתנו הק', דזה פשיטא, וכל מי שיש בו ריח תורה יודע ומבין שאי אפשר לגירות שלא לפי ההלכה, אלא תביעתנו צודקת גם ממבט נייטרלי, וברור לי כי כל בית משפט עליון בלתי משוחד היה מסכים כי מושג "גירות" שהוא מושג הלכתי טהור, א"א להשתמש בו שלא כהלכה, וזה סתירה מני' ובי' ומשל למה הדבר דומה, בארצות הברית יש חוק אונאה בכשרות, שהמוכר בשר מריפה בשם כשר נקנס כסכומי כסף, ואם יקום מישהו ויאמר שזה כשר לפי שיטת הריפורמים... וכי תתקבל מענת זו? ולמה לא, האם ממשלת ארה"ב מעדיפה את היהדות השומרת תו"מ על פני הריפורמים? בודאי לא, אלא שכל בר שכל ישר מבין ומודה שהואיל ומושג "כשר" הוא מושג הלכתי, ממילא אלה הכועטים כהלכה אין להם רשות להשתמש בו.

ואם זה כל כך פשוט, למה זה מסרבים הם להכיר ולהסכים לזה? אלא שהשוחד יעור עיני חכמים, והם משוחדים בכמה מיני רצונות ואינטרסים, המעכבים אותם להסכים לכך. ראשית, הלא כל כונתם לערטל את עמינו ממורשת סיני, להיות ככל הגוים בית ישראל, ולהציג את המדינה כמדינת חוק ולא כמדינת הלכה. שנית, זה לא ניתן להם להבין, מדוע "מותר" להם בעצמם לכפור בעיקר ולעבור על כל מצות התורה, וגוי הרוצה להיות "יהודי" כמותם ממש, לא יתקבל... איפה היושר, איפה השוויון... זה לא מתקבל דעתם, זהו אבסורד... זה כפיה נגד המצפון, לכופ בן אדם להאמין ולקיים מצות.

המידע על המצות חל הגירות כשיתבאר צדקתו, אבל בלי הרצון של קבלת המצות אינו חל כלל, ושם הרי כתב הרמב"ן ח"ל: גר שנתגייר לבין העכו"ם כגון שנתגייר בפני ג' והודיעוהו מקצת מצוות אחרות ולא הודיעוהו מצות שבת או שטעו ולא הודיעוהו וכו', הרי שרק זה אפשר ללמוד משם, - דהודעת המצות לא מעכבת, אבל הרי הוא בא עכשיו ורוצה להביא קרבן על שגגת שבת שלו וממילא מתברר צדקתו וע"כ הוא גר, כי חסרון ידיעה היה כאן, אבל אם אינו רוצה כלל להשתנות, אלא לחיות הלאה כגוי גמור כמו לפני הגירות כמו שהצד הישראלי חי, א"כ אין ספק בעולם שנשארים הם גוים כמו שהיו. מה נאמר ומה נדבר על החילול ה' הגדול והנורא שמקבלים גרים, שגלוי וידוע לכל כי הם רחוקים מכל אמונה בהש"ת ואין להם שום הוה אמינא לשמור מצות ובכל זאת מגיירים אותם. ולהיפך יש שהעידו שאם במקרה יש מי שרוצה להתגייר באמת להיות גר צדק, אז מערימים עליהם כל מיני קשיים וחומרות יתירות ומענים דיגנם לזמן זמנים טובא, וכל כך למה, כי כאן אין מורא מלכות עליהם, - כי מגירי צדק אלו אין להם פחד שיפנו אל האדונים של בית המשפט העליון.

בא וראה עד היכן הדברים מגיעין, דבשביל מורא מלכות מעקמין ומזייפין תורת ה' ומכניסין כל מיני גוים ופסולים לתוך עם סגולה. הנה בימים האחרונים נתפרסם בעולם הבאת אלפי "פאלאשים" מכוש לארה"ק, ואפילו אם נניח שמקורם מזרע ישראל, אבל עכ"פ ע"י ניתוקם מכלל ישראל במשך של כשלושת אלפי שנה, נתערבו בגוים, ויהדותם מוטלת עכ"פ בספק גדול, ולגודל הפלא מה אנו שומעים מהרבנות? -- המה יהודים לכל דבר, רק צריך שיעברו גירות לחומרא, ואני בער ולא אדע, מה זה לעבור גירות? הלא להתגייר צריך שירצו לקבל תורה ומצות, ומה נעשה אם הם חושבים שדרכם דרך התורה, והם היהודים האמיתיים, ואין רצונם כלל וכלל לקבל את מצות התורה שבע"פ כפי המסורה לנו מחז"ל. אחרים מדברים על גירות סמלית רח"ל, כאלו חוקי תוה"ק הם סמליים רח"ל. כל זה גרם להם הרצון העז לעשות את רצון אדוניהם ושלא להתנגש עם האינטרסים של המדינה, והפחד הגדול של ביטול חוק גו"ק, והאמת היא שאפילו אם היה בקיום

שלישית, רשעי עולם הריפורמים והקונסרבטיבים מחו"ל אינם שותקים, ומאיימים להפסיק את הזרמת הכספים לקופת המדינה, ועוד סיבות, על כן ההכרח להגיד כי אותם אנו "מבינים" ומה יש לדרוש מהם, הם יודעים מה מותרתם, ולוחמים בכל האמצעים לקדם את רצונותיהם, אם כן מה אנו רוצים מהם, שיתחשבו עם נזק המלך מלכי המלכים הקב"ה, בהפסד שגורמים לתורה"ק, הלא אדרבה זה מותרתם לעקור תורה מישראל ח"ו.

והנה אין ספק כי אלמלי היה כח בית דין יפה היינו מחוייבים לעמוד על המשמר לגדור פירצה זו כמו כל הפירצות בישראל, ולמנוע ולבטל את כל המרים יד נגד התורה, בין גיור הנעשה באר"י בין הנעשה בחו"ל, בין הנעשה ע"י ריפורמים וקונסרבטיבים ובין הנעשה ע"י ה"רבנות" שלא כהלכה בלי קבלת תורה ומצוות, כי כולם שווים, תורה אחת להם וגשאים ה"גרים" גוים גמורים.

אבל מה נעשה כי אין בידנו להעמיד הדת על תילה, א"כ מה בצע בכל מלחמתינו, ומה גרויה בהוספת תיבת "כהלכה", הלא אלה הממונים על ביצוע הגירות באר"י בלא"ה מגיירים שלא כהלכה, ודבר זה אינו מקרה, ולא ניתן כלל לתיקון, כי זה ברור שאם יעמדו הרבנים בתוקף על דעת תורה ויסרבו לגייר בלי קבלת מצוות כהלכה, ישמיצו את הקרקע מתחת רגליהם ויבטלו את סמכותם, כי זה נוגד את כל האינטרסים שלהם, ובודאי אין הרבנים חשודים לגייר שלא כהלכה כמזיד וברצון ח"ו, אלא הכל בעבור שיוודעים בבירור כי בזה תלוי ועומד כל מעמדם, וחושבים שהכל כדאי, אפי' להפר יסודות התורה כדי להחזיק את השיריז הזה בין הדת להמדינה כג"ל.

שבת, ניהא להו אם שוטרם יהודים יכתבו דו"ח (ראפורט) בשבת קודש על יהודי שפתח חנותו בשבת נגד חוק המדינה, הם מסכימים לכל השקרים והזיופים כדי להעמיד פנים כאילו המדינה הזאת היא המיצגת את האומה הישראלית המקורית, ושהיא ממשיכה את השלשלת מעת משה קיבל תורה מסיני, על כן נאה ויאה להם המלחמה הזאת להוסיף על החוק תיבת "כהלכה", כי זה היה מוסיף קצת גוון דתי למדינה, ומועיל למטרותיהם להראות קבל כל העולם כאילו עדיין לא נתקו את השלשלת מן העבר. (אבל באמת די להם גם "הישג" של חוק השבות העכשווי, שכתוב בו "יהודי הוא מי שנולד מאם יהודיה או שנתגייר", ומה היו עושים אם היו מחוקקים שיהודי הוא מי שנולד מאב יהודי כדעת הריפורמים, או שהיו מסרבים להשתמש במילת נתגייר, שזה מושג תורני).

אלא שהפלא הוא איך נרתמו למלחמת "מצוה" זו יראי ה' וחושבי שמו, חסידים ואנשי מעשה, תמימי דרך וישרי לב, אשר האמת נר לרגלם ואור לנתיבתם, אשר אינם רואים במצוות התורה סמלים רח"ל, אלא כחינת הוא וחכמתו חד הוא, ועל כן יכול אדם ללבוש תפילין הכי מהודרים, אם יש בתוכן איזה פסול כמו נגיעה, הפסק וכו', או אפי' פסול שאינו ניכר לעין כמו שלא כסדרן, המניחם לא די שלא קיים שום מצוה, אלא אף בדרך ברכה לבטלה, ואין כאן זכות אלא מכשול, וכן בכל מצוות התורה, כדאיאת בירושלמי (חלה פ"א ה"ה) אלה המצוות אם עשיתן כמצותן הם מצוות ואם לאו אינן מצוות. א"כ איך יכולים להונות את עצמם כל כך לחשוב דהוספת תיבת זו בחוק, יעשה תיקון גדול ויסתום הפירצה, אדרבה ע"י תיקון החוק תגדל הפירצה, כי הרי אז יתנו אימון בתעודת זהות של המדינה, שאם יהי' כתוב וחתום "יהודי" יאמינו בזה, ובאמת זה אינו, כי אין תיקון לגיירי "ערייות" של הרבנות עצמה, כי כולם גוים גמורים, וא"כ אדרבה הטוב לפרסם זה, ולהסתייג מהם ומהמונם, וכמו שכל אחד יודע שאין ליתן אימון בתעודת זהות של רוסיא שכתוב "יעברעי", אף שיש לחוש שיהיו אנשים פשוטים אשר כן מאמינים בתעודת זהות ולהם יגרם הפסד וקלקול, אבל כאמור את אלה לא נוכל לתקן, כי גם

ובאמת, מלחמה זו להוסיף תיבת "כהלכה" היתה ראוי' ומתאימה מאד לדתיים הלאומים, אשר כל גישתם לתורה רפוי', והלאומיות קודמת אצלם לדתיות, הם רואים בתורה אמצעי לליכודו ולקיומו של עם ישראל, ואשר על כן, אין הם נכנסים בעומק הדברים לשקול ולמדוד כל דבר במשקולת של תורה לחשוב שכר מצוה נגד הפסידה, ולחקור בכל דבר: מה ה' אלקיך שואל מעמך, אלא העיקר אצלם לכסות את המדינה באיצטלא דרבנן וצביון דתי, ולקבוע מזוזות על פתחי מינים, לא איכפת להם אם יחקקו חוק שעות עבודה אשר יהי' כלפי חוץ בעד

בנו מש"כ ואצרוף כבוד סיגך ואסירה כל בדילך וגו' בביאת גואל צדק בב"א.

והנה אם כי הלב מתמלא צער עמוק, לבי לבי על חלליהם, אוי לנו לראות את הבנים בני א-ל חי שמתרחקים מעל שולחן אביהם, מתערבים בגוים ושוכחים מקור מחצבתם, אוי לנו שהגענו לכך, כי לפי כל חכמי הסמטיסטיקה בעוד כחמישים שנה (אם ח"ו לא נזכה לגאולה, ה' יצילנו מזה) תצטמצם האוכלוסיה היהודית בארצות המערב עד לפחות מעשר אחת, וזו אבידה שאינה חזרת, ואף כי בלא"ה אין נחת רוח להשי"ת מהם כאשר עוברים על כל מצות ה', כבר אמר הגה"צ בעל החפץ חיים זצ"ל כי אצלנו לא הכומר קובע מיהו יהודי, אלא השו"ע... אבל עכ"ז ידועים דברי הקדוש הריב"ש זצ"ל שבכה כאשר הפרנקיסטים התנצרו, באומרו: השכינה מצטערת ומיללת כי כל זמן שהענף מחובר אל העץ עדיין יש תקוה שיחזור לחיותו, אבל כשנחתך אז אבדה כל תקוה, וכן רואים אנו בדורינו למרות המצב הירוד, עכ"ז תודה להשי"ת המאיר מתוך החושך, הנותן יד לפושעים ופותח שער לדופקי בתשובה, שנמצאים כאלה אשר כבר נתרחקו הם ואבותיהם ויש אשר אפי' אבות אבותיהם, ועכשיו זוכים להתקרב ולשוב בתשובה שלימה, יש לעודד תופעה זו, ולעשות כל מה שביכולתנו כדי להרחיבה לגדלה ולאמצה כי זהו הדבר היחידי שבידינו לעשות כדי למנוע את אחינו הרחוקים מדרת שחת

אך גם כאן צריך לומר בכל תוקף ועוז, שגם אם המטרה הנ"ל לקרב רחוקים גדולה היא וקדושה, עכ"ז אינה מטהרת את כל האמצעים, עלינו לזכור שסוף כל סוף, רצוננו בכל הנ"ל לעשות רצון אבינו שבשמים, ועל כן ח"ו להשתמש באמצעים אשר שנא ה', אף אם בעיני בשר שלנו נראה כי ע"י פשרות וויתורים נצליח לקרבם ולהחזיקם במסגרת של האומה, ואם נדקדק לפי הדין יתרחקו ויתערבו בגוים, עכ"ז אין זה עסק שלנו שיהי' לנו רשות להוריד מן המחיר כדי למכור את הסחורה, שליחא דרחמנא אנן, ואין לשליח רשות לשנות מרצון המשלח ית"ש. על כן אף כי נדמה לנו שאם נעמוד בכל תוקף לא לגייר בלי קבלת מצות, נגרום להתבוללות יותר, אין לנו לחוש לזה, כי עלינו לעשות כפי דרישת דבר ה' זו

הגרים של הרבנות הם שלא כהלכה, ובר מן דין, כל היודע מצב דורינו האומלל, יודע כי בעוה"ר קם דור חדש, נוער המנוער מכל זיקה לדת, דור עיקש ופתלתל בנים לא אמן כם, אשר נתחנכו בחפשויות גמורה, ובהשקפת עולם של שויון בין כל בני אדם בלי הבדל דת, ואלה אם פוגשים בכך או בת זוג מדת אחרת, אין זה משמש עיכוב אצלם כלל וכלל, ואם לפעמים הוריהם החופשים אשר קבלו בנערותם איזה חינוך דתי, (ואשר המה שברו עול ונתקו מוסרות ועכ"פ ההרגש היהודי עוד פועם בלבם) משתדלים להניעם מצד זה, הרי הבנים אינם מבינים כלל לשונם, ומסתכלים עליהם כאל שקרנים המלאים סתירות, משום שתביעות אלה של ההורים הם בסתירה לכל החינוך שחנכו, וככל התנגשות כזו יד הבנים על העליונה, כי הרי הם "צודקים" לגמרי, ואי אפשר כלל לבוא בטענות ותביעות נגדם, והם מסתדרים היטב גם בלי תיבת "יהודי" בתעודת זהות.

וממעים זה אינו מבין כלל את טענת הלוחמים בעד התיקון, באמרם: כי השארת חוק מי יהודי בלי תיבת כהלכה, מעורדת וגורמת התבוללות וגשוואי תערובת בעולם. לדעתי כל זה חלום, לראובנו הרב, אין צורך כלל לעודד גשוואי תערובת והתבוללות, אלה הם תהליכים טבעיים ותוצאה מהחינוך החפשי של "ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם" ומה יעשו הבנים האלה שלא יחטאו, כל הקולר תלוי בעון אבותיהם, אשר נתקו אותם מעץ החיים, שהוא תורתנו הק', ואם אין אמונה ואין יראת אלקים, וכל דרכי החיים שוים אצלם כמו אצל כל גויי הארץ, כי אז מה יעצור בעדם לבלתי הלך אחרי מראה עיניהם ולהתחתן עם בנות הארץ. הנה לפני דור אחד היה זה עדיין חרפה גדולה וטרגדיה אם אירע במשפחה אסון כזה, כי אז היו עוד הורים שזכרו עכ"פ את מורשת אבותיהם, ואת צורת העיירה היהודית, אבל עכשיו כבר מתו כל בני הדור ההוא, והדור החדש פשוט אינו מבין ואינו רואה שום אסון כזה, ואין לנו עצה נגד זה כלל, ושום חוק בעולם אינו יכול לעצור אותם, ותמיהני על החושבים שתיקון בחוק השבות יכול לעזור בזה, הרי זה ממש כמו לרפאות סרטן ע"י אספריין... והאמת שאין בידינו שום עצה ותחבולה, אלא על ידי עבודת החינוך וקירוב רחוקים, עד שישכח מצרף ומטהר כסף וגו' ויקיים

אנחנו בעלי-בתים על התורה, ואין היא סתורה שלנו שנוכל להוריד מן המחיר כדי למכרה. אבל אותם הרואים בתורה ח"ו רק אמצעי להחזקת האומה וכיוצ"ב הם מרגישים עצמם חפשים להתאים את האמצעים למטרתם ולקצץ חתיכות שלמות מתוה"ק כדי להתאימה לצרכי שעה כג"ל.

והנה מלבד שדבר זה אסור, עלינו לדעת שאינה מועילה כלל, וגם אינה מקדמת אותנו אל המטרה כלל. כי רק אמיתה של תורה בכוחה לשכנע ולקרב נפשות ישראל, אשר בתוך תוכיות לבבם משתוקקים אל האמת, אבל השקר והזיוף מרחיק אותם וסולדים ממנה. ועל כן הדרך הנכונה היא להושיט יד עוזרת לאחינו בג"י לקרבם לתורת אמת ולומר להם: שמעו אחים בני א-ל חי, שמעונו ותחי נפשיכם, זאת היא התורה המסורה לנו מסיני, ממנה אין לגרוע ועליה אין להוסיף, למדו היטב, דרשו צדק, בקשו אמונה, כי היא חייכם ובה תצליחו בזה ובבא, אבל אל נא אחי תרעו לבקש מאתנו לוותר ולפשר ולקצוץ ולהתאים, כי דבר זה אין ברשותינו ויכולתינו, ואם כה נעשה חפץ ה' יצליח בדינו, וזאת היא הצלחתנו היחידה כג"ל.

ומה יכאב הלב כי תחת פעולות ממשיות ללחום נגד ההתבוללות באמצעי היעיל ביותר הנ"ל, מתאספים רבנים ידועים אנשי שם, עושים ועידות, מקבלים החלטות ומצהירים הצהרות מלחמה נגד חוק השבות הנוכחי, ואף שולחים משלחות לדבר לבקש וללחום, אבל כל זה הוא כמו סערה בכוס מים אשר לא יועיל מאומה, ולא יגדור שום פירצה, אלא מסיט אותנו מקו המלחמה האמיתית, ומסיח דעתנו מהאפשרויות שעדיין בידינו לעשות ולפעול בעד ה' ותורתו, ולהשיב לב בנים לאבינו שבשמים.

הנה עלינו עוד לסלק אחת מהטענות הגדולות שדוגלים בה אלה הלוחמים בעד תיקון חוק מיהו יהודי ושאר חקיקות דתיות. באמרם, הן אמת שלמעשה יש בידינו מעט מן המעט לגדור את הפירצות, וחקיקת אלה החוקים לא הועילו ולא יועילו באמת למעט את המכשולים, לא את החילול שבת, ולא את אכילת גו"ט, לא את ההפללות, וגם לא לעצור בעד ההתבוללות וכו', עכ"ז עלינו ללחום בכל כח ועוז בעד אלה החוקים, כדי שעכ"פ להלכה לא יהי נראה כאילו ח"ו השליך עם ישראל את התורה הק' ארצה, כי זה

הלכה, בלי להתחשב עם התוצאות, ובפרט שע"י גיור בלי קבלת מצות עוד מוסיפים שמן למדורה ומגדילים הפירצה, בזה שמערכים בתוך עם ישראל את הגוים מבלי אשר יהי אפשרות להכיר אותם. ויותר מזה כתבתי במקו"א, שאם נזדמן לאדם, איש מישראל אשר רוצה לישא אשה גויה רח"ל, ובידו להצילו ע"י שישדך לו אשה יהודית חפשית כמותו, אשר בודאי לא ישמרו על חוקי מזהרה, דאסור לעשות כן, כי אין זה אפרושי מאיסורא אלא מכשילו בחטא יותר גדול, ועובר בזה על לפני עור, ואף שכתב הרמב"ם על איסור גויה (פי"ב מה"ל איסורי ביאה ה"ז) ח"ל: עון זה אע"פ שאין בו מיתת בית דין אל יהיה קל בעיניך אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו שהבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובכלל ישראל נחשב אע"פ שהוא ממזר והבן מן הכותית אינו בנו שנאמר כי יסיר את בנך מאחרי, מסיר אותו מלהיות אחרי ה', ודבר זה גורם להדבק בעכו"ם שהכדילנו הקב"ה מהם ולשוב מאחרי ה' ולמעול בו עכ"ל. עכ"ז ההפסד שכתב הרמב"ם הוא התוצאה, אבל בעצם החטא הוא קטן מבעילת גרה, ובדיני תורה לענין לפנ"ע מתחשבים יותר במעשה ההכשלה מלהתחשב בתוצאת העבירה. ובאמת, לא זכיתי להבין שיטת הרמב"ם שמביא מקרא כי יסיר את בנך מאחרי, הלא בגמרא (קידושין דף ס"ח:) נדרש שאין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה ופרש"י מדלא כתיב נמי כי תסיר את בנך דנשמע מיניה דקפיד נמי קרא בביתו לא תקח לבנך, משום כי תסיר את הבן הנולד לה מבנך אלמא בן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך אלא בנה עכ"ל. הרי דנשמע ההיפך, שאין כאן ההקפדה שתסיר את בן בנך מאחר שהוא עכו"ם, אלא שההקפדה על בתך לא תתן לבנו שהוא יסיר את בן בתך שהוא ישראל מאחרי ה', נראה מזה כי יותר הקפידה תורה על מי שהוא ישראל ויתנהג בדרך גוי ויסור מאחרי ה' משהקפידה על הבאת בן עכו"ם לעולם. ועי' בפרישה (אבה"ז סי' ט"ז סק"ט) מש"כ בזה בדעת הרמב"ם.

היוצא לנו מזה דהמאמינים בקדושת התורה שהיא רצון הכורא ית"ש, והיא היא המטרה העליונה בחיינו לעשות רצונו בשלימות, א"א להם לוותר ולהתפשר שלא לפי דיני התורה אף למטרה של החזקת האומה ושלמותה, כי אין

לחלות עליה שלט דתי, ולקשמה באיזה חוקים דתיים, הלא אלה ישמשו רק למסוה ולהגדיל השקר כמם זהב באף חזיר, ואיך יתמעט מהחילול ה' אפי' במלא נימא, אם יוסיפו על חוק השבות תיבת "סהלס" וכי אז כבר לא יהי' נראה כאילו השליכו את התורה ארצה, ומה עם יתר החוקים הנזכרים את כל יסוד תוה"ק הנ"ל, אתמהה.

ואהרבה העצה היחידה להנצל מהאחריות ולהמעט מהחילול ה' היא בהסתייגות גמורה מכל חקותיהם, ולהצהיר קבל עולם ומלואו, כי ראשי ומושלי המדינה אינם מציגים את האומה הישראלית המקורית הממשכת קיומה מאז מעמד הר סיני, והמאמינה ש"היום הזה נהיתה לעם", כמאמר ר' סעדיה גאון "אין אומתנו אומה אלא בתורתה" וזאת התורה לא תהא מוחלפת, ואינה צריכה אישור ממשלת ישראל, ותאבד היא ואלף כמותה ואות אחת ממנה לא תבטל לנצח.

ועל ידי ההשתדלות והלחימה לחוקק קצת חוקים דתיים, בזה אנחנו נכנסים בעובי הקורה ומקבלים אחריות על כל יתר החוקים הנשארים שלא כתורה, כי נראים אנו כמסכימים להם, ואז נחשב לנו כנותנים גושפנקא חוקית לכל החברים שהם נגד התורה, והכתוב צווה (ויקרא י"ט ל"ה) לא תעשו עול במשפט, רמז לנו בזה שהתורה מזהירה אותנו ביחוד, לכלתי תת אופי משפט וחוקי לעול, שלא נעשה מהעוול משפט. ואולי זה בנות המשורר (תהלים צ"ד ב') יוצר עמל עלי חוק, היינו שחדשים לא די שחוטאים אלא שנותנים להרשע שלהם גושפנקא חוקית כנ"ל. וראה בגמרא (חולין צ"ב) דאיתא התם אולא אמר: אלא שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח ואין מקיימן אלא שלשה, אחת שאין כותבים כתובה לזכרים, ואחת שאין שוקלין בשר המת במקולין וכו' ופרש"י דאע"פ שחשודין על משכב זכר ומייחדין להם זכר לתשמיש, אין נוהגין קלות ראש במצוה זו כל כך שיכתבו להם כתובה, ובשר המת של אדם אין שוקלין באימלוז, שאין אוכלין אותו בפרהסיא כל כך וכו' עי"ש. המתבונן בדברי חז"ל אלה יראה את היסוד הנזכר לעיל בכל תקפו, שאף כי עצם המעשים גרועים ושפלים מאד מאד אפי' אצל בן נח, עכ"ז למצוה נחשבת להם שעכ"פ מרגישים בוושה קצת ממעשיהם עד שאין נותנים לדברים הללו אופי חוקי.

חילול ה' יותר גדול, ונקרא חטא הקהל כולו, כאלו כתבנו על קרן השור כי אין לנו חלק באלקי ישראל, משא"כ כשעל ספר חוקים כתובים חוקים תורתיים, אף שלמעשה עוקפים אותם, מ"מ זה כבר חטא פרטי, והעוברים עליהם עתידים ליתן את הדין, אבל הציבור כולו ניצל.

ולכאורה טענה גדולה היא, שאע"פ שהחוקים אינם מונעים את הפירצות, אבל מונעים את חילול ה', ומסירים את האחריות מעל כלל ישראל, והמקור לזה הוא מדברי בעל העקדה היהודים (שער כ') שכתב בזה"ל: החטא הקטן כשומכמו עליו דעת הרבים והדת ניתנה בבתי דין, ולא למחות בו, הנה הוא זמה ועון פלילי וחטא הקהל כולו ולא ניתן למחילה עי"ש באריכות שזאת היתה חטאת סדרם ההפוכה כמו הנע. ואם בחטא קטן כך בחטאים גדולים על אחת כמה וכמה, ואם במקרה של בעל העקדה, שהסכמה על חטא קטן היינו מציילים החוטאים מחטא גדול בודאי, עכ"ז דח"ו להסכים, ומוטב שיעברו אסורים חמודים משימכמו בית דין על חטאים קטנים, וא"כ לכאורה עאכ"כ בניהון דודן שבהסכמתו על חטאים גדולים ספק גדול יש אם באמת נציל את הציבור מחטאים, א"כ לכאורה היה ראוי ללחום בכל חוקי עכ"פ שהחוקים לא יהיו מנוגדים לתורה, כדי להסיר מעלינו את האחריות והחילול ה'.

אבל כד נעין שפיר נחזי דאין העדון דומה לראיה ודמי לחדרי כי אוכלא לחטא, כי הלא בעל העקדה מדבר בהסכמת בית דין ישראל הדנים על פי תורתנו הקדושה, אשר על כן הסכמתם על חטא קטן מהווה זיוף בשלישית התורה, ומאחר שהבית דין עושים בזה שליחות של כלל ישראל שהם עיני העדה (עי' שו"ת ח"ס חו"מ סי' קע"ז) ע"כ זה נחשב חטא הקהל כולו ולא ניתן למחילה, אבל בנוגע לחוקי המדינה המיוסדים על אדני תוהו ובוהו, אשר כל עצמם הם נגד יסודי תוה"ק, מדינה אשר לפי חוקותיה מותר ליהודי לחלל שבת בפרהסיא, מותר להיות כופר בעיקר, ומותר לעבור על כל העריות בהסכמת שניהם וכו' וכו', מדינה אשר מצהירה כי הדת היא דבר פרטי ושהיא מדינת חוק ולא מדינת הלכה, מדינה אשר מהססת מלהוכיח שם השם במגילת העצמאות שלה, וכי על מדינה כזאת שייך לומר שאנחנו אחראים

שהשיגו, כי אז, בודאי זה נכלל בדברי בעל העקדה הנ"ל "הנה הוא זימה ועון פלילי וחטא הקהל כולו ולא ניתן למחילה". וראה לשון קדשו של המאירי (סנהדרין דף ז.ו.) ח"ל אע"פ שהפשרה נבחרת לענין דיני ממונות, לענין איסור אינו כן, ואל יאמר הדיין נתיר לו את זה כדי שלא יאכל את זה וכיוצא בזה וכו' ע"ש. וכן היתה דעתם של כל גדולי ישראל בדור האחרון לבלי להתיר לעשות פשרות בשביל רווחים רוחניים, למשל בארצות הברית עלתה כמה פעמים השאלה אם יש להעלים עין מהמסדרים חניגאות וריקודים מעורבים בבתי הקהילה כדי להחזיק את הנוער היהודי עכ"פ במסגרת של יהודים, דאם לא יתירו להם זה ילכו למקומות כאלה בין גוים ויש לחוש לתוצאות של נשואי חערובת, ודעתם של כל גדולי ישראל היתה שח"ו להתיר ולהרשות זה, וראה בספר אור אלחנן (ח"א דף ר"ו) איך נוף והתרים נגד רב אחד ואמר: מאימתי מכבים את האש הבושרת בנפט? מי שמכם אפטרופוס לדאוג דאגותיו של הקב"ה, אולי יטמעו בגוים? וכו' וכן מצטט (שם דף ר"ח) דבריו בזה"ל: פשרות, רשאי אדם לעשות על חשבונו הפרטי בלבד, אבל כיון שהוא בא לוותר על רכוש הזולת, להתפשר, אפילו כוונתו טובה בכדי להציל את השארית מהפסד, אינו יכול לעשות מאומה בלא כח הרשאה מן הבעלים. ואין מציאות לקבל פשרה שלא מדעתו של אדם זולת יתום קטן שבית-דין מינו אפטרופוס לפקח על רכושו. תורת ישראל היא לא בבחינת יתום קטן, חס ושלום, הקב"ה חי וקיים לעד, וממילא אינו אפטרופוסים עליה ולא בעלים, אין בסמכותנו לעשות פשרות בשם התורה אפילו כוונתנו לטובה בלי שום פקפוק. עכ"ל. דומה לזה כתב הגרי"ז מבריסק זצ"ל (בילקוט דעת תורה הגדפס עם קונ' עיקבתא דמשיחא דף ק"ט) ח"ל: אין לנו אלא ההלכה הפסוקה וחלילה לנו להתיר איסורים למען חזוק התורה, וכבר מצאנו שבימי החורבן, עלו הכהנים לגג והושיטו את מפתחות בית המקדש לשמים, כאילו ביקשו לומר: מכיון שאין אנו מסוגלים ויכולים לקיים את המוטל עלינו יעשה השי"ת את הטוב בעיניו, ואמנם יצאה יד מן השמים וקיבלה את המפתחות, ללמדנו שהכהנים נהגו כשורה בהחזירם את המפתחות, אף אנו אם לא נוכל לקיים את לימוד התורה הקדושה אלא

וכמה יש לנו להזהר שעל ידי רצונינו לתקן את חוקי המדינה ולהסיר מכשול, לא נהיה ח"ו כשותפים ומסכימים לדברים שהם לדידן בעין "כתיבת כתובה לזכרים" וכן היא לדאבוננו, לא רק שעם כל התיקונים האפשריים, עדיין כל עצם החוק הדימוקרטי של המדינה הוא בעצם זריקת גט כריתות לתורתנו הק', אלא שאפי' החוקים ה"דתיים" שמתקבלים, הם כולם בבחינת: אליה וקוץ בה, וברוב פעמים הקוץ גדול מהאליה, לדוגמא בחוק ההפלות "המתקון" כתוב לאמר: שרק מעטמי בריאות מותר לעשות הפלה. הנך רואה בעיניך שאחר כל המלחמה והתראת הנציגים הדתיים לעזות את הממשלה ולפרק את הקואליציה, זכו להישג מפוקפק זה, שהוא ממש נגד ההלכה כמו החוק הקדום, כי אין חילוק עפ"י ההלכה בין טעמים סוציאליים או טעמים של בריאות, ורק במקום פיקוח נפש מותר, אבל זה היה כבר יותר מדי, ולא היה להם העז לדרוש הגדרה ברורה עפ"י התורה, כי ידעו שהיא בגדר תפסת מרובה לא תפסת, וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתו, למעשה כבר כתבנו לעיל שהחוק הזה אינו מונע כלל את הרוצות לעשות הפלה, ואינו מוריד את אחוז ההפלות במדינה, ולהלכה הלא גם אחר התיקון נשאר שלא כהלכה, ואין זה מוריד את החילול ה' שחוקי התורה נדרסים ברגל גאווה רח"ל במדינה ה"יהודית"!!! אלא שה"רווח" היחידי שהרווחנו במלחמתנו זו הוא כי קודם התיקון היינו יכולים להרים ידינו ולהכריז ידינו לא שפכו את הדם הזה, אנחנו לא אחראים לחוקיהם שהם בגדר רציחה עפ"י תוה"ק, ובוזה היינו מסתייגים עכ"פ, ולא נושאים בעול האחריות כלפי שמיא, דמה נעשה, הלא אין בידנו למחות, אבל ע"י מלחמתנו בעד התיקון המפוקפק, הרימו נציגי התורה יד והצביעו על מה שהוא נגד התורה, ובכך נושאים הם בכל כובד האחריות כיון שהסכימו לחוק העכשוי, ונעשו בזה שותפים להפוך את העוול למשפט, וכן הוא בשאר חוקים שהצליחו להעביר, הפרוץ מרובה על העומד, ואין בהם שום תיקון לא להלכה ולא למעשה.

ועל אחת כמה וכמה אם הפשרות והקלקולים נעשים על ידי בתי דינים, לבטל מקצת כדי לקיים מקצת, להסכים על קצת סילופים וזיופים בתורה בכדי לשמור על המסגרת ועל החוק

של המטרות הנעלות ביותר לטהר את האמצעים, ועלינו לשמור את מצות התורה בשלימות ולא לדאוג לתוצאות, שנית כי אין ממש בטיעון הזה כלל, כי גם לפי המצב הנוכחי אין שלימות אומתנו מובטחת, כי אם ירצה איש דתי להתחתן עם בת ממשפחה חופשית או ליהפך הלא צריך לבדוק אם אינה באה מפסולי קהל או מגיורי שלא כהלכה, צחוק מכאיב הוא לדרוש את ממשלת ישראל המזויפת את מהותה של אומתנו שהיא תהי' השומרת על שלימות אומתנו ושלא יתערבו בה פסולים. לדאבוננו המצב בארץ ישראל הוא כמו בכל העולם, ובאמת יש מבוכה בין הפוסקים אם מותר להתחתן בבני ובנות החופשים והריפורמים עי' שו"ת מהר"ם שי"ק (או"ח סי' ש"ה) שמסיק לאסור, ועי' בספר שלחן העזר (סי' א' סעי' ח' אות ה') שמביא חבל אחרונים המדברים מזה, למעשה נוהגים שאלה הבאים ודופקים בשערי תשובה בודקים את יחוסם, ובאמת הרבה טרגדיות נשמעות בשטח זה, וכבר בא לפני כחור נחמד בעל תשובה וסיפר כי נודע לו שאמו היתה נשואה לבעל ונתגרשו אצל ראבאי ריפורמי ונישאה לבעל שני, והוא בנו, ועכשיו נתקרב לתורה בשלימות, ונודע לו כי הוא ממזר, שאלות כאלה מתרבות לצערינו הרב, ועי' כתוב דמעת העשוקים אשר אין להם מנחם. ובדורינו שרוב פושעי ישראל עדיין לא נתרחקו כ"כ והוריהם או הורי הוריהם היו עוד בעלי דת, עפ"י רוב עוד אפשר לבדוק את יחוסם של החוזרים בתשובה, אבל מה נעשה אם ח"ו לא יבוא הגואל צדק בקרוב אחר דור או שנים, הלא יהי' דינם בקראים שכולם ספק ממזרים, ומה נעשה לאחינו ולאחותינו ביום שידובר בהם, והלא אף אם יעשו כל תשובות שבעולם, הלא יהיו אסורים לבוא בקהל, חם לבי בקרבי ובהגיגי תבער אש, אלה הצאן מה חטאו, הלא הכל באשמתם של מורים סוררים אשר השחיתו התעיבור ופרצו גדרות בעולם, ובודאי אלמלי היה בידינו לעזור בזה ולמנוע צער ונזק לכל בר ישראל שלא ינעל שער התשובה עי"ז, ובודאי היינו חייבים לעשות הכל לטובתם, אבל מה נעשה כי אין בידינו למחות ולתקן כלל לא בחו"ל ולא באר"י, והעשייה על ידי פשרות לאו שמי-ה עשייה, והיא רק מקלקלת, לכן צריכים אנו להתפלל שיבוא בעל הכרם וישמור את כרמו.

מתוך התרת איסורים חמורים חלילה, נוח לנו להסתלק מהדאגה לקיום התורה ולמסור לשמים את קיום ההבטחה "כי לא תשכח מפי זרעו" עכ"ל.

ואולי גם דבר זה נכלל בכלל אמרם (מוע"ק דף י"ז.) אם דומה הרב למלאך ה"צ תורה יבקשו מפיו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו. דמלאך פירושו שליח, ושליח אינו רשאי לשנות מדעת המשלח לוותר ולהתפשר ו"ל האבן עזרא (שמות כ"ג כ"א) כל מלאך עושה דבר השם לא יוסיף ולא יגרע. ע"כ אם הרב דומה למלאך ה"צ שרואה תפקידו לא להוסיף ולא לגרוע, אלא למסור הלאה את מסורה רבותינו בשלימות כפי שנמסרה לו, אז תורה יבקשו מפיו, ואם לאו אז כל המסחר הנסחר בדברי תורה היא מסחר בדבר האסור, כי אין אדם מקנה דבר שאינו שלו, ואין אנחנו בעלים על התורה אלא עלינו לשמרה כנתינתה ומסירתה לנו, וכבר המליץ על זה הגאון בעל חתם סופר זצ"ל, על הא דאמרו (חגיגה דף ה:) שלשה הקב"ה בוכה עליהם בכל יום וכו' על שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק וכו'. דלכאורה יפלא מה החסרון בזה שא"א לו לעסוק ומתאמץ ועוסק, אלא כוונתם במילת לעסוק מל' עסק מסתחר, מוכר וקונה, והנה חו"ל היה אפשר להם לעסוק בתורה, כי ידעו דעת קונם, והבינו למרוד ולהעריך כל דבר על מכונם, הם ידעו כי כדאי לבטל מצות תקיעת שופר או נטילת לולב מחשש שמא יעבירו ד"א בר"ה, או ערל הזאה ואזמל סדין בציצית וכו' (ראה יבמות דף צ:) אבל מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ולא ניתן לו רשות לזה ועוסק, על זה הקב"ה בוכה כביכול. כל זה היה אמת ונכון אף אלמלי היינו מרויחים באמת לטובת הדת, כש"כ ועאכ"כ כשאנו מפסידים לאורך כל החיות, לכן השותפות זו היא אסון גמור לתורתנו הק' ובודאי מצוה גדולה לבטלה, ויפה שעה אחת קודם.

אחת מהטענות הגדולות כפי מחייבי השותפות בין דת למדינה היא, כי בלי זה תחלק האומה הישראלית לשני עמים ויהיו אסורים להתחתן זע"ז וזו תהי' קריעה שאינה מתאחת לעולם, בטענה זו השתדלו לשכנע את מוסדי המדינה להסכים לקבל חוק גו"ק למען אחדות האומה. הנה ראשית דבר כבר כתבנו, כי אין בכוחו

לפנים וגו', א"כ באמת אין הרשע עובר על לאו דלא תשנא את אחיך וגו', ולא רק בשביל שהוא אנוס, דזה אינו מציל עוד מלפנ"ע, כי המכשיל את חבירו בעבירה באנוס ג"כ עובר בלפנ"ע, אלא שעל שנאה כזו שלא נולדה בלבבו והיא נטועה שם מחבירו על זה לא הזהירה תורה. אבל כאן במצות תוכחה אין הטבע מחייב שישנא אותו ויכנו או יקללנו ויזנוף בו, והוא עושה זאת בבחירתו ואינו אפי' אנוס על זה, א"כ לכאורה המוכיח עד כדי הכאה וכו' עובר בלפנ"ע כנ"ל.

אלא דהאמת יורה דרכו, דהואיל ומצות תוכחה מצוה היא, וחז"ל למדו מקרא ששיעורו עד כדי הכאה, ממילא אין כאן משום נתינת מכשול, דמאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ואין לאדם להתחשב בתוצאות האפשריות, כן במקום שיש מצוה של מחאה לכפות בעוברי עבירה כגון הא (ב"ק דף כ"ח.) בנרצע שכלו לו ימיו, וכן איתא (ערכין דף ט"ז:) יכול לא יכנו לא יסרטנו ולא יקללנו ת"ל בלבבך עי"ש. וכן בהא (כתובות דף פ"ו.) כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו. בכל אלה מאחר שזה בכלל המצוה לכפות כל ישראל לקיים משפט התורה, אין עלינו להתחשב בעובדה שיתכן והמוכה יבעוט וישנא ויכה את המכה, וגמצא שהכשיל אותו, כי מצותו בכך, והותר המעשה על כל תוצאותיו, ואין זה בגדר עשה דוחה ל"ת, כי לא מצינו שבשביל מ"ע שלו יהי' רשאי לעבור על לפנ"ע להכשיל את חבירו, אלא שאין אנו צריכין לכך, אלא הוה הותרה כנ"ל. משא"כ במכה בנו הגדול שאין המדובר דמכה משום אפרושי מאיסורי וכיוצ"ב דהותר להכות אף איש זר, אלא כדרך האב להכות את בנו, דזו המצוה ילפינן בגמרא (מכות דף ח.) מקרא דיסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך, על זה שפיר אמרו דבבנו גדול שהתוצאה לא תהי' נחית רוח ומעדנים אלא שיבעוט בו, בכה"ג אין מצוה וממילא יש בו משום לפנ"ע, משא"כ בתוכחה והכאה במקום שיש מצוה לפנינו, אין לנו להתחשב באפשרות של הכשלה כיון שמצותו בכך, וממילא אדם העוסק במצוה לכות את חבירו אין התוצאה של הכאה וכו' מזדקפת על חשבוננו כנ"ל.

אמנם כל זה בזמן שיש לפנינו מצות הוכח תוכיח את עמיתך, אז שיעורו עד כדי

והנה הזכרנו לעיל בין ההפסדים שאנו מפסידים ע"י השתדלותנו לחקוק חוקים דתיים ולכפות על החופשים מיני נוהגים דתיים, שאכן זה גורם לשנאה והתנגדות מצדם אלינו. וכאן ישאל השואל, ומה לנו בכך, מה איכפת לנו מאהבתם או שנאתם, למה לנו להתרפס ולהשפיל את עצמינו ולבקש אהדתם ואהבתם, ובאמת למה לא נזקוף קומתנו ונעשה מה שנראה בעינינו לנכון כפי שתורה"ק מחייבת אותנו, כאב הכופה את רצונו על בנו בקטן ואינו מתחשב לא בבכיתו ולא בבקשתו? ובפרט כי מצאנו בגמרא (ערכין דף ט"ז:) עד היכן תוכחה, רב אמר עד הכאה ושמאל אמר עד קללה ורבי יוחנן אמר עד גזיפה עי"ש, הרי שאין לנו להתחשב ולפטור עצמנו ממצות תוכחה אפי' אם התנובה תהי' שנאה, הכאה, קללה וגזיפה, והנביא האלקי ישעי' צוות (ישעי' נ' ו') גוי נתתי למכים ולחיי למורטים, פני לא הסתרתי מכלימות ורוק.

אלא שבאמת יש לעיין הלא בודאי יש לאו דלפני עור לא תתן מכשול אפי' לגבי רשע ומומר, דהלא אפי' לבן נח אסור להושיט אבר מ"ה משום לפני עור, וא"כ למה מותר להוכיחו עד כדי הכא וכו' הלא מכשילים את הרשע בלאו דפן יוסיף להכותו וכו'. הלא מצינו בגמרא (מוע"ק דף י"ז.) דתניא לפני עור לא תתן מכשול במכה בנו הגדול הכתוב מדבר ופרש"י דכיון דגדול הוא שמא מבעט באביו והוה ליה איהו מכשילו עכ"ל. וא"כ מאי שנא דלא חיישינן לזה אצל מצות תוכחה? והאמת שהיא קושיא לאלקינו דהרי בגמרא (ערכין שם) אמרינן ושלשלתי מקרא אחד דרשו עי"ש. אבל עכ"ז טעמא בעי. והנה לדעת החינוך (מצוה רל"ט) שזה עד ולא עד בכלל שכ' עד שיהי' קרוב החומא להכות את המוכיח א"ש, אבל לפי הבנת שאר הראשונים צ"ע.

ולכאורה יש להקשות כעין זה גם על הא דאיתא בגמרא (פסחים דף ק"ג:) דס"ל לרב דרשע מותר לשנאתו ורנב"י ס"ל מצוה לשנאתו וכן קי"ל, וקשה הלא התוס' כתבו שם דכיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם עי"ש. א"כ הרי מכשיל את הרשע לעבור על לאו דלא תשנא את אחיך בלבבך, אלא דכאן י"ל כיון דשנאה זו שהרשע שונא אותו זוהי תוצאה ישירה משנאה שלו, והמבע מחייב את זה כדכתיב כמים הפנים

ישנאך היינו סכנה למוכיה שינטור עליו שנאה וכו' עי"ש. ועוד אם איתא דיש בזה משום לפנ"ע ל"ל קרא דדברי קבלה דפן ישנאך, תיפ"ל מלפנ"ע לא תתן מכשול, ד"ל דבעי קרא להוכיח דאין כאן מצות תוכחה בל"ל, דאל"כ דודאי שאין להתחשב בתוצאות כנ"ל, אבל באמת אחר שמוכיה דאין מצות תוכחה, שוב הו"ל בלאו דלפנ"ע. ועוד י"ל דקרא דדברי קבלה דאפי' בספק שישנא אותו ג"כ אסור, כדכתיב פן ישנאך, דמטעם לפנ"ע לא היה אסור אלא בודאי, ויש בזה מכונה גדולה בין הפוסקים בהא דמכה בנו הגדול אי הוה לפנ"ע דאוריתא או רק דרבנן, דהא רש"י כתב שם על אתר: דכיון דגדול הוא שמא מבעט באביו, אבל ברש"י על הרי"ף לא כ' ה'ל' שמא עי"ש. וכן כ' במהר"ם מלובלין (סנהדרין דף ס"ג:) דלפנ"ע לא שייך אלא בדבר ברור וכו' עי"ש. ועי' בשו"ת עין יצחק (או"ח ס' י"ג) דהא דאמרינן בקידושין דף ל"ב. דילמא רתח ועבר על לפנ"ע, דמשמע דאף על ספק לפנ"ע מחזיר, י"ל דהתם הוי קרוב לודאי דרתח וכו' עי"ש. עכ"פ י"ל דצריך כאן בתוכחה קרא דמשלי להזהיר אפי' על ספק פן ישנאך. שו"מ בספר עץ יוסף על העין יעקב שכ' שם ביבמות ח"ל: חובה שלא להוכיחו משום סכנה כדכתיב פן ישנאך היינו סכנה למוכיה שינטור עליו שנאה וגם יגרום לו שיעבור על ל"ב דלא תשנא את אחיך וכו' עי"ש.

על פי הדברים שכתבתי דבמקום שיש מצות תוכחה וחיוב מחאה אין להתחשב בזה שיתכן שנגרום מכשול לבן אדם שמוכיחים אותו או שמוחקין בו, כי מצותינו בכך, אבל במקום שבטלה מצות תוכחה שוב הדרא לדוכתא גם איסור הכשלה. הנה לפי"ז נבין היטב לשון קדשו של ספר תנא דבי אליהו (סוף פרק י"ח) ח"ל: ומה ת"ל הוכח תוכיח את אמיתך יכול אפי' אתה יודע שהוא רשע ושונאך אעפ"כ אתה חייב להוכיח אותו ת"ל הוכח תוכח את עמיתך, לעמיתך שהוא אוהבך ושהוא עמך בתורה ומצות אתה חייב להוכיח אותו, אבל לרשע שהוא שונאך אין אתה חייב להוכיח אותו, וגם אי אתה רשאי להוכיח אותו שנא' יוסר ל' לוקח לו קלון ומוכיה לרשע מומו, אל תוכח ל' פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך עכ"ל. הובא להלכה בביאור הלכה (סי' תר"ח) לענין פטור תוכחה למחלל שבת כפרהסיא או

הכאה, ואין לנו לדאוג במה שמכשילים את הרשע בהכאה או בשנאה שכלב וכיוצ"ב, אבל במקום שאין לפנינו מצות תוכחה, או בודאי אסור להכשיל אדם מישראל בלאו דלא תשנא את אחיך בלבבך. ואולי זה כונת אמרם (יבמות דף ס"ה:) ואמר רבי אילעא משום ר' אליעזר בר' שמעון כשם שמצוה על האדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע, רבי אבא אומר חובה שנאמר אל תוכח ל' פן ישנאך וגו', והיינו שלר' אבא יש כאן איסור משום פן ישנאך ונמצא אתה מכשילו בלאו דלא תשנא. והנה בסמ"ג (מ"ע י"א) פסק דחובה שלא לומר דבר שאינו נשמע שנאמר אל תוכח ל' פן ישנאך, עי"ש שמתחילה מצדד שרק בשוגגין טוב לשתוק אם לא מקבלים תוכחה דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, אבל אם העוברין מזידין, וברור לו שלא יקבלו אע"פ שפטורים מעונש מיתה כדמוכח במסכת שבת (דף ג"ה), מ"מ ממצות עשה דהוכח תוכיח לא מפטרי, ואע"פ שמוסיף על עונשן שלא יקבלו, הלעיטהו לרשע וימות עי"ש, אבל מסיק דאף במזידין צריך לשתוק משום אל תוכח ל' כנ"ל. הסברא הראשונה היא דכרת ספר היראים עי' ספר יראים השלם (סימן רכ"ד) שסובר דמאחר דבלא"ה עובר על העבירה במזיד אין זה מכשילו אם יעשה אותו למותר, וממילא אמרינן ב' הלעיטהו לרשע וכו', ואף שלא מצינו זה בגמרא רק שאין אנו מצווין להפרישו מאיסור בשעה שהוא גזל בלא"ה, ולא שנהי' מותרים להכשילו, מ"מ הרי הוא בלא"ה עובר על האיסור במזיד, שוב לעשות אותו למותר אין בכך לפנ"ע, ושפיר י"ל גם בזה הלעיטהו כנ"ל. משא"כ מסקנת הסמ"ג דהן אמת שעל אותה העבירה שרוצה לעבור אין לפנ"ע, אבל עכ"ז חובה שלא להוכיחו משום פן ישנאך, ונמצא שאתה מכשילו בעבירה אחרת וכוה יש לפנ"ע כנ"ל.

והמפרשים לא פי' כך דאל תוכח ל' פן ישנאך, דאיסור משום שמכשילו, ועי' לשון המאירי במסכת יבמות שכ' שכל שיודע בו שאינו מקבל תוכחה אינו חייב בכך ומחזיר הוא שלא להשליך פנינו לפניו עכ"ל. וזה על דרך אמרם (כרכות דף ס"ג.) ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס ופרש"י ואל תמיל דברי תורה לבוין. והמהרש"א ביבמות בחדא"ג פי' פן

שבת בפרהסיא, או מומר לע"ז, או מומר להכעיס שדינם כגוי, לאנשים כאלו אין כאן מ"ע של תוכחה, בודאי ערבות דהיינו ביש בידנו למחות ולעונשם בעונש המגיע להם, וודאי החיוב עלינו, דעיקר ערבות בקרא דהנסתרות וכו' והנגלות בפ' נצבים. מיירי בעובר ע"ז דהיינו לעונשם בעונש הראוי, אבל במצות תוכחה, דכתיב עמיתך זה הרי הוא כגוי לכל דיני התורה וכו' וא"כ אם אין בידנו למחות והם מומרים לכו"ע אין עלינו מצות תוכחה ע"ש.

והנראה מדבריו דביש בידנו למחות חייבין למחות אף במומרים, ואין זה מטעם תוכחה אלא חיוב אחר, עי' באחרונים מבוכה גדולה בחיוב זה, ועי' בשו"ת ח"ס (חור"מ סי' קע"ז) שכתב שהוא מטעם שכל ישראל ערבים זה לזה, וכל שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא בכלל ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת ע"ש. ובשו"ת טוב טעם ודעת (יו"ד קמ"א סי' ר"כ) שכתב דילפינן מהא דאמרו בר"ה דף ו' ועשית אוהרה לב"ד שיעשוק ע"ש. באמת מתורתן של הראשונים לומדים אנו מחלוקת בזה, ועי' ברמב"ן ספר המצות (שורש חמישי) שכ' דלאו דלא תחטיא את הארץ אינו טעם ללאו דמחזיר גרושתו משנשאת, אלא לאו בפני עצמו להזהיר לב"ד על כך וכו' ושהזהירו לכופף אותו לגרשה וכל שכן למנוע אותו שלא ישאנה ע"ש, שגם בשאר מצות מצינו דרשות כאלה כגון בהקרבת התמיד דרשו ואמרת להם, להזהיר ב"ד על כך. וכן לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, אלא ששם לא נמנו ללאו בפני עצמן ע"ש. עכ"פ נראה מדברי הרמב"ן שלא ילפינן לכל התורה כולה דין כפיה רק במקום שדרשו כן, אבל המגילת אסתר כתב שם שאין למנות לאו זה להזהיר לב"ד על כך, לפי שכבר נצטוו הדיינים להזהיר את העם ולהישירם בדרך ישר ולמחות ביד עוברי עבירה כי לכן נצטוונו למנותם בכל פלך ופלך ובכל עיר וכו'. וכן כתב שם הלב שמח וז"ל: אבל האמת שאוהרת ב"ד באלו המצות רמז בעלמא הוא ואינה בהן תוספת על שאר המצות דודאי דבר השווה בכל המצות הוא שמסור לב"ד להרחיק אדם מן העבירה ולא יניחוהו לעבור על מה שמזהר ממנו, ויש בזה אוהרה כוללת לב"ד בכל המצות, זכר אותה הרב במאמר הזה וז"ל: מצוה קע"א, שצונו למנות

אוכל נבילות להכעיס שכבר יצא מכלל עמיתך ע"ש. אבל התנאי שכתב התר"ב א שהוא אוהבך זה השמיט, ובאמת קשה שיהי' כאן דבר חדש שאין מצות תוכחה אלא באוהב, והלא דורש עמיתך לעם שאתך בתורה ומצות, ואיך מוציא מזה שונאו וצע"ג, אבל להנ"ל י"ל שאין כונת התר"ב להוציא מכלל המצוה את שונאו מקודם ולחייב רק באוהבו מקודם, אלא כונתו שיעשה שונאו בעתיד, ושיהי' אוהבו בעתיד וכמו שמסיים מקרא רמשלי פן ישנאך, וס"ל דהא בהא תליא בעם שאתך בתו"מ שחייבה תורה נקמינן שיהי' בסופו של דבר אוהבך, שיקבל התוכחה ויאהבך על זה, אבל במי שאינו אתך בתו"מ חיישינן שיהי' שונאך כי לא יקבל התוכחה ואף שכתבנו דבמקום שיש מצוה אין מתחשבין שיגרום שנאה, א"כ ל"ל לתר"ב לומר שעם שאתך בתו"מ אתה חייב להוכיחו שיאהבך, תיפוק ליה דבלאה"כ חייב אתה דמצותו בכך כנ"ל, וי"ל שרק טעמא דקרא נקיט, ואף שהלשון דחוק קצת, מ"מ להלכה בודאי י"ל כן דבמקום שאין מצות תוכחה חיישינן לאיסור לפנ"ע כנ"ל, והבן.

לאור הדברים נבין שפיר מה גדולה האחריות לגרום שנאה נגד שומרי תורה ומצות הן מצד הסכנה, והן מצד ההכשלה כנ"ל. הנה חקיקת חוקים רתיים לכפות על הרחוקים עניני דת, אינם בכלל מצות תוכחה כלל, ובכלל יש ספק עצום להלכה אם מצות תוכחה נוהגת בהם, עי' ביאור הלכה הנ"ל, וכן בערוך השלחן (או"ח סי' תר"ח ס"ו) וז"ל: ודע דכל זה הוא בישראל המאמין אלא שיצרו תוקפו לעשות וכו' שייך תוכחה, אבל הפוקרים בדברי חז"ל באלו אין שייך תוכחה שהרי הם מינים ואפיקורסים ואין להתוכח עמהם. וכן בירד הלכה זו בשו"ת מהר"ם שיק (סי' ש"ג) באריכות. ואפי' אלה שדינם כתינוק שנשבה בעבור שנתחנכו בלי אמונה מ"מ לענין פטור תוכחה כזו, מסתברא שמ"מ אינם בכלל עם שאתך בתו"מ. ואילמלי היה כח בית דין יפה והיה בכח לכפות עליהם לשמור את כל מצות התורה היה זה בודאי חיוב, כי כנראה חיוב כפיה על המצות אינו תלוי בדין חיוב תוכחה ודין ערבות, וחל אף על אלו שיצאו מכלל תוכחה וערבות, מ"מ אם יש כח בידנו יש חיוב כפיה עי' במהר"ם שיק הנ"ל שכ' וז"ל: אמנם נראה לפי ענ"ד דעל מומרים לחלל

מנקודת ראות דימוקרטית את הרשות הזו להתערב ברשות הפרט. -- ועם כל זאת, כך מקובל בתוקף בכל הארצות, ולמה, התשובה היחידית היא שנמועה בתת הכרתו של כל אדם בעולם האמונה שזה אסור וכן לא יעשה, ואף שאי אפשר לו להסביר את זה בדברי הגיון, עכ"ז זה המושכל הראשון, אשר הוא למעלה מכל טעם ודעת, ועל ידי הרגשה אמיתית זו, אשר א"א להסבירה ע"פ השכל האנושי, נוטל המשטר לעצמו רשות לעשות מעשה כפיה ולהתערב בחיי הפרט, אף אם זה נוגד את כל תפיסת העולם שלהם.

אמור מעתה, אנו כאנשים המאמינים בתורה מן השמים שהיא התגלות רצון בורא העולם בעולמו, וא-ל אחד בראנו, והוא ית"ש יודע מטרת חיינו ותפקידנו בעולם הזה. ממילא אין לנו שום סיבה לפקפק בצדק האלקי והיושר האמיתי של מצות התורה לכפות על כל בר ישראל לשמור כל מצות ה'. אלא שכל זה להלכה, אבל למעשה אין בידנו לעשות זאת עד שיערה ה' רוח ממרום שיהי' דבר זה מובן, מוטבע ומושרש בתודעתו של רוב אומתנו, באותה מדה שמוכנת התערבות הכלל בחיי הפרט בענין רציחת ילד הנ"ל. ועד אז לפי המצב פטורים אנו ממצוה זו לכפות קיום תורה ומצות על אחינו הרחוקים, ואין כוחנו אלא בפה ללמד תועים בינה להסביר ולהתחנן, ולפשוט יד לפושעים ולקרובם לתשובה ולמשכם בדרכי נועם ודברי שלום ואמת עד שיחזרו לאיתן התורה.

* * *

הרבה טובות גנחות בהפרדת הדת מן המדינה, ראשית, נוציא את החרב והחנית מיד שונאינו, המפלגות הלוחמות נגד הדת, דהא כל כוחם ומעוזם היא הטענה שאנחנו כופים עליהם דברים נגד רצונם ומצפונם (והאמת שעל פי השקפותיהם הצדק אתם) ובכח טענה זו הם מקוממים את כל ההמון נגדנו, ומעוררים שנאה לדת ולנושאי דגלה, ויותר מזה, המלחמה הזאת נותנת להם איזה אידיאל, ומטרה ותוכן בחייהם וממלאת את הריקנות שבקרבם, כי נפש יהודית אי אפשר לה להתקיים ולהסתפק בחומריות לבד כי היא חלק אלקי ממעל, וכדאיתא במדרש קהלת עה"פ גם הנפש לא תמלא אמר רבי לוי משל לעירוני שנשא בת מלכים אף על פי שמאכילה כל מעדני מלך אינו יוצא חובתו למה לפי שהיא

שופטים ושומרים שיכריחו לעשות מצות התורה ויחזירו הנוטים מדרך האמת אליה על כרחם ויצוו לעשות הטוב ויחזרו הרע וכו' עי"ש. אבל יהי' איך שיהי' נראה ברור דחוב זה להעניש ולכוף הוא על כל איש מישראל, אפי' מי שמופקע מתוכחה וערכות ואכמה"ל בזה.

אבל כ"ז ביש כח בידנו למחות, אבל לפי המצב בזמנינו הלא בעוה"ר למעשה אין בידנו שום כח בזה. וכל איש הישר בעיניו יעשה, ואיסורי תורה החמורים ביותר נדרסים כרגל גאווה בראש כל חוצות ועינינו רואות וכלות ואין לאל ידינו למנוע בעד כל התועבות רח"ל, א"כ מה תועלת תהיה לאלה הדברים המפוקפקים אשר נילחם בעדם לעשותם לחוק המדינה הרי בלא"ה לא יגדרו שום פירצה, וממילא בודאי חוזר וניעור האיסור של לגרום שנאה נגדינו ולהכשילים בשנאת ישראל ללא מצות וללא תועלת.

והאמת צריכה שתאמר בכל עוז לאחינו מנדינו, כי אין אנו מתביישים ואין לנו שום בעיה מוסרית באמונתנו העמוקה בישרות הדבר להתערב ברשות הפרט ולכוף בני אדם על מצות התורה נגד רצונם ומצפונם. על כל כי האי נאמר (תהלים קי"ט) ואדברה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש, היינו כאשר אנחנו מדברים בשם חוקי התורה הנצחית או אפי' אם הדברים מנוגדים ובלתי מתקבלים לפי מושגי הצדק והיושר של כל מלכי מזרח ומערב, ומתנגדים ליסודי הדימוקרטיות וחרות הפרט, עכ"ז לא אבוש באמת שלי. ונסביר הדבר, דהנה לפי חוקי כל המדינות הנאורות ביותר הדוגלות בשם חופש הפרט, אין רשות למשטר להתערב ולמנוע מאדם לעשות כל מה שלבו חפץ אם אין הדבר נוגע לזולת, עכ"ז אם ירצה איש לאכזר את עצמו לדעת, תתערב המשטרה ואם יהי' בידם, ימנעו אותו מזה בעל כרחו, ויש לשאול מנין להם הסמכות והרשות לזה, וביותר, אב ואם שהולידו ילד וגמרו בדעתם שטוב שלא נברא משנברא ויהרגו אותו, בודאי שיענישו אותם בכל חומר הדין של רוצח. ולכאורה בלי אמונה בהש"ת החותך חיים לכל חי ואשר בידו נפש כל חי, איזה רשות יש לכלל להתערב בענינם הפרטי, וכי השקיעו משהו בילד זה, הלא הוא יצירת ההורים לגמרי, הם החליטו להולידו והם החליטו לסלקו מהעולם, לכן בשום אופן א"א להסביר ולהצדיק

(י) בכל מקום שאתה מוצא זנות, אנדרלמוסיא באה לעולם והורגת טובים ורעים". -- והנה קמה כל המדינה לבלעו חיים, וכל הנציגים והמושבים בעט סופר הרימו קול צעקה גדולה ומרה, הנשמע כדבר הגדול הזה או הנהיה כמוהו, איך יהיו נבחר העם ונציגו להשמיץ את בנות ישראל החיילות וכו' וכו'. ומכאן ביותר שאף חכיריו בני מפלגתו הדתיים מהרו להסתייג מדבריו בכל תוקף. ואני תמה תמה אקרא, שומו שמים על זאת, הביטה וראה לאן הגענו, וכי כבר אסור אפילו להגיד את דבר ה' ברמה, הלא כל זכות הקיום של נציגות דתית לדעת המחייבים היא בכדי להשמיע "קול ה' בכוח" מעל במת הציבור, בכדי שעכ"פ בין המון קולות המחרפים והמגדפים המשתדלים לשנות צורתה של אומנו ולעשותה גוי ככל הגוים, ישמע גם כן קול ישראל סבא, קול הקורא בשם ה', קול שיעשה מחאה, לומר: פלניא גזלא הוא שגזל שם "ישראל" ומחליף תורת ישראל בחוקי העמונים, המואבים, הכריתים והישמעאלים ככל העולה על רוחם, קול צעקה גדולה ומרה שיכריז ויאמר: אוי לנו לעזוב באר מים חיים לחצוב בורות נשברים. ואם גם דבר זה נמנע מפי נציגי הדת, אם מחניקים את הקול הזה, אז אם כן למה זה אנכי? מה תועלת, מה קידוש ה' יוצא מכל הנציגות הזו.

אבל האמת היא ששלוש מעויות טעה הנציג הדתי הנ"ל בדברים שהשמיע. (א) לא רק הזנות, אלא כל העבירות. (ב) לא רק של חיילות צה"ל, אלא של כל החוטאים. (ג) לא רק גורמות לקרבנות בלבנון, אלא לכל הצרות שבעולם. זאת היא תוקף אמונתנו, ודבר זה כתוב בתורה שנוי בנביאים ומשולש בכתובים במאות מקומות, לדוגמא, כתוב בתורה (ויקרא כ"ו) אם לא תשמעו לי וגו', ואם בחקתי תמאסו וגו' והפקדתי עליכם כהלה וגו'. שנוי בנביאים (ירמ' ב') תיסרך רעתך ומשובתך תוכיחך ודעי וראי כי רע ומר עזבך את ה' וגו'. ומשולש בכתובים (איכה א') חטא חטאה ירושלים על כן לגדה היתה וגו'. וכן הורו לנו רבותינו (שבת דף נ"ה.) אין יסורים בלא עון. על אמונתנו הזאת באו אבותינו באש ובמים, ולא נכחד ולא נסתיר תחת לשוננו את האמת והאמונה הנ"ל. כי החטאים ועזיבת דרך ה' היא היא בעוכרנו וגורמת לנו את כל הצרות בכלליות האומה ובפרטיות כל אחד מישראל. ועל כן כל

מלמעלה עכ"ל. והכונה הפשוטה היא שנפש מישראל בהיותה בת מלך מלכי המלכים הקב"ה אינה שובעת בחיי גשמיים, וע"כ רואים אנו שאלה שעזבו את המזון הטבעי המיועד לנפש הישראלית היא תורתנו הק', והלכות לרעות בשדות זרים ולחפש אידיאלים רוחניים אחרים, הם היו כראש כל התנועות שאמרו לתקן עולם ולהביא יושר וצדק לכל יושבי תבל וכיוצ"ב, כן, התנועה הציונית נתנה להם שוב אחז תוכן רוחני להביא אושר ומקום מנוחה לאומיתנו הנודדת, וכן שאר אידיאולוגיות ששמשו בעוה"ר להם תחליף לתורה ומצות, ועתה שכולם פשטו את הרגל, קרוב הדבר שירגישו את הריקניות שבחיהם ויפשפשו במעשיהם, ויתנו לב לשוב בחשוכה לתורתנו הנצחית, כאשר אנו רואים תודה להשי"ת כדור האחרון, ועכשיו, אנחנו בעצמנו גותנים להם ענין לאחז בו, כי המלחמה שלהם נגד כפיה דתית ממלאת להם את החלל, ואנחנו גותנים בידם חרב וחינת שילחמו בהם נגדינו ויהי' להם כמה להתארגן ולמלאות נפשם באידיאל כלשהו. אבל אם נחדל מדרך זה, יתקיים בהם "ביבש קצירה תשברנה" וישוכו בנים שובבים ורפא להם.

ועוד, השתוף המוזר בין הדת למדינה גורם לנו לכופף את קומתנו, לסלף ולעקם את האמת שלנו, בכדי שלא להבליטה ביותר ולהתאים אמריה למהלך הרוחות של עוזבי תורה. נציגי הדת שבמדינה כשתובעים שמירת תורה ומצות מגמקים תביעותיהם בטעמים אנושיים ולאומיים המערטלים את התורה מאלוקיותה וקדושתה, ולא ישמע מפייהם דבר אמת, כי אם פירוורים קטנים וחצי אמת הגרועים משקר גמור, תחת אשר יקרב את המון בית ישראל לתורה, הם גורמים להרחיקם, כי רק תורת אמת סגולתה לחדור לתוך תוכיות לבבות ישראל, אבל השקר דוחה ומרחיק, וההסכמים והקנוניות שבין המפלגות, וההתפשרות בגופי תורה, נותנת לדת תרמית כאלו היא כלי משחק בין הרבנים והעסקנים רח"ל, ובמצב כזה איך נקוה להשפיע על המון בית ישראל להטעמים מעץ החיים, ולקרבם לאבינו שבשמים.

בא וראה עד היכן הדברים מגיעים! אחד מנציגי הדת ברוב תמימותו הפליט מפיו אימרא כזאת: "החללים הרבים בלבנון הם תוצאה מהפריצות של חיילות צה"ל. כמאמרם (בר"ר כ"ו

כשנתבונן בכל האמור לעיל, נראה וניווכח כי השלטת הדת במדינה זו, הוא חלום גרידא, ואין לנו שום סיכויים לכך עד יבוא מורה צדק, ההשתדלות להדביק תוית דתית על המדינה אינה משרתת את מטרותנו, אינה מקדשת שם שמים, ואינה גורמת לקירוב אחינו הרחוקים, אלא להיפך. לכן עלינו לבוא למסקנה ההגיונית שרק דרך אחת לפנינו, והיא: -- הפרדת הדת מן המדינה -- כי אז ניפטר אחת ולתמיד מכל הבעיות והסיכוכים האמורים לעיל. מפלגות דתיות יחדלו להיות מפלגות פוליטיות, אין ליהדות התורה צורך בנציגות מיוחדת במוסדות המדינה, אין דעותנו, אמונתנו, ותורתנו תורת ה' עולות שוב על שלחן הממשלה להצבעות ולנתוחים. ואין מקום לפשרות ולקנוניות. המפלגות הדתיות יהפכו לתנועות רוחניות וירכזו כל כחותיהם להושיט יד עוזרת לכל המון בית ישראל הרחוקים מדרך ה' ללמד תועים בינה וחטאים אליך ישובו. להאיר להם מאור התורה, ולהדריכם בדרך החיים הנצחיים, לטוב להם בזה ובכא.

וכדי להגיע לכל זה צריכים אנו בתחילה להתפקח ולהקיץ מכל החלומות הנעימים ודמיונות השוא של ראית המדינה כמשתלבת בחזון הדורות שנבאו לנו נביאי האמת והצדק. כי כל רעיון של אחדות דת ומדינה גולדו על בסיס דמיון שוא ותפל זה, ונבסס את יחסנו אליה כאל כל שלטון דמוקרטי בכל העולם כולו, היינו, למרות קשרנו אל הארץ הזאת כארצנו הק' ארץ אשר עיני ה"א בה מראשית שנה עד אחרית שנה, עכ"ז יחסנו אל השלטון הוא יחס מציאותי בלי כל תערובת הרגשים וכיסופי גאולה, וממילא כשם שלא יעלה על הדעת ליהודים שומרי תו"מ בשאר ארצות הגולה להשתדל ולהעזר על ידי הממשלה כדי לכפות אחים רחוקים לשמירת תו"מ, כן לא יעלה על לבנו דבר כזה בארץ ישראל. וכשם שברור שמילת "יהודי" המופיע בתעודת זהות או שאר תעודות של ארצות הגוים, אינה אומרת לנו כלום עפ"י ההלכה, ואין אנו סומכים ע"ז כלל, כמו כן יהא בתעודת זהות של מדינת ישראל.

אבל לעומת זה נעמוד על המשמר שלא יקפחו את זכויותנו כמו בכל ארצות תבל, כ"ה יש באר"י ציבור של מאות אלפים יהודים שומרי תו"מ

העצות, התחבולות והמאמצים הגשמיים לפתור בעית עם ישראל, דרכים ואמצעים הנאותים ומועילים לכל אומה ולשון, לא יועילו ולא יצליחו לאומתנו, עד יסקיף ה' מן השמים וירחם עלינו וינאלנו אחרית כראשית בב"א.

ועוד רעה רבה יוצאת מהמצב הנוכחי והיא האחריות של הנציגים הדתיים לכל עמל ועון הנעשה במדינה, בעלי משרד הדתות, תומכים בכל בתי עבודה זרה בארץ, בעלי משרד הפנים מאשרים חוקי שעות עבודה והיתרי חילול שבת ק', כותבים וחותמים על גרים גרורים שהם יהודים, מאשרים סרטים ותיאטראות של תועבה להשחית ולזהם את עם ישראל, ועוד ועוד, כמו כן מאשרת ועדת הכספים תקציבים לכל מיני דברים שהם נגד התורה, וכו'... ידעתי גם ידעתי שכבר ישבו חכמים על המדוכה, ויש מהם שאמרו שאין בכל זה משום לפג"ע כיון דלא הוי בגדר תרי עברי דנהרי, וגם בלעדי הנציגים והשרים הדתיים יעשו כל זה, אבל כידוע דיש בזה עוד כמה עקולי ופשוטי ועי' מל"מ (פ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ב) ומה בדבר מסייע ביד עוברי עבירה, ובעיקר, הלא סוף כל סוף גם אחר כל ההיתרים והאמתלאות מידי חילול ה' לא יצאנו, ה' ירחם.

כל הדברים הנזכרים לעיל מלבד האיסורים הכרוכים בהם, מעמידים את היהדות השומרת תו"מ במצב של שפלות וגיחוך, מכופפת את קומתה וכובלת את ידיה, ומונעת בעדה לעשות למען ה' ותורתו, כמו שהתבטא גדול אחד מדור שעבר באמרו: "למה זה החופשים מצליחים יותר במלחמתם נגד התורה מאתנו? התשובה לזה: הם לוחמים בעד השקר באמת, ואלו אנחנו לוחמים בעד האמת באמצעי שקר. והדברים עמוקים ויורדים עד התהום.

* * *

לאחר שהצבענו על החסרונות וההפסדים במצב העכשווי, הבה נתבונן מה עלינו לעשות, איך יש אפשרות לתקן, ואיך נבנה מזבח ה' ההרוס. וכבר אמרו חכמים כי אמירת יתרו למשה לא טוב הדבר אשר אתה עושה וגו' לא נקראת הוספת פרשה בתורה, אלא אמירת ואתה תחזה, היינו, לא די בבקורת בלבד, אלא יש לחפש עצות ולתקן החסרונות, ונחזי מה דלקמן.

הגלה, ומרעילים את נשמותיהם כשנאת אחים, באמרם שהדתיים רוצים להשתלט עליהם, ולמנוע מהם לחיות כפי רצונם. וממילא על ידי תנועה קטנה זו אחורה נגיע אל המון בני ישראל ישר מעל ראשי מנהיגיהם מסיתיהם ומדיחיהם, וירידה זו, ירידה לצורך עליה היא, נסיגה קטנה בכדי להסתער ביתר תוקף ועוז על מבצרי החפשויות, למובתם הנצחית בזה ובכא.

הבה נתאר לעצמנו איך יהיו הדברים, אם יום אחד נקיץ משנתנו ונתעורר מחלומותינו, ונכריז ונאמר קבל עם ומושלי: הנה בא העת והעונה לפרק את השותפות המזוהה הזאת, אין אנו רוצים יותר בפשרות, אין אנו רוצים יותר בהשפלות ובזיונות, אין אנו רוצים יותר מתחת שולחנכם. עתידה של תורה"ק מובטחת לנו מפי הגבורה, התורה חייתה בעמינו מרם קום המדינה, אין לנו צורך בהגנתכם עליה, מוחלים אנו כל הטובות והחסדים שלכם. -- הן אמת כי ידינו פרושות ולבבנו מיחל לשיבת כל זרע ישראל אל חיק תוה"ק, מי יתן והיה לבבם זה לאהבה וליראה את ה' הנכבד והנורא, מי יתן וכל עם ישראל יהיו עם מקדשי שביעי, וכל בני ישראל יתחנכו לתורה ואמונה, וכל בת ישראל תשמור על חוקי טהרתה, בטוחים אנו כי יבוא יום גדול זה, וסופן של ישראל לעשות תשובה. גם עד בוא אותו יום נשתדל בכל האמצעים אשר בידינו להחדיר את מאור התורה לכל המבואות האפלים בין כל שכבות עמנו, אבל רק באמצעים טהורים וכשרים בלי פשרות וזיופים, בלי כפיות ומלחמות. אנחנו מאמינים שזכותו של כל ילד וילדה בישראל לקבל חינוך של אמונה, אבל אם אתם מסרבים, למרבה הצער והאכזבה, מה נעשה, אין בכחנו לשנות החלטתכם. אנחנו מאמינים שזכותו של כל עובר במעי אמו להולד ולחיות, אבל אם אתם עומדים על "זכותכם" להרגו, אז מה נוכל לעשות. אנחנו מאמינים כי מקומה של בת ישראל בבית הוריה ולא במחנה צבאי, ותפקידה לבנות בית ולחיות אם בישראל, אבל אם אתם חושבים אחרת, ומוכנים להחרים את עתידו של אומתנו, אז מה נעשה. אנחנו מאמינים שזכותו של כל נפטר היא לבוא לקבר ישראל מבלי לנתחו לגזרים. אבל אם אתם רוצים דוקא בניתוחים, מי יאמר לכם מה תעשו. אבל אל נא אחי תרעו, אל תכופו עלינו דברים הנוגדים

כ"י, אשר להם זכות בלתי מעורערת לחיות באר"י ולעבוד את השי"ת כפי רצונם, לחנך בניהם אחריהם לשמור דרך ה' מבלי כל כפיה ח"י, ולהחזיק בנותיהם ברשותם בלי לצאת ח"י לשום גיוס ושירות לאומי. וכן שאר זכויות.

בן יש לנו רשות לפי כל כללי חוקי הארצות הדימוקרטיות לדרוש בתוקף שלא לנתח את מתינו, לא לחטט בקברי קדמונינו, ושלא לגזול ילדי ישראל העולם החדשים מחיק אמונתם, לילך לרעות בשדות זרים נגר רצונם ונגד רצון הוריהם. כל הדרישות האלה הם דרישות מינימליות אשר אין בהם משום כפיה על הזולת, רק דרישה קטנה וקלה: תנו לנו לחיות כפי אמונתנו וכפי אמונת אבותינו. כמדומני כי דרישות כאלו יתקבלו בהבנה אצל כל הרחוקים, ויפרקו מעלינו כל איבה שנאה ומריבות, ובכך נוציא את כל הגשק מידי אחינו מגדנו, וכאשר לא ישאר להם על מה ללחום, יתרוקנו מכל תוכן ואידיאל, ויעלה בידנו ביתר קלות וביתר יעילות לחדור לתוך תוכיות נפשם רוחם וגשמתם, ולעורר את הזיק היהודי, את שלהבת י"ה אשר מים רכים לא יכבה ונהדרות לא ישטפה.

ובאן יש צורך לחזור ולהדגיש כי ישאל השואל, היתכן להפקיר את אחינו בנ"י, היתכן לזרוק אבן אחר הנפולים, היתכן לומר שלום עליך נפשי ולא לדאוג על נפש אחינו ובשרנו המתדרדרים רח"ל מטה מטה, הלא וכשלו איש באחיו כתיב, וכל ישראל ערבים זה לזה, על כן טוב לנו להחזיק בשבילם את המסגרת הדתית אפי' עם כל הפירצות שבה, משנפרוץ בידינו את כל המסגרת, טוב צביון דתי כלשהו מלא כלום. דע כי לא מחכמה שאלת זאת, כי אין אלו אלא דברי שקר, טענות דמגוגיות, דברי הבל אשר אין בהם ממש, כי כל המעיין בדברים שנתבארו לעיל, מעצמו יראה ויבין ביטול טענות אלו, עכ"ז באנו לשנן ולהבהיר עוד פעם, חם וחלילה, אין הכוונה כאן לנעול דלתי החשובה מפני הדופקים בה, אלא להיפך לפתוח דלתיה גם לאלה הרחוקים ממנה לעת עתה, להושיט יד לכל התועים, ולחזק לרפאות ולחבוש את כל אחינו בנ"י, כי רוב רובן של המון בית ישראל הם בגדר תינוקות שנשבו בגלל החינוך הגרוע שקבלו, ורק קומץ קטן של מסיתים ומדיחים מקוממים אותם נגר הדת וגושאי

הנה האמת עד לעצמו כי כל הדברים שנתבארו לעיל, לא דברים חדשים הם, אין בהם מחידושי הכותב, ואני עני בתורה נבער מדעת ואפס מזימה, אלא שהרבה הרבה רבנים ובני תורה אומרים כן בלחש, ומאמינים בתוך לבבם כי זהו הדרך אשר נלך בה זהו המעשה אשר נעשה, אלא שלמרות זאת נותנים יד לפה, ואינם משמיעים בציבור את דעותיהם אלו, יש מהם גם כאלה המסייעים לדחוף את עגלת השקר הזו של אחור דת ומדינה, ולא מפני שמאמינים באמיתת דרכם, אלא שפחד גדול נכנס בלב הרבה משומרי אמוני ישראל פחד מן הצפוי הנעלם, פחד שלא נגרום ח"ו איזה מכשול, הלא יראי ה' דואגים ובורחים מצ"ט שערי היתר בכדי שלא יוכשלו בא' משערי איסור, ע"כ אומרים בלבם, הן אמת שהמצב רע וגרוע מאד, אבל מה נעשה, הלא רצוננו לתקן, ומי יודע אם בשבירת המסגרת נתקן את המצב זה, בבחינת אמרם (מגילה דף כ"ו:) לא לסתור אינש בי כנישתא עד דבני אחריתא, היינו, שסיכון גדול הוא לשבור מסגרת זו טרם נבנה מסגרת אחרת. אבל חם לבי בקרבי ובהיגיי תבער אש, ההכרח יאלצני לומר, כי לדאבוננו המצב הוא כאמרם (שם) ולא אמרן אלא דלא חזי בה תיוהא אבל חזי בה תיוהא סתרי ובני. ובענינו תיוהא רבה קא חזינא הכא, המסגרת הנוכחית מלאה סדקים ופרצות, הורסת כל קדושת התורה, גורמת לכל מיני מכשולים לשעה ולדורות, אין בה תועלת כלל וכלל ואין לה תקנה, רק שבירתה תטהר את המצב העכור, הפרדת הדת מן המדינה, היא חובת השעה, זה מצוה שהזמן גרמא, מי יתן ויהיו דברינו נשמעים לקדש שם שמים בעולם ולהרים קרן התורה וישראל שיתקיים היעוד וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ונזכה לישועת ה' הקרובה והשלימה, לשמוע קול מבשר ואומר לציון מלך אלקיך בביאת משיח צדקנו אכ"ר.

כאו"נ הדושה"ט באהבה

הק' אברהם וויינפעלד

אמונתינו, אל תגזלו את זכויותינו לחיות עכ"פ, אנו ובנינו על פי יסודי תורה"ק אשר למענה באו אבותינו באש ובמים, וגם אנחנו בעניינו מוכנים לשפוך עבודה דמינו כמים. אין אנחנו דורשים מכם טובות, רק צדק ויושר כמו שניתן לכל בני דת בכל הארצות הנאורות בעולם.

לענ"ד הכרזה כזו תשנה את כל היחס אלינו, כולם יכירו בצדקת דרישותינו, והמפלגות הגדולות יתחרו ביניהם על הקול הדתי ביום הבחירות, וכל אחת תשתדל לחוקק חוקים להגנת האינטרסים שלנו, יעלמו הקריקטורות האנטישמיים בעיתונים החפשים, לא יאמרו עוד עלינו "סחטנים" "פרזיטים" וכדומה משמות הגנאי, כי כל תביעותינו יצמצמו רק להגנת עצמנו, "חופש הדת" יהי סיסמא שלנו ולא של מנגדנו.

החשבון הוא פשוט, גם כיום נכונות המפלגות הגדולות להיטיב עם המפלגות הדתיות הרבה יותר משמגיע להם כדי להגיע לשלטון על ידי קואליציה עמהם, אבל עפ"י המצב הנוכחי ידיהם כבולות, כי הדרישות של המפלגות הדתיות נדחות בשצף קצף על ידי חברי המפלגות החופשיות, הצועקים בקול גדול "כפיה דתית עליך ישראל" וגם יש לחצים שונים מהריפורמים וקונסרבטיבים מחו"ל, כידוע. אבל ברגע שאנחנו גרים ראש, ונציג את התביעות הצודקות שלנו, תביעות המבוססות רק על צדק ויושר דימוקרטי, כי אז כל בני המפלגות החופשיות יכירו בצדקת תביעותינו, וכל אחת תהי' בידה למלא את דרישותנו במאה אחוז, מבלי שיגרום להם לוותר על עקרונותיהם, ואז הלא בודאי ירוצו כולם ויאחזו בכנף כל דתי לקבל את "קולו" ביום הבחירות. תפרח כחכצלת היהדות האמיתית המקורית, ותרים ברמה בגאווה וכגאון את דגל התורה, ואז יבואו רחוקים וישמעון, ויתנו לו ית"ש כתר מלוכה, ונזכה לכל היעודים שנבאו לנו נביאי ישראל בכ"א.

* * *

בהפסרת יום ראשון דפסח (יהושע ה, יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה. ועי' ר"ה (יג, א) ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול, דאקריבו עומר והדר אכלי.

ויעו"ש בטורי אבן שזקן מ"ט לא אכלי לפני הקרבת העומר הרי בשעת מלחמה אפי' קדלי דחזירי אישתרי להו כמבו' בחולין (יז, א), מקרא דובתים מלאים כל טוב גו'. [והיינו כמשמעו' הסוגיא שם דהו"ל דינא דלכתחילה, וכמ"ש הרמב"ן דברים (ו, ט), ודלא כשי' הרמב"ם הל' מלכים (פ"ח, ה"א). ועיי"ש ברדב"ז].

ומה"ט יצא הטו"א שם לחדש דרך איסור שאין לו היתר הוא דהותר מהך קרא, אבל איסור דאית לי' היתירא כאיסורא דחדש דבהקרבת העומר יותר, לית בי' הך דינא דובתים מלאים וגו'. והביא ראי' לזה מהא דמבואר בכתובות (כה, ב) דבשבע שכבשו כבר נתחייבו בחלה, ולכאו' הרי קדלי דחזירי אישתרי להו, ומ"ט בעו לאפרושי, וע"כ דאיסורא דאית לי' היתירא לא הותר בשעת מלחמה.

ועי' רמב"ן בנימוקיו לתושב"כ (במדבר לא, כג) וז"ל, והזהיר אותם עתה בהגעלת כלי מדין מאיסורי הגויים ולא אמר להם זה מתחילה בכלי סיחון ועוג שלקחו גם שללם כו' והטעם כי סיחון ועוג מלכי האמורי הם וארצם מנחלת ישראל היא והותר להם כל שללם אפי' האיסורים דכתיב ובתים מלאים גו' ואמרו רבותינו אפי' כו'.

ולכאו' הני כלים הרי אית להו היתר ע"י הגעלה ולד' הטו"א ל"ש בכה"ג היתר דשעת מלחמה. אכן פשוט דהן אמת דהכלי אית לי' היתר אבל האיסור הבלוע לית לי' היתר, ומש"ה שפיר איכא בזה היתר דשעת מלחמה.

אלא דגוף ד' הטו"א צ"ע, דמה לי דאפשר להתיר את העיסה ע"י הפרשת חלה, אך הרי החלה גופא תהי' אסורה. ותו דהרי כשיפריש שוב יאכל את החלה בהיתירא דקדלי דחזירי. וזה אינו נראה כלל.

ועיקר ראייתו מחלה צ"ע, דהן אמת דאיכא היתר דקדלי דחזירי, אך מ"מ אי"ז פטור ממצוה וחיובא דהפרשת חלה. וז"פ.

ועי' בשו"ת בית הלוי (ח"ג סנ"ב) דכתב ליישב את קו' הטו"א, דהך היתר דילפונן מקרא דובתים מלאים כל טוב אשר לא מילאת, קאי רק אחתיכא דאיסורא שנמצא בשלל הנכרים כשנכבשו, אך אם היתה בהמה בשלל ונתנבלה ביד ישראל ליכא ע"ז היתר כלל. [ולפי"ד היינו מ"ש בחולין שם ואיבע"א וכו'. ודוק]. ובסוגיא דכריתות (ה, א) מבו' דאיכא לאו בפ"ע ללחם של חדש, אשר לפ"ז כשאפו ישראל את הלחם הו"ל כנתנבלה ברשות ישראל וליכא ע"ז היתירא דשלל עכו"ם, וא"ש הא דמעיקרא לא אכול. עכ"ד.

ועי' רמב"ם מאכ"א (פ"י ה"ג) האוכל לחם וקלי וכרמל כזית מכ"א לוקה ג' מלקיות שנא' ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו, מפי השמועה למדו ששלשתן בלאוין חלוקין זמ"ז. ועיין ג"כ בסהמ"צ להר"מ (קפט ואילך) ובחינוך (שג ואילך).

והנה בקרא דידן נאמר ויאכלו מעבור הארץ גו' מצות וקלוי גו' ואילו כרמל לא אידכר הכא. ולפי"ד הבה"ל הרי הדברים כמין חומר דכרמל ה"ה תבואה כמות שהיא, וא"כ כרמל שפיר הו"ל היתר דשלל עכו"ם ואכלו גם מקודם, ורק מצות וקלוי דחלות איסורם ע"י הגימור ברשות ישראל, הוא דאכלו רק ממחרת השבת.

הקדמת המחבר

הא לכם זרע קודש בני א-ל חי קונטרס קטן הכמות וגדול האיכות אשר לענ"ד טמון בו כל עתידנו, והמפתח להשכנת שלום אהבה אחוה ורעות בין כל חלקי אחב"י שומרי תורה ומצוות. והנני קורא בכל לבי ונפשי למעלת כבוד הרבנים והדרשנים ולכל המושכים בשבט סופר שידעו מה גדלה האחריות שלא להוסיף שמן על המדורה להגדיל הלהב והאש זרה אשר לא צוה ה', ולא להגדיל הפער בין אחים בשביל חילוקי דעות, אלא להסתכל בצד הטוב והישר שבכולם כמבואר בארוכה בתוך הקונטרס. זריקת חצים ובליסטרות מצד אחד על השני אינו מוסיף על קדושת שמו ית' בשום אופן, כי אם יאמינו לצד זה או זה, בכל אופן נתמעטו עובדי ה' בעולם, ויש בזה העדר כבוד שמים, ומה אם ח"ו יאמינו לשני הצדדים, ומי ישאר לנו, הרי עלינו לזכור שסוף כל סוף לצערנו הרב רוב האומה נטו לגמרי מיני דרך, ואינהו נפישו מינן בעוה"ר, ואם בין אלה המעט שנשארו יתרכה ח"ו השנאה והפירוד, מה יהי' בסופנו.

ומעיד אני עלי שמים וארץ שהקונטרס נכתב בלב מלא אהבה והערצה וכבוד להטוב והקדוש שבל הפלגים והזרמים, בלי שום נטייה ובלי שום משא פנים, וכל מי שישתדל להכניס בו כוונות שונות ורעיונות משונים אינו אלא טועה וד"ל.

וכאן עלי להביע תודתי למע"כ ידידי ותלמידי היקרים שנדבה רוחם להדפיס ולהפיץ קונטרס זה, יהי נועם ה' עליהם ויזכו לרב טוב הצפון לצדיקים ולכל טוב סלה.

מצש"ק פרשת ואתחנן י"ד מנחם אב תשמ"ג לפ"ק.

המצפה לישועת ה' בקרוב

להרמת קרן התורה וישראל.

הק' אברהם וויינפלד

בענין שימוש באלימות במחלוקת בעניני אמונות ודעות

כגשר להכנים רעיונות פסולים לדעתם, ולהעביר את בני הנעורים אל המחנה האחר נגד רצון הוריהם ומוריהם.

תשובה. מרם כל שיח עלינו להקדים דברי נעים וזמירות ישראל (תהלים קי"ט) ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש, היינו שכאשר אנחנו מדברים בשם חוקי תוה"ק או אפי' אם הדברים הם מתנגדים ובלתי מתקבלים לפי מושגי היושר והצדק של כל מלכי מזרח ומערב של הדור, עכ"ז לא אבוש, אין אנו מתביישים חו"ש, ועל כן למרות שההשתמשות בדרכי אלימות בעניני אמונות ודעות הוא דבר מתועב בעיני כל אומות העולם הדוגלים בשם דימוקרטיה וחרות, והם מתביישים מאבותיהם ממעשי כפיה רתית של

כ"ה יום ה' לסדר השיב את חמתי מעל בני ישראל שנת תשמ"ג לפ"ק.

נשאלתי מכמה ת"ח לכרר עפ"י התורה מה דינם של אלה המשתמשים במעשי אלימות נגד יהודים אחרים במטרה למנוע אותם מלחדור לגבולם בהשפעה על בני הנעורים בעניני חסידות השקפות אמונות ודעות, אשר לדעת המוחים והמשתמשים באלימות הם מתנגדים לדרך התורה שקבלו מאבותיהם ורבנותיהם, והם גובלים ממש עם כפירה רח"ל, כאשר אירעו לאחרונה ב' מקרים אשר הרעישו תבל ומלואה, אשר חטפו וגזזו זקנו של רב משפיע א' וחטפו והכו ופצעו ר"מ צעיר א' שברו את רגלו וידו גזזו זקנו ופיאותיו, וכ"ז בשביל אותה טענה שהם שימשו

ויוורש גיהנם. וראה לשון קדשו של גאון דורנו החזו"א (על עניני אמונה בטחון פ"ג אות י"ד) וז"ל למדנו עד כמה השלמת הדין בישראל, אם הדין אוסר המלמדים (לבוא לעיר להשיג גבול המלמדים הקודמים) מותר לגרשם ע"י המושל, ומצוה לגרשם, אין כאן מלשינות ומסירות ופחיתות לגרש ישראל ע"י זרים, יש כאן מצוה לקיים הדת על תלו, ואם הדין מתירם (להשיג גבול משום קנאת סופרים תרבה חכמה) המגרש הוא מסור, ויוצא מכלל ישראל, וכל ישראל עיניהם נשואות לדברי השו"ע ולגאוני הדור להגיד להם ההלכה וכו' עי"ש. ע"כ אמרתי לנפשי למרות חולשת כחי ל"ע לברר ולבאר הלכה זו עד כמה שירי יד כהה מגעת, ויבואו אחרים וימלאו אחרי ולא יהי' עדת בני" כצאן אשר אין להם רועה, ככרם פרוץ, אשר כל אחד גוטל הדין בידו ועושה מה שלבו חפץ, והשי"ת יהי' בעזרנו שלא נכשל בדבר הלכה ויהי' נא אמרנו לרצון לפני אדון כל.

גרסינן בגמרא (ב"ק דף כ"ח.) מנין לנרצע שכלו לו ימיו ורבו מסרוב בו לצאת וחבל בו ועשה חבורה שהוא פטור ת"ל וכו' ר"נ בר יצחק אמר בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית עד האידנא היתירא והשתא איסורא, ופרש"י ורשאי להלקותו ולהפרישו דהאי דינא לאו לנפשיה הוא, וכן פסק הרמב"ם (פ"ג מהל' עבדים ה"ה) וכ"ה בשו"ע (ח"מ סי' תכ"א סעי' י"ג) וז"ל המחבר וכן הדין באדם הרואה אחד מישראל מכה את חבירו וא"י להצילו אם לא שיכה המכה יכול להכותו כדי לאפרושי מאיסורא, ומוסיף הרמ"א וכן מי שהוא תחת רשותו ורואה בו שהוא עושה דבר עבירה רשאי להכותו ולייסרו כדי להפרישו מאיסור ואין צריך להביאו לב"ד עכ"ל. ומקורו בתרומת הדשן (סי' רי"ח) שכ' ח"ל מי ששמע אשתו מקללת ומזלזלת באביה ואמה והוכיחה בדברים על זה כ"פ ולא הועיל שרי להכותה כדי לייסרה שלא תעשה או לא. תשובה יראה דבכה"ג שרי ואע"ג דכתב במרדכי פ' המדיר בתשובת רבינו שמחה דהמכה אשתו עובר בלאו דפן יוסיף והחמיר מאד בדבר כדאיתא התם מ"מ לאפרושי מאיסור חמור כזה ודאי שרי וראייה מהא דאיתא פרק המניח דנרצע שכלו ימיו ורבו מסרוב בו לצאת ולא יצא וחבל בו פטור וכו' הא קמן כל מי שהוא תחת ידו של אדם ורואה בו שעושה דבר עבירה רשאי להכותו

ימי הביניים, אבל לא כן זרע יעקב, אנחנו רק תורת ה' נר לרגלנו ואור לנתיבתנו, וכתוב (שם) צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת, היינו שהצדק של התורה נשאר לעולם ואינו משתנה לפי מושגי הדור, ולמה, מפני כי ותורתך אמת, והאמת הוא דבר נצחי לא נשתנה ולא ישתנה לעולמי עד.

ואע"ז ואמר אין ספק כי דרכי כפיה ואלימות והשתמשות בכח נגד עוברי עבירה ובכדי לאפרושי מאיסורי מדרכי התורה הם, ולא רק לבית דין ניתן כח זה, אלא אפי' ליחיד מישראל בהרבה מקרים כאשר נבאר בעז"ה, אך כמו בכל מצות התורה ישנם כללים ופרטים ופרטים, אשר אם נעשו המצות על פיהם, הם מצות, ואם יחסר מהם, יכולים ליהפך לעבירות, וכדאיתא בירושלמי חלה (פ"א ה"ה) אלה המצות אם עשיתן כמצותן הן מצות ואם לאו אינם מצות. כמו כן בנדון דידן בומן שהכפיה נעשית כהלכתה במקומה ובשעתה הוזה מצוה, ובאם לאו לא די שאינה מצוה, אלא להיפך עוברים על כמה לאוים מדאורייתא של לא יוסיף להכותו, גזל, אונאה וכו'. ועל כן אין דעתי נוחה מאלה המוחים נגד מעשי אלימות בנוסחאות כאלה: אנחנו נגד אלימות, אין זה דרכנו, הידים ידי עשו, האלימות אינה מקדמת המטרות שלנו, זה חילול ה' וכו' וכו', כי דברים כאלה אינם אומרים כלום, כי אי אפשר ללחום נגד שקר באמצעי שקר, וערך מחאות כאלה הוא כערך המודעות שהיו מדפיסים בכל הספרים בנוסח: כל מקום שנוכר בספר שם עכו"ם או גוי וכו', וכן בענינינו המשתמשים באלימות לאו קטלי קני באגמא גינהו, ויודעים שהמחאות נגדם כתובים לצורך העולם, אבל הם חושבים שיודעים האמת, ויתכן שכונתם לשם שמים, וממילא חושבים שהם עושים מצוה גדולה למחות בעוברי עבירה, לקנאות קנאת ה' צב-אות, על כן ההכרח לטובת הדור לצורך חינוך צעירי בני" לכנוס בפרטי הדברים לא לסתום אלא לפרש להורות ולבאר אימתי מעשי אלימות הם מצוה ורצויים הם לפני השי"ת והידיים שעושים זה אינם ידי עשו חלילה, אלא ידיים שעוסקים בעבודת השי"ת, זה קידוש שם שמים ומסיר קטרוג מכלל ישראל כמו פינחס בקנאתו שגרם להשיב את חמתי מעל בני" וגו' ויכפר על בני", ואימתי זה איסור ותועבה, והעושה כן עובר על הרבה איסורים ומחלל שם שמים

משום תוכחה, ונראה דלאו דוקא במי שהוא תחת ידו כמש"כ לעיל דמ"ש כנ"ל.

עכ"פ זה מבואר לכו"ע דלכפיה לאפרושי מאיסורא אין צורך בב"ד, אלא כל אחד מישראל מחוייב לעשות כל מה שביכולתו להפריש חבירו מאיסור ואף להכותו ע"ז, ולכאורה יש להעיר ע"ז מדברי החינוך (מצוה ו') שכ' וכלל גדול בכל התורה לכל האומר שיבטל מ"ע שכופין אותו ב"ד אם יש כח בידם עד שיקיימו. וכן הכפיל במצוה (י') וכ' וכבר אמרנו שכ"ד כופין על ביטול עשה. ולכאורה למה הצריך ב"ד לזה, ובגמרא (כתובות פ"א.) תנינא במה דברים אמורים במצוה ל"ת אבל במצות עשה כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו, ואינו מבואר שרק לב"ד נמסר כח זה, וגם עפ"י הסברא הלא אין לך אפרושי מאיסורא גדול מזה שמסרב מלקיים מצות עשה עוברת. וראיתי בקצוה"ח סי' ג' שמביא מתוס' רפ"ק דסנהדרין ד"ה ליבעי נמי מומחין עי"ש שכ' ומבואר מדבריהם דנהי דהדין יכול להיות ע"פ יחיד הדיוט אבל לכוף ודאי בעינן מומחין משום דאשר תשים לפניהם אלו כלי הדיינים וכו' והיינו דהא למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא וא"כ אין בו אלא משום פריעת בע"ח מצוה ואמרין בפ' הכותב לדידך דאמרת פריעת בע"ח מצוה אמר לא נחא לי למעבד מצוה מאי ואמרין עלה כופין אותו והיינו דתנינא לולב ואינו עושה כופין אותו ומכין אותו עד שתצא נפשו וא"כ גבי הודאות והלואות דכופין אותו לקיים המצוה המוטל עליו וע"כ משום דשליחותי דקמאי קא עבדינן וכו' עי"ש עכ"פ מבואר דעתי שכפיה על המצות צריך ב"ד, ולדעתו זה מיוסד על שיטת התוס' הג"ל, וא"כ יתכן שגם דעת ספר החינוך כן וע"כ כ' שכופין אותו ב"ד כנ"ל. ויש להביא סמוכין לזה ממשמות ל' הברייתא (ר"ה ו.) ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך עי"ש, וכ"ה ברמב"ם (פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הט"ו) וב"ד מצווין לעשותו מיד עד שיקריב קרבנותיו ברגל שפגע בו תחילה, ולכאורה זה בעצם אותו הדין שכופין על מצ"ע דכיון שברגל הראשון עובר על עשה של ובאת שמה והבאתם שמה כופין אותו, ועכ"פ כאן מפורש אזהרה לב"ד שיעשוך, ויהי' ראוי להחינוך ולהקצוה"ח הג"ל.

וליסרו כדי להפרישו מן העבירה ואין צריך להביאו לב"ד שיפרישוהו המה בכחם דאל"כ גבי נרצע אמאי רשאי לחבול בו יביאנו לב"ד, עכ"ל.

אמנם יש להתבונן בדברי ת"ה הג"ל למה הגביל היתר הכאה לכל מי שהוא תחת ידו דוקא, ואם כי בגמרא ג"כ מדובר בעבד עברי שהוא תחת ידו, מ"מ לא נראה שזה תנאי לעיכובא, דסוף סוף אם הותר להכותו משום אפרושי מאיסור מ"ש אם הוא תחת ידו או לא, וכן מפורש (ערכין דף ט"ז:) ת"ר לא תשנא את אחיך בלבבך יכול לא יכנו לא יסרמנו ולא יקללנו ת"ל בלבבך בשנאה שבלב הכתוב מדבר עי"ש ופרש"י יכול לא יכנו על דבר תוכחה, וכ"כ שם במהרש"א עי"ש, וכן מפורש פי' זה בקרבן אהרן על הת"כ (פ' קדושים פ"ד) וז"ל ולא תשנא את אחיך כלומר אלו אמר קרא לא תשנא את אחיך ותו לא ולא אמר בלבבך שנראה שהוא יתר, הייתי יכול לומר שהכונה לומר שלא יעשה מעשה המורה על השנאה שלא יכנו וכו', ת"ל בלבבך לא אסרתי אלא שנאת הלב, אבל מה שתעשה לו מכל זה בלא שנאה לבבית יש לך רשות לזה, וה"ק קרא לא תשנא את אחיך בלבבך ואחר שלא תשנא בלבבך הוכיח תוכיח בכל דבר שיהי' או בהכאה או בקללה עכ"ל. חזינן מכ"ז דהיתר הכאה משום תוכחה או אפרושי מאיסור אינו מוגבל דוקא למי שהוא תחת ידו כעבד עברי או אשתו, ועכצ"ל דאין כונת התה"ד והרמ"א שזה תנאי לעיכובא, אלא שדברו בהוה שעפ"י הרוב רק באלה שהם תחת ידו יש בכחו להפרישם מאיסור, אבל אה"נ אם יש בכחו להפריש משהו אחר ג"כ רשאי, וכן מצאתי מפורש בים של שלמה (ב"ק פ"ג דין ט') וז"ל ולא דוקא הרב לעבדו ובעל לאשתו, ה"ה כל בר ישראל יכול להכות חבירו כדי לאפרושי מאיסורי' וכן לקמן סי' כ"ז פסק הרא"ש להדיא שמותר, וכן איתא בערכין יכול לא יכנו ולא יסרמנו על דבר תוכחה כו' אלמא שמותר להכותו על דבר תוכחה עכ"ל. ואף שהרמב"ם (פ"ו מהל' דעות ה"ה) לא ס"ל דהברייתא דערכין יכול לא יכנו וכו' לענין תוכחה איירי, שהרי כ' וז"ל ולא הזהירו תורה אלא על שנאה שבלב, אבל המכה את חבירו והמחרפו אע"פ שאינו רשאי אינו עובר משום לא תשנא עי"ש, עכ"ז לדינא מודה בהיתר הכאה

עבר על העשה אין עונשין אותו אלא קודם שקיים העשה מכין עד שתצא נפשו בכדי לכופו לקיים העשה ובשאר ל"ת אינו ניתן להצילו בנפשו להפרישו מאיסור נבילות וטריפות וכל זה ברור עכ"ל.

והנה מה שמחלק בין להפרישו מאיסור שבוה יש רשות ליחיד ובין לכפותו על מצ"ע שלזה צריך ב"ד, צ"ע דמ"ש, דאם לכפיה צריך ב"ד כמו שהוכיח מהתוס' א"כ ה"ה לכפיה לאפרושי מאיסורא, ובפרט לפי דעתו שמ"ע חמורה מל"ת וא"כ למה אין ביטול מצ"ע חמורה כמו כל ל"ת, ומש"כ שלהפרישו מאיסור לא התירו רק הכאה בעלמא, אבל ב"ד כופין על מצ"ע עד שתצא נפשו, הנה אין לו על זה שום ראיה להגביל ההכאה להפרישו מאיסורא רק על הכאה בעלמא, אלא דאל"כ מ"ש מרודף אחר נערה המאורסה, והנה אי משום הא לא איריא דבלא"ה שנא ושנא דין הכאה לאפרושי מאיסורא בין דין הכאה לרודף, כאשר האריך בזה במג"ח (מצוה ח' סק"ה) וז"ל אם כן קודם שעשה העבירה אפי' א' מכל עבירות מותר להרגו כדי שלא יעבור ובפרט בקום ועשה כע"ז וח"ש והדומה אם כן כמו דמכין אותו עד שתצא נפשו אם הפקירה תורה את נפשו ודאי מותר להרגו אם א"א להצילו מלעבור בל"ת, א"כ מה חילוק יש בין רודף אחר ג' דברים הנ"ל ושאר עבירות, זה לא קשה וכמה תשובות בדבר, דגבי רודף מבואר דא"צ התראה כלל וכו' דאפי' קמן שרודף ניתן להצילה בנפשו ואפי' קמן בן יומו וכו' אבל בשאר עבירות אין לו דין רודף רק מצוה לאפרושי מאיסורא אם כן בודאי אין עושין דבר עד שידוע שהוא מורד ומסרב וכן במצ"ע אם יש צד לדונו דאפשר דלא ידע ח"ו לעשות לו שום דבר ח"פ, וגם ברודף חיוב על כל איש מישראל להרוג אותו, ואם אינו הורגו עובר על כמה לאוין לא תעמוד וכו' ער"מ שם, אבל אפרושי מאיסורא הוא קצת מצוה, אבל אם אינו מפריש חבירו אם אינו מכשילו בידים אינו עושה שום איסור אם יודע שאינו מקבל תוכחה או שהוכיח אותו ולא קיבל לא עבר כלל, (הנה בזה דברי המנ"ח תמוהים מה זה קצת מצוה, הלא ילפינן מקרא אזהרה על ב"ד שיעשוק כג"ל, או שהוא בכלל ארור על אשר לא יקים את דברי התורה הזאת כמו שכ' מרן הח"ס (חו"מ סי' קע"ז) וכן מה שמביא שם המנ"ח דברי

אמנם באמת דברי הקצוה"ח תמוהים כאשר העיר שם בנתיבות המשפט (ביאורים ססק"א א') וז"ל גם מ"ש דאי שעבודא לאו דאורייתא והב"ד כופין בעי ב"ד דוקא לכפותו הדיוטות לאו בני עישוי נינהו, ג"ל לפענ"ד דליתא דכיון דדמי לעשה סוכה ואינו עושה דכופין אותו לקיים מצותו דכל אדם מצוה להפריש חבירו מאיסור אפי' מי שאינו בכלל ב"ד כדמוכח בב"ק כ"ח גבי נרצע שכלו ימיו דיכול רבו להכותו כדי להפרישו מאיסור שפחה עי"ש עכ"ל. ואף כי בקונ' משובב נתיבות השיב עליו הקצוה"ח וז"ל ותמהני כי כונתו להשיג על דברינו והוא מתעסק בהשגה על דברי התוס' כי דברינו שם עפ"י דברי התוס' בגויים שכתבו דמילי דעשוי ילפינן מאשר תשים לפניהם ולא לפני הדיוטות ולדברי המחבר א"כ הדיוט בעלמא יכול לכופ אגטא במקום שכופין להוציא וזה ודאי פסול דאורייתא אם הדיוט מעשה אגטא ואע"ג דמצוה ליתן גט אפ"ה לפניהם ולא לפני הדיוטות וכו' עי"ש. אבל לענ"ד לק"מ מדברי התוס' על הנתיבות דעד כאן לא כתבו התוס' דבעינן ב"ד מומחין על כפיה, אלא על כפיית דין שצריך ב"ד להחליט אם הוא מחוייב בכלל בזה, ע"ז כ' התוס' שאף אם הדין יכול להיות ביחיד הדיוט לכפיה צריך ב"ד, היינו לדון דין בכדי לכפות על קיומו, אבל במקום שהדין בעצם כבר נפסק ועומד מהר סיני כגון במצות עשה, אין שום יסוד מהתוס' שעל כפיה זו צריך ב"ד. וכ' תו במשובב נתיבות וז"ל ומה שאמרו בנרצע שכלו ימיו דיכול רבו להכותו להפרישו מאיסור שפחה, אינו אלא להפרישו מאיסור, וכן מי שרואה חבירו לובש שעטנז יכול לפשטו מעליו אפי' בשוק, אבל לכופו לקיים מצות עשה כגון מי שאינו עשה סוכה או אינו גותן צדקה לזה צריך ב"ד דוקא, ואנן שליחותיהו דקדמאי עבדינן, וגם להפרישו מאיסור נמי אינו אלא הכאה בעלמא, אבל ב"ד שכופין לקיים עשה מכין אותו עד שתצא נפשו כגון באומר סוכה איני עושה, ואלו באיסורא אין מכין עד שתצא נפשו דלא אמרו ניתן להצילו בנפשו אלא בעבירות הידועים כגון רודף אחר נערה המאורסה או במקום שקנאין פוגעין בו ובשאר איסורין לא ניתן להצילו בנפשו כדי להפרישו, ומזה הוכיחו בעלי מוסר הראשונים דעשה חמירא מל"ת דבעשה מכין עד שתצא נפשו, וזה ודאי אם כבר

לפי הנ"ל שחלקנו בין רודף לאפרושי מאיסורא הדר קם דינא שאין יסוד להקל בכפיה על ל"ת יותר ממ"ע, ומש"כ במשובב נתיבות הנ"ל ומה הוכיחו בעלי מוסר הראשונים דעשה חמירא מל"ת וכו' בעניי לא ידעתי על מי כונתו, עי' שערי תשובה (שער שלישי אות י"א) וברמב"ן (שמות כ' ח') ולא מזכר כלל שעשה חמירא לענין כפיה, ואדרבה הרמב"ן כ' ומפני זה יהי' העונש במצות ל"ת גדול ועושיין בו דין כגון מלקות ומיתה, ואין עושיין בו דין במצות עשה כלל אלא במורדין כמו לולב וציצית אינו עושה וכו' עי"ש, הרי שלא שלל רק שאין עונש על מצ"ע לאחר שבטלו רק במורד, אבל שאין שייך זה, היינו כפיה במורד נוהג גם בל"ת, זה לא כתב כלל, ולהלן נביא דעת אחרונים בזה, וכאן נציין דמפורש יוצא בדברי החידושי הר"ן (חולין קל"ב) ד"ה כמה דברים אמורים, וז"ל אבל אם היה בפסח והיה אוכל חמץ מלקינן ליה, ולא רצה לעמוד מלאכול חמץ אע"ג דמצות ל"ת הוא מחינן ליה תו עד שיאמר רוצה אני או עד שתצא נפשו עכ"ל.

והנה בעיקר מחלוקת הקצוה"ח והנתיבות אי צריך ב"ד נראה דהכריעו האחרונים כהנתיבות דל"צ ב"ד וגם שאין חילוק בין אפרושי מל"ת לכופו לקיים מצ"ע, ונעתיק בזה ל"ק של מרן הח"ס (חו"מ סי' קע"ז אות ג') וז"ל ומ"ש פר"מ אי כפיית ב"ד בעינן דוקא מומחין כדמשמע בגימין פ"ח דהדיוטות לאו בני עישוי נינהו, לפענ"ד ב' מיני מצות שכופים הם, א' חוקים, ב' משפטים, וקיום חוקים ומצות כל ישראל ערבים זה בזה ונכנס מי שאינו מוחה ויש בידו למחות בכלל אשר לא יקים את דברי התורה הזאת כפי' רמב"ן פ' תבוא עפ"י הספרי, ומ"ש אשר לא יקים זה ב"ד שלמטה לאו דוקא ב"ד, אלא כל אדם מישראל קטן וגדול שם הוא, אם יש בידו לעשות, וכתיב ואם העלם יעלימו עם הארץ בתתו מזרעו למולך, משמע שהיה על עם הארץ שלא יעלימו, וע"ה אינו ב"ד וכו' מ"מ אמת נכון שאין בין ב"ד ובין כל שום איש מישראל שיכול למחות ולפגוע בעוברי עבירה ולא כלום, ואפילו תלמיד לפני רבו לא מיקרי אפקרותא לפגוע בהם ולהכות באגרוף רשע עד שתצא נפשו כנחמ"י בן חכל"י ואכס ואמרם ואמר יד אשלה בכם, וב"ד שהזכירו בכל מקום לישנא בעלמא ואורחא דמילתא שיש כח בידם,

הקצוה"ח כנראה שלא ראה דברי הנתיבות ולא דברי המשובב נתיבות וע"כ דבריו צ"ע ואכמ"ל) ועי' מ"ל פכ"ד מהל' שבת נסתפק ברודף אחר הערה אם ניתן להצילו בנפשו בשבת ומביא בשם הרי"ף דגם בשבת ניתן להצילו בנפשו ע"ש, אם כן בודאי יש חילוק גדול ברודף הורגין אותו אפי' בשבת ולהפרישו מאיסורא ודאי אין רשאי לעשות שום איסור עבור להציל חבירו איסור וכו' עי"ש. חזינן שהמנ"ח ס"ל שגם להצילו מל"ת מכין עד שתצא נפשו ודלא כהקצוה"ח, ועכ"ז יש חילוק בין רודף לשאר עבירות. והנראה לענ"ד דעיקר נקודת החילוק בין אפרושי מאיסורא לרודף הוא בזה, דברודף הורגין אותו בכדי שלא תיעשה מעשה העבירה, וכדין אפרושי מאיסורא הורגין אותו בכדי שלא יעשה הגברא מעשה העבירה, ויש מזה תוצאות לדינא דאם אין כונת המכה לשם שמים רק מחמת שנאה שבלבו או נראה דעובר על לא יוסיף ואם הרגו ח"ו עבר בלא תרצת, כיון דבעצם יש כאן איסור רק שהותר מפני אפרושי מאיסורא, ממילא אם אין כונתו לשם מצוה, אי"ז מצוה שלא לשמה, אלא עבירה כנ"ל, משא"כ ברודף שניתן להצילו בנפשו, אף שאין כונתו לשם הצלה רק משנאה עכ"ז הרי מצוה עבד, ויש כאן רק חסרון בהלשמה, ולא בעצם מעשה המצוה, ודומה לב"ד שמלקין מחוייבי מלקות והורגין מחוייבי מיתה, שפשוט שאף אם לא היתה כונתם לשם מצוה, עכ"ז אין כאן לאו דפן יוסיף ולא לאו ברציחה. (אך מצאתי בספר שמירת הלשון (שער התבונה פ"ז) שכ' בשם הסמ"ק בשם ריב"א דאפילו אלו שמצוה להורגן כמו הרודף אחר הזכר ואחר נערה המאורסה ואחר חבירו להורגו זה שהורגן צריך להזהר אח"כ מאבק שלהם כ"א ח"ו יכשל ההורגם בעבירה כיוצא בהם יחשב לו אותו הנהרג לדם נקי וכו' עי"ש וצע"ג.) וכן כ' בסמ"ע (חו"מ סי' תכ"א סקכ"ח) ח"ל דאם זה הבא להציל ולהכות המכה אינו בר הכי דרגיל לאפרושי מאיסורא דכמה פעמים רואה שמכה א' לחבירו ואינו חושש לאפרושי המכה מאיסורא או אמרינן דאסור להכות לזה המכה דודאי מכח שנאה בא להכותו ולא בא להפרישו מהאיסור וכו' עי"ש. חזינן דבאפרושי מאיסורא צריך להיות המכה בר הכי שכונתו לשמים ולא מחמת שנאה, אבל ברודף נ"ל דבכל אופן מחוייב להצילו בנפשו כנ"ל.

חשוב ומופלג, אבל בסתמא דאינשי לאו כל כמיניה, דא"כ לא שנקת חי לכל בריה, וכל אדם ריק ילך ויכה חבירו על דבר הוכחה כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, והתורה לא נתנה רשות ומקל ורצועה אלא לדיין או לאדם חשוב שראוי שיהי' דבריו נשמעים, ג"כ לפי שעה מותר להכות חבירו ולהפרישו מאיסור וכו' עי"ש. וכן כתבנו לעיל בשם הסמ"ע דצריך שיהי' בר הכי להכות לשם שמים לאפרושי מאיסור, ועי' מש"כ בזה בס' שו"ת לב אברהם ח"א (סי' קמ"א סס"ק כ"ג) וע"כ בדרך כלל נמסר הדבר לדייני ישראל שכונתם לשם שמים ולא לשם שנאה ח"ו, וע"כ מסיק בס' אמרי בינה הג"ל אחרי שמביא את דברי הישי"ש בזה"ל הרי דסובר דהיכא דידענו דכונתו לשמים לאפרושי מאיסור רשאי כל אדם להכותו וכו'.

וישנ לתמוה על הפוסקים הג"ל שדנו בדיני כפיה אם צריך ב"ד, או אם הוא רק במי שהוא תחת ידו כמו עבד עברי או אשתו כנ"ל, למה העלימו עיניהם מגמרא מפורשת (ב"מ ע"ג:) רב סעורם אחוה דרבא הוה תקיף אינשי דלא מעלי ומעייל להואבנוהרקא דרבא א"ל רבא שפיר עבדת דתנינא ראית שאינו נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו ת"ל לעולם בה תעבודו ובאחיכם וכו' עי"ש, וכ"פ הרמב"ם (פ"א מהל' עבדים ה"ח) וכן נפסק להלכה ולמעשה בשו"ע (יו"ד סי' רס"ז סעי' ט"ו) בלי כל חולק, וברור שאין צריך לדין זה לא כח ב"ד ולא שיהי' תחת ידו, ומהו הגדר של דין זה אם לא משום שאינו נוהג כשורה קנסו אותו שמותר להשתעבד בו כדי להחזירו למוטב, זה גדר אפרושי מאיסורא, וכנראה דהא דצריך קרא לזה, הוא משום דשם הותר איסור להשתעבד בו כמו בעבד כנעני עי' בביאור הגר"א על אתר, עכ"פ נראה שזה מגדרי כפיה שיתנהג כשורה, וא"כ צ"ע למה לא הסתמכו הפוסקים מכאן להוכיח שא"צ ב"ד ולא שיהי' תחת ידו, וצ"ע.

אמנם בספר יראים (סי' רע"ח) כ' ח"ל ונראה לי שאין הדברים הללו אמורים אלה בב"ד של ארץ ישראל אבל בב"ד של חוץ לארץ אינן רשאים לכופו במכין אותו דהא דתניא מכין אותו קנסא הוא וכל קנס דממון אין דנין בחו"ל וכו' עי"ש. ועי' בתועפות ראם (שם סי' קס"ד) ובספר חמדת ישראל (גר מצוה מצוה י"ז לדעת הרמב"ן)

כמו קטן אוכל גבילות ב"ד מצווין להפרישו, וכמו במילה ב"ד מצווים למולו וכו' דדבר זה מוטל על כל ישראל וב"ד שליחותיהו דכל ישראל עבדי שנתמנו שלוהא דישאל, ועי"ז נפטרו כל אחד ואחד מלהשגיח, כי העמידו גברי רברבי בחריקהו, והיינו רישך בקרירא ורישא דרישך בחמימי, ומ"מ קרירי איכא, וכל זה בחלק חוקים ומצות, אך משפטים הוא הכולל ב' דברים, א' לעשות משפט כתוב שקצבה תורה למחלל שבת כך ולהורג נפש כך ולעובר על לאו כך, וכל דבר שקצבה תורה עונשו אחר שכבר עבר, אין דמו מסור כ"א ביד ב"ד מומחין וכו', והחלק השני, להוציא ממון מיד המוחזק בו, אפי' גזילות וכדומה, ובכלל זה להוציא אשה מיד בעלה המוחזק בקנין כספו, כל הכפיות האלו נקראו משפטים וכתוב אשר תשים לפניהם ולא לפני הדיוטות, דאלהים כתיב בפרשה וצריכים מומחים ולולי דעבדינן שליחותיהו דקמאי במידי דשכיחי לא הוה דנין גזילות בזמה"ז, אבל לפגוע בעוברי עבירה לא נכלל בכלל זה עכ"ל. דברי מרן ז"ל קילורין לעינים, ולפי"ז צ"ל דמאי דנקט בחינוך הג"ל ב"ד לאו דוקא אלא מדבר בהוה, וכן צ"ל ברמב"ן פ' יתרו הג"ל שכ' לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל לעשות וכו', שסנהדרין לאו דוקא, וכנראה שיד הצנזורא היה שם באמצע לשנות מפני השלום, אבל לדינא לא בעי ב"ד. וכן מסיק בספר אמרי בינה (חו"מ דיני הדיינים סי' ט') דלא בעי ב"ד, ושאין נפק"מ בין מצ"ע לל"ת, ומביא כן מחידושי הגרע"ק (כתובות פ"ו) דפשיטא ליה ג"כ דגם בל"ת אם בא לעבור מכין אותו עד שתצא נפשו וכו' עי"ש. ולפי"ז צ"ל ג"כ דמה שכ' הרמב"ם (פכ"ד מסנהדרין ה"ח) וכן יש לדיין לעשות מריבה עם הראוי לריב עמו ולקללו ולהכותו ולתלוש שערו ולהשביע באלקים בעל כרחו שלא יעשה או שלא עשה שנאמר ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם באלקים. דין דנקט לאו דוקא, אלא כנ"ל דבמציאות יש ביד הדיין יותר כח למחות ולהפריש מאיסור.

עוד י"ל דהא דנקטו הפוסקים ל' ב"ד ודיין עפ"י שהגביל בספר ים של שלמה (ב"ק פ"ג סי' ט') אחר שכ' שמותר להכות לאפרושי מאיסור בלא ב"ד, הוסיף בזה"ל ודוקא באדם מוחזק לכשרות שידוע שלשם שמים עשה, והוא אדם

ובס' שדי חמד (מערכת כ"ף כלל ק"ו) שהאריך מאד, ולמעשה נראה שזה שיטה דחוי' מהלכה כנ"ל.

היוצא לנו מכל הנ"ל שההשתמשות באגרוף לאפרושי מאיסורא מדרכי התורה הוא, ואין בזה שום גנאי ח"ו, אלא דצריך שיהי' מתאים להגבלות שנתנו לנו הפוסקים אשר מפייהם אנו חיים היינו שיהי' לשם שמים ולא ח"ו משנאה אישית, ושיהי' עפ"י אדם חשוב המוחזק בכשרות שראוי שיהי' דברים נשמעים כנ"ל.

אמנם יש עוד תנאי גדול בזה, דכל הענינים של כפיה הנ"ל, היינו דוקא במצות או איסורים המבוררים לעין כל, ושאינן שום ספק בהם, וכמו איסור שפחה כנענית לגרע שכלו שנותיו, או לולב ציצית וסוכה, אבל ענינים אשר במחלוקת שנויים, יש אוסרים ויש מתירים, היעלה על הדעת שיש רשות להאוסר לכפות דעתו על המתיר בכפיה ח"ו, והלא לדעת ב"ה (דהלכתא כוותיהו) ב"ש המתירים צרת הכת להתייבם מכשילים את כלל ישראל באיסור כרת ומרבים ממזרים בישראל, עכ"ז שנינו בתוספתא הובא (יבמות י"ד:) אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות ובאחיות בגט ישן ובספק אשת איש וכו' לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מב"ה ולא ב"ה מב"ש ללמדך שחיבה וריעות נוהגים זה בזה לקיים מה שנאמר האמת והשלום אהבו. וכן ר' אליעזר דס"ל מכשירי מילה דוחין את השבת, הרי אליבא דר"ע (דהלכתא כוותי') הו"ל מחלל שבת, וכי יעלה על הדעת להשתמש באלומות נגדו, ואדרבה לימדו אותנו חז"ל שאע"פ שזה היה טעות, מ"מ העושים עפ"י הוראת רבם לא רק שאינם נענשין אלא מקבלין שכר כדאיתא (שבת ק"ל.) א"ר יצחק עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כר"א והיו מתים בומנם ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה המלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה עיר לא גזרה. וכן (שם) במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב, לוי איקלע לבי יוסף רישבא קריבו ליה רישא דטוותא בחלבא לא אכל, כי אתא לקמיה דרבי א"ל אמאי לא תשמתינהו, א"ל אתרא דר' יהודה בן בתירה הוה אמינא דלימא דרש להו כר' יוסי הגלילי וכו' עי"ש, הרי מאחר שהמרא דאתרא דורש כן שוב אין עליהם חטא ואשמה ואינן ראויים לשמחה ח"ו. וא"כ פשיטא שמי שמרים ידו על חבירו הנהוג כפי

הוראת רבו, ואף שהמכה חושב זה לאיסור ופירצה, ואפי' כונתו בלתי לה' לבדו, למנוע חטא ופירצה בישראל, ולהפרישו מאיסור, מ"מ הרי הוא רשע, כי באופן בזה שחבירו נגרר אחר דעה אחרת, אסור להשתמש באלומות, כאן יש מקום רק לויכוחים בעל פה ובכתב לברר כל אחד דעתו ושיטתו, ומזה יוצא כבוד שמים, אבל לא בהשתמשות בידים, ויש להמליץ ע"ז מקרא קודש (במדבר כ"א) על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה, ואשר דרשו (קידושין ל':) אמר רב חייא בר אבא אפי' האב ובנו הרב ולתמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה ואינם זוים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר את והב בסופה וכו' ופרש"י הכי דרש לה ספר מלחמות מלחמה שעל ידי ספר אהבה יש בסופה ע"כ. והיינו אם עושים מלחמות ה' בעבור כבוד שמו ית' לעשות רצונו, אז בספר יש לעשותן על ידי ספר להעלות כל צד סברותיו ודעותיו על הספר, לברר כ"א האמת והשיטה שלו ויתלכנו הדברים, ואז מלחמה שעל ידי ספר אהבה יש בסופה, גורם לקיים האמת והשלום אהבו, והאויבים נעשים אוהבים, ומיני ומיניה יתקלם עילאה, ויהי' שלום על ישראל.

ועלינו לברר עוד דבר אחד גדול ויסודי, דרבים אומרים הן אמת שבכל דעות ומחלוקת בעניני הלכה יש להתנהג באהבה וחיבה כדוגמת ב"ש וב"ה, אבל במה דברים אמורים אם המחלוקת הוא במעשה המצות, אבל אם המחלוקת הוא בעניני אמונות ודעות, אז אם לפי צד אחד הדעות הנשמעות מצד השני הם דברי כפירה וגלוי פנים בתורה שלא כהלכה, אז אין מקום לחיבה וריעות, רק ללחום מלחמות ה' בתוקף ועוז לעקור מכרם ה' הקוצים המשחיתים את הכרם, וכל האמצעים כשרים למטרה זו, וע"כ חל עלינו חובת הביאור בדבר זה.

הנה (ברמב"ם פ"ג מהל' תשובה ה"ז) כתב חז"ל חמשה הן הנקראים מינים וכו' והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה. והעיר ע"ז הראב"ד חז"ל א"א ולמה קרא לזה מין וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות ויותר ממה שראו באגדות המשבשות את הדעת עכ"ל. ובכ"מ כ' חז"ל ויש לתמוה על פה קדוש איך יקרא לאומרים שהוא גוף

ובעל תמונה גדולים וטובים ממנו, ואפשר שעיקר הנוסחא כמו שכתוב בספר העיקרים פ"ב ממ"א ח"ל, א"א אע"פ שעיקר האמונה כן הוא המאמין היותו גוף מצד תפיסתו לשונות הפסוקים והמדרשות כפשטן אין ראוי לקרותו מין עכ"ל, וגם לפי נוסחתנו זאת היתה כונתו וכו' עכ"ל הכ"מ. חזינן מזה דעת הראב"ד שאף שאדם טועה טעות גדולה בעיקרי האמונה ומאמין שהשי"ת הוא גוף ותמונה רח"ל מהאי דעתיה, עכ"ז הואיל וטעותו נובע ממה שהבין מפשטות הפסוקים והאגדות אינו מין ח"ו, אלא טועה ומשתבש, ולפי הנוסחא שלנו בראב"ד ראוי לכתוב עליו גדולים וטובים ממנו, וכן כתב בספר אור החיים להגר"י יעב"ץ (סוף פרק חמישי) ח"ל תהלה לא-ל אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו כי אין פתי וסכל בישראל שנשתבש בו כי הוא כמעט מושכל ראשון ומבשרנו נחזה אלוה כי רוחו ונפשו של אדם היא המנהגת אותו והמחיה אותו והיא המשכלת בתורה ובמצות ומכירה את בוראה ואיננה גוף, וכ"ש המלאכים שאינם גוף ולא כח בגוף, ק"ו עד אין סוף מלך מלכי המלכים מנהיגו של עולם, ואם ח"ו המצא ימצא פתי ועם הארץ אשר לא יצייר הדבר זה, או אשה אשר השה אלוה חכמה ולא חלק לה בבינה ולא תוכל לצייר מציאות השם כי אם בעל גשם והאשה ההיא תזהר בכל מצות השי"ת ותחשוק בלבה אל יוצרה ותמסור נפשה על תורת ה', אחר שלא עשתה שום עבירה, אדרבה סבלה צרות רבות ורעות, תהיה מעלתה בלי ספק אצל יוצרה יותר מאלה החכמים בעיניהם וכו' כי הנה הנשים הספרדיות באו והביאו את בעליהן למות על קדושת ה', והאנשים אשר היו מתפארים באלו החכמות המירו את כבודם ביום מר וכו' עי"ש. רואים אנו מזה גם דעת החסיד הגר"י יעב"ץ שדעתו כדעת הראב"ד שטועה בעיקר מן העיקרים מעיקרי האמונה אף בדבר שהוא כמעט מושכל ראשון, לא רק שלא נחשב לכופר ח"ו, אלא מעלתו גדולה אצל הכורא ית', אף שהוא טועה ומשובש כנ"ל.

ויינץ לעיין מהו דעת הרמב"ם בזה שהוא ז"ל כן קרא לזה מין, וראיתי בס' מעיין גנים להגה"ק ר' צבי אלימלך מדינוב זצוק"ל (שם בהגהותיו על ס' אור החיים אות י"ח) ח"ל ג"ל דגם הרמב"ם לא קרא מין להמאמין בגשמיות רק למי עושה זאת

בשאת נפש אבל לעושה בשגגה שאין לו שכל רחב להפשיט ממחשבתו הגשמיות אין בידו עון ומצותיו יהי' לרצון לפני ה' עכ"ל. ואף שאינו מוכן כל הצורך מה שייד להאמין בדבר כזה בשאת נפש עכ"ז חזינן לדעתו דס"ל דבעיקר הדין גם הרמב"ם מודה דבשוגג אינו מין, וכן ראיתי בספר קובץ מאמרים מהגה"ק ר' אלחנן בונם ווסערמאן זצ"ל (שיבוש בדעות דף י"ט) שכ' ח"ל ושמעתי בשם כ' מו"ר הגר"ח הלוי זצ"ל מבריסק בדעת הרמב"ם, כי בכפירה לא שייד שוגג, דהא מ"מ אינו מאמין וא"א להיות בכלל ישראל בלא אמונה, ואומרים משמו בזה"ל "דער וואס איז געביך אאפיקורס איז אויך אאפיקורס" ולכאורה דבריו מוכרחין שהרי כל הכופרין וכל עובדי ע"ז הם מוטעין, ואין לך מוטעה יותר מהמקריב בנו למולך והוא חייב מיתה, אבל קשה דהא תינוק המוטל בעריסה ג"כ אין לו אמונה ומ"מ הוא בכלל ישראל ותינוק שנשבה לבין העכו"ם מביא קרבן על שגתו ואין דינו כמומר (שבת ס"ט) ומוכח דאנוס רחמנא פטרי' גם בחסרון אמונה, וי"ל לפי המבואר למעלה כי יסודי האמונה מוכרחין ודעת האדם מצד עצמה לא תתן מקום לכפירה ורק רצון האדם לפריקת עול מטה את שכלו לטעות בדברים פשוטים ומוכרחים וע"כ שגתו עולה וזרן, אבל האומר מותר לעבוד ע"ז הוא שוגג ופטור ממיתה כיון שסבור שעושה ברשות התורה, ואפשר שזו כוונת הראב"ד "מפני האגדות המשבשות הדעות" היינו שמעותן אינו מדעת עצמן, אלא מפני שמבטלין דעתן לדעות האגדות וזהו בכלל אומר מותר, דחשוב שגגה גם בכפירה, ותתישב בזה מה שמקשין מהא דאמר ר' הלל אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה, ואיך אפשר לומר כן שר' הלל יצא מכלל ישראל ח"ו, שהרי כבר באחד מעיקרי הדת, ולפי המבואר ניהא שר' הלל אמר כן מפני שטעה בהבנת הכתובים והוי כאומר מותר ודינו כשוגג, ומשו"ה קאמר רב יוסף התם שרא ליה מריה לר' הלל, ודעת הרמב"ם כי הטעות בענין הגשמה באה מדעת עצמן ולא מפני האגדות, כי אילו היתה דעתן צלולה, לא היו האגדות מטעות אותם והיו מוצאין דרך לישב דברי האגדות שלא יהיו נגד הדעת, עי"ש עכ"ל.

היוצא לנו מדבריו שאפי' לדעת הגר"ח זצ"ל אין הרמב"ם חולק על יסוד הנ"ל

בתחילת הדעת, או הטהו העיון להכחיש העיקר
ההוא להיותו חושב שאיננו דעת ברי תכריך
התורה להאמינו, או יאמין אי זו אמונה בנס מנסי
התורה (שאינו מאמין הנס כפשוטו אלא יאמין
אותו הנס ע"ד אחרת מהאמונות כמו שיתבאר
בפרק זה שכן הוא דעת האחרונים שפי' הנס
בפתיחת פי האתון שלא היה כפשוטו, פ' שרשים
שם) אין זה כופר, אלא הוא בכלל חכמי ישראל
וחסידיהם אעפ"י שהוא פועה בעיונו והוא חוטא
בשונג וצריך כפרה וכו' וכן נאמר לפי זה מי שלא
הגיעה מדרגת עיונו להאמין הכתובים בדרך
מסכים אל האמת ומאמין אותם כפשוטו, ועלה
מזה בידו דעת כוזב להיותו חושב שזה דעת תורה,
איננו יוצא בזה מכלל בעלי תורה חלילה ולא הותר
לספר בגנותו ולקרותו מגלה פנים בתורה ולא כופר
ולמנותו בכלל המינים חס ושלום וכו' וזה הדרך
יראה אמתו ונכון ממה שנמצא לרז"ל אמרם על
אלישע בן אבויה שובו בנים שובבים חוץ מאלישע
אחר שיודע רבונו ומתכוין למרוד בו, הנה ביארו
בפירוש כי מי שיודע האמת ומתכוין להכחישו הוא
מכת הרשעים שאין ראוי לקבל אותו בתשובה,
אבל מי שאינו מתכוין למרוד ולא לגנות מדרך
האמת ולא לכפור במה שבא בתורה ולא להכחיש
הקבלה אלא לפרש הפסוקים לפי דעתו, אע"פ
שיפרש אותם בחלוף האמת אינו מין ולא כופר
חלילה וכו', והוצרכתי לכתוב כל זה לפי שראיתי
קצת קלי עולם חכמים בעיניהם מרחיבים פה
ומאריכים לשון כנגד גדולי עולם בלא דעת ובלא
תבונה וכו' ע"ש.

והשני בתשובת הרדב"ז (ח"ד סי' אלף רנ"ח,
קפ"ז) ח"ל באמצע הדברים, ולא מצאתי
טעם לפוטרו מן העונש זולת מפני שהוא פועה
בעיונו ותקנתו קלקלתו, ולא עדיף האי ממי שמועה
באחד מעיקרי הדת מחמת עיונו הנפסד שלא
נקרא בשביל זה כופר, והרי הלל היה אדם גדול
וטעה באחד מעיקרי הדת שאמר להם אין משיח
לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו, ומפני זה
הטעות לא חשבוהו כופר ח"ו דאם לא כן איך היו
אומרים שמועה משמו, והטעם מבואר כיון שאין
כפירתו אלא מפני שחושב שמה שעלה בעיונו
אמת ואם כן אנוס הוא ופטור וכו' ע"ש.

אמנם יש הגבלה אחת בהיסוד הנ"ל והוא
מדברי מרן הח"ס (יו"ד סי' שנ"ו) ח"ל

שהטועה מחמת פשטות הכתובים והאגדות אין
דינו כמין, אלא שבענין הגשמה ס"ל דזה לא נובע
כל כך מטעות באגדות כנ"ל, וזה מתאים למה שכ'
המעין גנים הנ"ל שלהרמב"ם הוה בשאט נפש,
אבל במקום שהטעות נובע מחסרון הבנה בפסוקי
תורה נביאים וכתובים או דברי האגדות, אז הו"ל
שונג ואומר מותר ולא כופר ח"ו. ונ"ל להביא ראיה
מוכרחת לזה שגם הרמב"ם ס"ל דשונג מציל גם
בכפירה, מדברי הרמב"ם עצמו (פ"ג מהל' ממרים
ה"ג) אחר שמביא דין שהכופר בתורה שבעל פה
מורדין אותו כדין כל אפיקורס וכו', כ' ח"ל במה
דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה
במחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו
הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה
תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל הטועים אחריו, אבל
בני הטועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם
אבותם וגדלו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם,
הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זר
לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואע"פ
ששמע אח"כ שהוא יהודי וראה היהודים ודתם
הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם כך אלו
שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו,
לפיכך ראוי להחזירם בתשובה ולמשכן בדברי
שלום עד שיחזרו לאיתן התורה עכ"ל. הרי לך
בפירוש שדעת הרמב"ם שאין דין כופר רק במי
שהוא אשם בכפירה שלו, אבל לא באנוס ומוטעה,
אלא שהאומר שהשי"ת הוא גוף, זה לא נחשב
אצל הרמב"ם אנוס ומוטעה כנ"ל.

ואעידה לך עוד ב' עדים נאמנים על יסוד
הנ"ל, ראשית נעתיק לשון קדשו של
ספר העקרים (מאמר ראשון פרק ב') ח"ל ומה
שראוי שנאמר בזה ללמד זכות על חכמי ישראל
המדברים וכיוצא בו הוא כי כל איש ישראל חייב
להאמין שכל מה שבא בתורה הוא אמת גמור, ומי
שכופר בשום דבר ממה שנמצא בתורה עם היותו
יודע שזהו דעת תורה נקרא כופר כמו שאמרו
רז"ל בפ' חלק שכל האומר כל התורה כולה מפי
הגבורה חוץ מפסוק א' שאמרו משה מעצמו עליו
נאמר כי דבר ה' בזה והוא בכלל האומר אין תורה
מן השמים, אבל מי שהוא מחזיק בתורת משה
ויאמין בעיקריה, וכשבא לחקור על זה מצד השכל
והבנת הפסוקים הטהו העיון לומר שאחד מן
העקרים הוא על דרך אחרת ולא כפי המובן

שונות והבנות אחרות איך לעשות רצון אבינו שבשמים, וא"כ מה מקום יש כאן למחלוקת, למעשי אלימות, מה מקום יש כאן לשנאת חינום, להרים יד רשע איש כנגד רעהו ח"ו, הלא כולם זרע קודש בני א-ל חי, עליהם הכתוב אומר (דברים י"ד) בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו, ואמרו חז"ל (יבמות י"ד). לא תעשו אגודות, אלא למרות הדרכים השונים זה מזה יש לקיים מאמר הכתוב (זכרי' ח') אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את רעהו אמת ומשפט שלום שפטו כשעריכם וגו' האמת והשלום אהבו.

ועתה בואו חשבון לראות מה הן הדברים המפרידים בינינו, הגורמים כל הרעה הזאת של מחלוקת שנאת חינום וחילול שמו ית' בעולם, מה הן הדברים אשר בגללם קרובים נעשו רחוקים, כי הוא בין אחים יפריא (הושע י"ג פ"ו) כפי שני שברש"י שם, בן שהפריא אחוזתו של ישראל על ידו נחלקו לשני ממלכות יפריא לשון פרא אדם עי"ש, מהי הסיבה אשר בשבילה הוכנסו מחיצות המחלקות את כרם ה' צב-אות, והמחבלות בצורת הכרם באופן גורא ואיום כאשר עינינו רואות היום.

התשובה על כל זה, במשך כל אורך הגלות המר עד לפני כמאה וחמישים שנה, היה כל כלל ישראל עם רד עם אלקיו ועם קדושו נאמן, ואם כי כמובן גם אז היו פירצות ועבירות בתוך קהילות ישראל, דאל"כ כבר היינו זוכים לגאולה שלימה, וכאשר אנו מתוודים ואומרים: אבל אנחנו ואבותנו חמאנו, עכ"ז הפורצים היו אז יחידים, עושים מעשיהם בצניעה, כי חיי הציבור, הפרהסיא, היה תחת סמכות התורה, ובתי הדינים ובראשם רבנים גדולי התורה היה בידם למחות ולהעניש את עוברי עבירה, ולשמור על כרם ה' צ', אבל מצב זה נשתנה בעוה"ר שינוי גמור, מתחילה ע"י חדירת רוחות מחוץ, ע"י הליברליזציה של אומות העולם במערב אירופה, אשר דעותיהם החפשיות חדרו והשפיעו על אנשים מבני מקצה המחנה אשר כבר היו רקובים מבפנים, והם התחילו להפיץ את דעות ההשכלה, הם התחילו להרוס את המחיצה בין ישראל לאומות העולם, מהם יצאה תנועת הריפורם אשר שכרה את תוה"ק לשכרי שברים, ע"י שבחרו קצת מצות בעיקר ממצות שבין אדם לחבירו, אשר התאימו

באמצע דבריו והאומר אין משיח לישראל וקים ליה כר' הלל הרי הוא כופר בכלל התורה דקיי"ל אחרי רבים להטות כיון שרבו עליו חכמי ישראל ואמרו דלא כוותיה שוב אין אדם ראוי להמשך אחריו כמו ע"ד משל במקומו של ר"א היו כורתים עצים לעשות פחמין לעשות ברזל לצורך מילה אחר דאיפסקא הלכתא עפ"י רבים מחכמי ישראל דלא כוותיה העושה כן בשבת בעדים והתראה סקול יסקל ולא כוצי למימר קים ליה כר"א וכו' עי"ש. חזינו מדברי הח"ס ב' דברים, א' שאין לסמוך על יסוד הנ"ל אלא בשאלות חדשות שעדיין לא איפסקא הלכתא, אבל לא במה שכבר פסקו עפ"י הרוב המחזיק ככהאי גונא נגד הכרעת הרבים הו"ל כופר בתורה, הב' שבעצם אין חילוק בין מחלוקת בעניני הלכה לבין עניני אמונות ודעות, בשניהם טרם איפסקא הלכתא המחזיק בדעה א' אף שאינה הלכה מ"מ אין עליו אשמה, ואחר שאיפסקא הלכתא צריך להתבטל לפסק ההלכה כנ"ל.

הארכנו בהצעת הדברים כי לדעתנו כאן מונח המפתח להשכנת השלום האהבה והאחוה בין כל פלגי היהדות העומדים בסיס של תורה ויראה, למרות שבפרטי הנהגתם בחיי יום יום בין במעשי המצות, בין באמונות ודעות הם רחוקים זה מזה מאד מאד, מ"מ גדול המאחד מן המפריד, ויש להשתדל לקיים דברי חז"ל הנ"ל אע"פ שאלו פוסלין ואלו מכשירין וכו' ללמדך שחיבה ורעות נוהגים זה בזה כנ"ל.

דהנה המתכונן היטב במצב דורנו, המשים לב על הדברים המפרידים בין כתות וקהילות של יהודים שומרי תו"מ בזמנינו, יראה כי בעזה"י בעיקרי תוה"ק אין חילוקי דעות בינינו, אין פרץ אין יוצאת ואין צוחה ברחובותנו, אין מתירים שום לאו דאורייתא או מבטלים מ"ע ח"ו, אין פורצים בשום דבר מדברי סופרים, אין משנים אחד מ"ג עיקרים שיסד הרמב"ם ז"ל, אין כת שתכריז ותאמר: משיח כבר בא, אין צורך להתענות בד' צומות, אלא להפכם לימי ששון ושמחה, כמו שעשו משיחי השקר בדורות שלפנינו. אלא להיפך, כולם חפצים ליראה את שמך, כל מה שעושים הוא לפי הוראת רבותיהם במטרה לעבוד את ה' להגדיל תורה ולהאדירה, כל אחד לפי גישתו, מסורתו, הבנתו, לפי כחות נפשו, עכ"פ אין כאן מורדים נגד התורה, יודעים רבונם ומתכוננים למרוד בו ח"ו, אלא גישות

והרסו והשחיתו את הנוער, וקם דור חדש בנים משחיתים זרע מרעים, אשר נהפכו לשונאי ישראל, דור אביו יקלל ואת אמו לא יכרך (משלי ל' י"א) ואחרון הכביר קמה התנועה הציונית אשר חרתה על דגלה כי ככל הגוים בית ישראל, עם לאומי עם שפה מיוחדת ועם ארץ מיוחדת, והדת הוא דבר פרטי למי אשר יחפץ בה, עפ"ל. היפך מדעת התורה "כי אין אומתנו אומה אלא בתורתה". והתנועה הזאת הצליחה יותר להתפשט בין אחב"י שומרי תו"מ, בעבור אשר קשרה מטרותיה עם דברים שבקדושה, לשון הקודש, וארצינו הקדושה אשר עליה התגעגעו דורות ודורות מכל תפוצות ישראל, ועי"ז עלה בידם למשוך את רוב רובן של אחב"י לתנועתן, והוציאו מיטב הנוער מבתי המדרשות, וגרמו לרכים לעזוב דרך התורה, ואפי' להיות לוחמים נגד תו"מ, ומי יכול למנות חללי התנועה הציונית בשטח זה, באכזריות ורשעות השתלטו על ילדי מחרן בני קדושים אשר אבותיהם נהרגו על קדושת שמו ית' בפולין, ראו מה עוללו לעולי תימן מראקא וכו' יהודים תמימים אשר שמרו חוק ומוסר בין ערבים פראיים, דבקו בתורה תחת כל המצבים הקשים הכלתי נסכלים בגלות המר, ובאו מלאי תקוה לאר"י להמשיך חיי תורה בארץ הקודש, וכאן באו רשעים מבנ"י וגזזו פיאותיהם וכפו אותם בכל מיני תחבולות וערמות להשליך את מורשת אבותם ולעשותם לחפשים גמורים רח"ל, ואעתיק בזה לשון עד נאמן בזה ה"ה הרי"א הרצוג ז"ל שהעיד עוד בשנת תשי"ב במאמרו "ישראל ואורייתא", וז"ל: נתברר לנו כשמש כצהרים -- לנו רבני ישראל, שופטים היודעים היטב מה זו עדות, מה זה בירור, מה זו הוכחה -- שיש כאן כח מאורגן ומצוייד, המשתמש בכל מיני פיתוים, ובכל מיני שידולים, ובכל מיני תחבולות, להסית ולהדיח קטנים וצעירים מאמונת אבותיהם, שעלי' נתנו את נפשם בגולה מאות שנים רבות, לתלשם ולנתקם מה"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", הוא הדין למעשים אשר לא יעשו, הנעשים באופן שיטתי במגמה ובמטרה להדיח את ההורים ואת הבוגרים גם יחד וכו', עכ"ל. והנה התנועה הציונית התחילה כמעשי הירוס שלה לפרוץ בדת קדשינו, מיד בעלותה על כמת הציבור, עוד טרם

עם רדיפתם להתחבר לגויי הארץ, ובטלו רוב מצות התורה כאמרם שאינם מתאימים לרוח הזמן עפ"ל, הם הם שגרמו לשמד של מיליוני אחב"י רח"ל, וכבשו את הדרך לשאר תנועות שליליות שצמחו אחריהם שהביאו לפריקת עול תורה ומצות רח"ל לרוב המון בית ישראל כאשר עינינו רואות עכשיו.

והנה כלל ישראל, ובראשם גדולי וקדושי ישראל שחיו באותה תקופה, שנתקפו פתאום מאחיהם מנדיהם מבנים משחיתים, אשר רצו לבלע כל קודש ולבטל תורה ומצות מישראל, הועמדו פתאום לפני שאלות חדשות, איך להגיד, איך ללחום, איך להציל את הצאן, איך למנוע את המשחית לבוא לתוך בנ"י להרוס כל קודש, ונחלקו אז הדעות בין רבותינו וצוק"ל, יש שפסקו להתבדל מהם ולהפרישם מכלל ישראל, להחרימם כעדת ענן ושואל, כמו שעשו להקראים ולשאר כתות שפרשו מכלל ישראל. ויש שאמרו שאין לדחות האבן אחר הנופל, ויש למשכם בדרכי נועם לקרבם לתורה, יש שאמרו שמנדין למי שחייב נידוי ואין לחוש שמא יצא לתרכות רעה, ויש אמרו שיש לחוש לבניהם הקטנים, ודילמא נפק מינייהו זרעא מעליא, ועי' בשו"ע (יו"ד סי' של"ד סעי' ג') ברמ"א ובט"ז ובנקודות הכסף ובפ"ת ואכמ"ל והיו עוד כאן שיטות שונות המפשרות בין ב' שיטות הקיצוניות הנ"ל, ולמעשה היו מדינות וקהילות שעשו מעשה להתבדל מהם לגמרי, והיו מדינות וקהילות שנשארו יחד שומרי תורה עם פורקי עול כידוע. ואלו מביאים ראיות וסמוכין ממקורי תוה"ק להצדקת דרכם, ואלו מביאים ראיות וסמוכין להצדקת דרכם, אבל למעשה מעולם לא ישבו יחד המחייבים והשוללים, ולא שקלו וטרו יחד, ולא נמנו ורכו, ולא איפקא הלכתא כחד מינייהו, אלא כל אחד עושה כהוראת רבותיו וכמסורה שבידו, וכמובן שבכל כי האי להתוכח ולהתפלפל בין אלו ואלו, הוא דבר רצוי, כי הענינים גופי תורה הם, וגוגעים לנו ולזרענו עד כי יבוא שילה בב"א, אבל להשתמש באלמות כאשר החילוקי דעות הם על רקע כזה, מאן דבר שמי' ח"ו לא תהא כזאת בישראל. **ואחר** כן צצו ועלו עוד תנועות שונות הסוציאליסטים קומוניסטים בוגדיסמין וכו' אשר הצד השווה שביניהם שכונתן להזיק לערטל את ישראל מהעדי אשר קבלו בחורב,

מלחמת עולם השני, ובפרט הגבירו מעשיהם מאז עלה בידם להכריז על מדינה עצמאית באר"י בכל האמור לעיל.

והנה כל אלו המאורעות גרמו בלבול המוחות והתחלקות במחנה העברים, ושיטות שונות התחילו להתקנן בין שומרי תו"מ, בראשית התיסדות התנועה הציונית כמו קצת רבנים ואמרו להתאחד עמהם, וללחום מבתוך המחנה נגד הפירצות בדת, ולהשתדל להשפיע מרוח התורה על החופשים, אבל להשתדל יחד בבנין הארץ ולהתישב באר"י וכו' וכו', כנגדם עמדו רוב גדולי הדור שלפנינו ואסור ההשתייכות לתנועה הנ"ל משני טעמים, א' איסור להתחבר לרשע אפי' לדבר מצוה, ב' אין לעשות השתדלות לעלות לארץ ישראל עד ביאת הגואל. היו כאלה שהדגישו רק טעם אחד, היו כאלה שאסרו מתרי טעמי כנ"ל. בין השוללים את התנועה הנ"ל היו כאלה שיצאו בחרב ובחנית בצעקות וחרמות נגד המחייבים, וראו ברכניהם מסיתים ומדיחים אשר מצוה לדרפם, ולעומת זה היו כאלה אשר למרות שדחו דעות המחייבים, התייחסו אל הרבנים המחייבים כמו אל שוגגים ומוטעים אשר כונתם רצויה, ואשר ע"י אהבתם היתירה לאר"י קלקלו את השורה, וכהנה לדוגם לכף זכות אף שהסתייגו מדעותיהם. וגישות שונות אלו אשר שניהם תלויים בהערכת הענין, בחרדה לשמירת התורה, במטרה לעשות רצון ה', מסרו גדולי המורים הנ"ל לתלמידיהם, ותלמידיהם לתלמידיהם עד שנשתלשלו לדורינו זה.

וביותר נתחלקו הדעות מאז יסוד המדינה, אלה מהדתיים אשר נתחברו אל הציונים ראו בזה אתחלתא דגאולה והכריזו את יום העצמאות של המדינה כיום חג בהלל והודאה, וגם בין אלה שהסתייגו מקודם מהתנועה הציונית נתחלקו הדעות, יש שראו בזה עכ"פ נחמה פורתא שהושיע השי"ת לשירי חרב מהחורבן באירופה, יש שראו בזה הארת פנים לישראל אחר ההסתר הגדול, יש שאמרו שזה בבחינת "טועמיה חיים זכו" להמעים קצת טעם של העתיד לבוא, ויש שאמרו להיפך שזה הוא המעכב גאולתינו ופדות נפשינו, והקמת מדינה לפני ביאת משיח צדקנו הוא איסור גדול שעוברים על הג' שבעות כמבואר (כתובות ק"א.) אשר מבואר שם ענשם אמר להם הקב"ה לישראל

אם אתם מקיימין את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאלות השדה. ויש שאמרו שלא היה כאן עכירה על השבועות כיון שהיה עפ"י החלטת האו"ם, או כיון שאומות העולם עברו על השבועה שלהם והשתעבדו בישראל יותר מדאי, ועוד תירוצים שונים. יש שאמרו: היינו נגד מדינה טרם נתיסדה, אבל עכשיו שנבראה אין ללחום נגד עובדא רק יש להשתדל לקרבה לתורה. ויש שראו במדינה אור וחושך המשתמשים בערבוביה, ויש שראו אותה כולה חושך, דגדול המחטיו יותר מן ההורגו, והיא מעכרת מן הדת רכבות מבנ"י רח"ל, ומחלוקי דעות אלו יצאו תוצאות למעשה, יש שקבעו חג ביום העצמאות, ויש שקבעו צום, ויש שלא חגגו ולא צמו. יש שחייבו להשתתף בבחירות למוסדות המדינה כדי לעמוד על המשמר להגן בעד דת קדשינו, ויש שאסרו על ההשתתפות בבחירת מטעם שזה משתמע כהכרה בקיום המדינה לפני ביאת הגואל. יש שדרשו להבדל ולהסתייג מהמדינה ממש כמו מקודם מהתנועה הציונית, ויש שאמרו מדינה שאני, ובעכ"ח תושבי המדינה משלמים מסים ככל האזרחים וא"כ למה יוותרו על זכויותיהם לשלוח נציגים להגן עליהם, וכאשר חיילי ישראל יצאו למלחמה ונצחו נגד הערבים, יש שראו בזה יד ה' רוממה, שעשה ניסים ונפלאות להושיע לישראל, ויש שאמרו ח"ו לשמוח בשמחתם, כי אין הקב"ה עושה ניסים לרשעים ומרשעים יצא רשע, וזה מעשה הסטרא אחרא להדיח את ישראל. וכן בענין לקיחת כספים מהממשלה לת"ת, ולישיבות נתחלקו הדעות, יש שאמרו כמו שאסרו לנו רבותינו ז"ל מדור הקדום ליהנות מכספי הציונים לצורך ת"ת כן נשאר איסור זה גם עכשיו, כי ברור שאין כונת הנותנים לחזק תורה אלא להיפך להפר תורה, ובכן ע"י הכסף שנותנים ישתלטו על מוסדות התורה, וזה הוה מסירת מפתח הישיבות ביד שונאיה ומפיריה, וגם כי כח הפועל בנפעל, והמקבלים כסף סופם ליפול ברשת שלהם ולקבל השפעת הנותנים. ויש שאומרים שאין זה דומה כלל למה שאסרו לקבל מהתנועה הציונית, כי כאן כסף הניתן בא מכל משלמי מסים אשר ביניהם הרבה יראי ה' וחושבי שמו, ואין לנו לחוש לכונת הנותנים יהי' כונתם מה שיהי' אנחנו נעמוד על המשמר שלא תחדור

תשובה שלהם הלא נשארים עובדי עבודה זרה בשיתוף.

לעומת זה יש אומרים, מלחמה בציונות בזמנינו הוא מלחמה "בשלג דאשתקד", אמת היה זמן שהם היו המהרסים והמחריבים, אבל עכשיו הציונות כבר מתה, והעם הארצות והחפשויות ירשו מקומה, העדר האמונה, הריקנות, הבטחון בכחי ועוצם ידי, הנהירה אחר התאוה ומראה עינים, זוהי בעיני דורנו, ועל כן מצוה גדולה להושיט יד לאחים תועים לפתוח להם אוצרות התורה להטעים טעם אמונה ולקרנם אל אבינו שבשמים, וממילא במשך הזמן יתיישרו דעותיהם והשקפותיהם, ואין להעמיד את כל היהדות על חודו של מחט של ההתייחסות לציונות, ומי ששומר כל התורה והמצוות אינו נפסל בשביל אהדתו למדינה, העיקר להתרכז בעיקרים המוסכמים של אמונתנו הק' והפוך בה והפוך בה דכולא בה, ולהניח דברים הטפלים השנויים במחלוקת עד כי יבוא אליהו ויתרץ קושיה ואיבעויות בב"א.

הנה ציינתי השיטות והדעות השונות הנשמעות בתוך המחנה מבלי לציין מקורות לכל שיטה ושיטה, ובלי לאמור דבר בשם אומרו, כי זה היה דורש אריכות גדול ודייקנות מרובה, אשר אין הזמן גרמא להאריך בזה, וכמדומני שבדרך כלל נמסרו הדברים כהיותם.

העתקתי הדעות השונות מבלי לנקוט איזה שהוא עמדה, ובלי לנסות לצד אחד יותר מהשני, ובלי לחוות דעה כלל וכלל, וזהו מתרי טעמי, ראשית יודע אני מך ערכי אין בי לא תורה ולא חכמה לא דעת ולא תבונה, ומה זה משנה מה היא דעתי הפרטית, כל אחת מהשיטות דוגלת בשם רבנים גדולי תורה צדיקים והוגי דעות, ומה יתן ומה יוסיף ידיעת דעתי העניה, הכרעת דל ואביון חדל אישים כמוני בודאי אינה הכרעה. שנית חלק מהשאלות הנ"ל הם באמת שגבו ממני, ואיני יודע פתרונם, כי שאלות גדולות וקשות המה, ומי שאינו נגש את התורה במשפט קדום, ויודע מראש כי רוצה להקל או להחמיר, אלא בלי כל רגש ורצון עצמי, משתדל למצוא את דעת התורה האמיתית, ימצא עצמו נבוכ ויקשה עליו למצוא שביל נכון לצאת מן הסבך, כי סוגיות עמוקות הן, וישנם ראיות לכאן ולכאן, וצריך לדמות מילתא

השפעתם על המחונכים שלנו, ואדרבה יש מצוה בלקיחת כסף שלהם דבזה ממעטים בתיפלה, דאל"כ יותן הכסף לבתי כסף שלהם שמחנכים לכפירה. ועוד ישנם חילוקי דעות יש החושבים שיש מצוה להשתדל לחקוק חוקים דתיים במדינה ולכסות אותה באיצטלה של דת, ויש אומרים דאנו אין לנו אלא לשמור עצמנו ובנינו וכל ההשתדלות צריכה להיות רק בשטח זה שלא יגזרו גזירות לקחת בגותינו לצבא או לשרות לאומי וכיוצ"ב, אבל דבר אין לנו לזכות את החופשים ולכוף עליהם עניני דת, ומה יוצא גם המחלוקת בענין מיהו יהודי, יש הרואים בהוספת תיבת "כהלכה" בתוך חוק השבות דבר גדול של קידוש ה' להראות שההלכה שולטת בישראל, וגם מזה תרים נגד התבוללות, למנוע תערובת זרים בתוך עם ישראל, ויש שאומרים כי הוספת מלה זו לא מעלה ולא מוריד, כי גם מיצני הדת במדינה מגיירים שלא כהלכה בלי קבלת מצות, וכל המעונין בלא"ה ימצא כמה דרכים לעקוף את החוק, וחוקי המדינה בלא"ה הם נגד התורה, ותיקון חוק זה לא יגרע מהחילול ה' כלל. וישנם גם כמה דעות בין הקצוות הנ"ל, וכן בענין החזרת שטחים בשביל שלום עם הערבים נתחלקו הדעות, יש אוסרים להחזיר השטחים מפני איסור לא תחנם, יש אוסרים מטעם שזה יקרב את האויבים לגבול ישראל ויגדיל את הסכנה ח"ו. ויש אומרים להיפך יש משום פקו"נ בהחזקת השטחים, ויש להחזיר הכל למנוע מלחמה, ולדעתם החזקת השטחים מקרבת את הסכנה ח"ו.

ועוד יש דבר אחר הגורם פירוד וחילוקי דעות בדורנו, והוא, דיש כאלה הרואים בציונות ובמדינה כל חורבן דורנו, והוא הנסיון האחרון, הוא העבודה זרה של הדור, ועל כן מורדים ערכו של כל אדם לפי התייחסותו לענין זה, ולדעתם יכול אדם להיות גדול בתורה ועובד ה' במסירות נפש, כל זה איננו שוה כלום אם דעותיו והשקפותיו אינם נגד הציונית בקצה האחרון של הקיצוניות, כי זה עיקר העיקרים, וכל היהדות עומדת על חודו של מחט זה, וממילא לפי גישתם אינם רואים שום מצוה בקירוב רחוקים לתורה ומצות לעשותם לבעלי תשובה, אם א"א להשפיע עליהם תומ"י הסתייגות מהציונים וכל גירוריהם דמאי יועיל כל

לאיתן התורה, אבל ח"ו לרוע שנאה בלבנות הצעירים נגד יהודים שומרי תו"מ, והלא בשביל שנאת חנם חרב בית המקדש וכדאיתא (יומא ט'): מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות ע"ז גלוי עריות ושפיכת דמים. ואמרו חז"ל (ירושלמי יומא א' א') כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו. וא"כ אנא אנחנו כאים כהיום הזה רח"ל.

ונצתיק כאן לשון הגאון הנצי"ב ז"ל בספרו מרומי השדה על הגמרא הנ"ל, חז"ל:

בתוספתא שלהי מנחות איתא שהיו אוהבין את הממון יותר מדאי. ובגמרא כייל גם זה בשנאת חנם, מפני שדבר זה גרם להיות ביניהם שנאת חנם. ויש לדעת דבאמת היה שפיכת דמים לרוב בבית שני, כמו שכתוב ביוסיפון, ובמס' גיטין דף נ"ז, ובעכו"ז דף ח: אלא שלא היה שפיכת דמים אלו במחשבת איסור. אלא במחשבת מצוה, והיינו שחשבו זה את זה לצדוקי ואפיקורס ומסור שעל פי דין מורידין אותם. ומה גרם לחשוב הכי, רק מסיבת השנאת חנם. ומשו"ה כשראה את חבירו עובר עבירה, לא שפט אותו שהוא עשה רק משום תאוה וכדומה, אלא משום שהוא אפיקורס ורשאי ומצוה להורגו, משא"כ במקדש ראשון היה השפיכת דמים פשוטו כמשמעו לעשות רציחה, ומשו"ה מסיים התנא רשעים היו אלא שתלו בטחונם בהקב"ה וכו' עי"ש. המתכוון במעמד דורנו יראה שלא רק שלא תקנו עון שנאת חנם שהיה אז, אלא שירדנו כמה מעלות אחורנית, דהתם עכ"פ ראה בחבירו עובר על דברי תורה, וכאן בזמננו רק בשביל חשדים בענינים השנויים במחלוקת כבר דנים חבריהם לכף חובה, ונותנים להם דין מין ואפיקורס רח"ל, והוא רחום יכפר עון.

היוצא מכל הנ"ל שהמשתמש באלימות בכדי לכפות אמונות ודעות על שני בענינים שנוכרו לעיל השנויים במחלוקת, עושה שלא כדון תורה, ואם מכה רעהו, הוא עובר על איסור תורה, וחייב לשלם חמשה דברים, ולרצות את חבירו, ולהתודות לפני השי"ת, עי' (רמב"ם פ"א מהל' תשובה ה"א) שכ' וכן החובל בחבירו והמזיק ממנו אע"פ ששילם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנאמר

למילתא, ומיראי הוראה אנכי, וחז"ל הורונו (שבת קמ"ה:) על הפסול (משלי ז') אמור לחכמה אחותי את, אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומרה ואם לאו לא תאמרה, ופלא בעיני כי בשעה שהרכה מונעים עצמם מיראתם לפסוק בשאלות הגילות אשר מבוררים בשו"ע ונושאי כליו, ובפרט בשאלה חמורה קשה למצוא פוסק שיזדקק להורות, בה בשעה בשאלות אלו העומדות ברומו של עולם ונוגעים לכלל ישראל, רבים המורים והכותבים בקלות ובמישור כאלו הכל פשוט ומבורר בעיניהם, ואנכי לא כן עמדי, ע"כ סתמתי את פי עד שיאיר ה' עיני ואביטה נפלאות בתורתנו הקדושה אכ"ר.

אמנם יהיו הדברים איך שיהיו בכל השאלות והדעות שנוכרו לעיל, דבר אחד ההכרח להגיד בכל תוקף ועוז, ולשננם לנו ולבנינו ולתלמידנו, ולהביעם בכל הפומבי והפרהסיא עד שישמעו הדברים מסוף העולם עד סופו, וזה כן ברור לנו כאחותנו שהיא אסורה, והיינו, שאף הם השיטה והדעה של צד אחד צורמת באוזנינו, ורואים אנו בה דעה מסולפת, מנוגדת לדעת התורה המסורה לנו מאבותינו ורבנותינו, ואפי' אם לדעתנו היא ממש דעת מינות ואפיקורסות, עכ"ז אין לנו רשות להשתמש בשום מיני אלימות וכפיה נגד הצד השני, כי מאחר שהם חושבים דרכם לדרך התורה, והם הולכים לאור תורת רבותיהם ומוריהם, וטרם נמנו ורבו וטרם איפסקא הילכתא כחד מיניהו, הרי זה נכנס לכלל המחלוקת בין החכמים שהזכרנו לעיל בשם הרמב"ם והראב"ד ספר העקרים והרדב"ז ספר אור החיים והמעין גנים, אשר אפי' לדעת החולקים עליהם אשר להם אין שום ספק באמיתת דרכם ותורת רבם בידם, עכ"ז יש להתייחס אל הצד השני כשונגים ומטעים ולא ח"ו כמינים כנ"ל.

והנה אין ספק כי החובה על כל אב ומורה ללמד לבניו ולתלמידיו לפי הדרך שמאמין בו, ולהזהיר את חניכיו, לבלי לקבל השפעות מצד השני, אשר דרכם רעה בעיניו, ולומר להם: בני אל תלך בדרך אתם את רגלך מנע מנתיבתם. אבל כל זאת יש לעשות באהבת ישראל, ובהסברה נכונה כי ל"ע הצד השני טועה, ומה גדול הרחמנות עליהם שרוצים לילך בדרך השי"ת והולכים בדרכים עקלקלות, ויש להתפלל עליהם שישוכו

ובנידון דין הנ"ל לעיל בראש דברינו, הלא הם לשיטתם עסקו במצוה רבה לגלות מסכת, וללמד לתלמידים דא"ח, ולפי מצפונם והבנתם בתורה שליחי מצוה היו, וא"כ אף אם לפי הבנת אחרים אדרבה הם מסיתים ומדיחים להשקפות ואמונות זרות, מ"מ כל כי האי לא ניתנה רשות להרים יד ולהכות באגרופ רשע, ואף כי במקרה השני יש, לפי הנשמע, עוד פתחון פה כנגדו שמעל בשליחותו נגד ההורים ששלמו לו כדי ללמד בניהם תורה ולא למשכם לדעות ושיטות אחרות, והוא קיבל עליו תנאים אלה, ואח"כ ביטלם, זהו ודאי מענה גדולה, אבל למענות כאלה יש דין בישראל, והיה להם להזמין לד"ת, אבל ח"ו ליטול הדין בידים לעשות מעשי אלימות ורשע אשר לא יעשה כן בישראל.

וזאת לדעת כי המחלה הזאת של אלימות והרמת ידים אינה נחלת כת אחת בלבד כאשר רוצים להאשים, בעוה"ר האמת צריכה שתאמר כי זוהי התולעת המכרסמת בכרם ה' צב-אות, ועלול ח"ו להשחית את כל הכרם רח"ל, נחלת רבים היא, וכל כת מגנה מעשי אלימות בשעה שנעשית מחברתה, אבל לעת הצורך משתמשים בה כמעט כולם לדאבונינו הרב, והתוצאה מזה וההירוס בנפש הנוער אין לשער, על כן עורו נא התעוררו נא אחים יקרים בני א-ל חי מכל החוגים והכתות לתת יד יחדיו לבעת ולכלות הקוץ הזה מבית ישראל והיה מחנינו טהור.

ובמה יכאב לב כל מרגיש, כי כאשר נתפרסמו מעשי האלימות של גזזת זקן ושפיכת דם בעולם, מתוך מבוול של דברים דרשות ומחאות, בין מצד המתקף בין מצד הנתקף, ובין מצדדים שקפצו על העגלה, כמעט ולא שמענו אנחה של אמת, אנחה שתשכור חצי גופו של אדם, על צערן של ישראל, על שפיכת דמו של ת"ח, על החילול ה' הגדול והנורא, לא, כל אלה הדברים נזכרו רק בדרך ארעי, עיקר המקום תפס האמירה: אבל צדיקים אנחנו ולא חטאנו, להצביע על כת שכנגד בדברים בוטים כמדקרות חרב, לזרוק עליהם חצים ובליטראות, ולומר "אתם החוטאים אתם הפושעים", אוי נא לנו כי חטאנו, וכי זה התכלית, וכי זו המטרה, למה לא לקיים דברי הכתוב (תהלים צ"ב) בקמים עלי מרעים תשמענה אזני, שפי' שכאשר קמים בנ"א אפי' מרעים שמאשימים

מכל חטאות האדם ע"כ. ועי' בכ"מ שציין למשנה (ב"ק.) והניח בצ"ע הקרא שמביא הרמב"ם עי"ש, אבל לענ"ד לק"מ, שהם ב' דינים נפרדים במשנה בב"ק המדובר מבקשת מחילה מחבירו, והרמב"ם מדבר כאן מבקשת מחילה מאת השי"ת עי"ש ותבין. ולא מהני בזה שום כוונות טובות, ואפי' כשעושה זה לשם שמים בלי כל נגיעות אישיות, וכונתו לשם מצוה, מ"מ הו"ל שוגג בלאו דאורייתא, ואינו נפטר מתשלומין דאדם מועד לעולם כמבואר בפוסקים ח"פ.

והנה בחו"מ (סי' ת"כ ס"א) כ' הרמ"א ח"ל י"א ריש חרם קדמונים באדם המכה לחבירו וצדיקין להתיר לו כדי לצרפו למגין עשרה, ועי"ש בבאר הגולה ובסמ"ע (סק"ד) דאין צריך לגדותו עתה מחדש אלא מנודה ועומד זה המכה מהחרם שהחרימו ע"ז הקדמונים עי"ש. ונמצא שזה חמור יותר משאר לאוין שבתורה דקי"ל (או"ח סי' נ"ה סעי' י"א) עברין שעבר על גזירת הצבור או שעבר עבירה אם לא נידוהו נמנה למגין עשרה. ועי' בתשובת ח"ס (חו"מ סי' קפ"ב הובא בפ"ת שם) ח"ל ע"ד איש רע מעללים אשר הכה באגרופ רשע בן תורה עד שפוך דם ולהיות בעוה"ר ידי יודעי תורה נתדלדלו וחכמת סופרים תפרח ויראי חטא נמאסו, רבו עוזרי רשע ואין דורש ואין מבקש, והנה המכה הזה הוא אבל על או"א בתוך יב"ח ומתפלל בציבור בכל יום ומסופק מעלתו אם לענות אחריו אמן יה"ר וקדושה כי כ' רמ"א בחו"מ סי' ת"ך שאיש כזה מוחרם הוא ממילא ואין לצרף לעשרה. אהו' ידידי הנה אמת נכון הדבר אם הדברים כהוייתן האיש הזה מוחרם בחרם הקדמונים עד שיקבל עליו לעמוד לפני עדת ה' למשפט על כל הנעשה, אך אין ברכותיו ותפילותיו כתפלת הכותיים שאין עונים אחריהם אמן מפני שמברכים להר גריזים שהרי ברכותיו ותפילותיו כולם לה', אלא מחמת עונש וקנס נידוהו והחרימוהו חכמינו ז"ל הקדמונים, ולא יצורף לדבר שבקדושה ואם יתפלל בחזקה לא יענה הציבור אמן אחריו והכל כדי לדדות ולכוף כאגמון ראשו עד ישוב וכו' עי"ש. אך מספקנא אף כי לענין חיוב תשלומין ותשובה לא מהני אפי' כוונתו לשם שמים כנ"ל, מ"מ אולי לענין זה שיהי' מוחרם מעצמו, אין זה אלא בעושה במזיד בשאט נפש, ולא אם כונתו לשם מצוה, וצ"ע.

והיפה, ואין אנו מכחישים הצורך גם בביקורת, למען לשמור בנינו מלקבל השפעות באותם דברים שאינם רצויים בעינינו, אבל צריך שיהי' זה ביקורת חיובית בקורת של אמת על יסוד אהבת חברים אשר אב אחד לכולנו וכולם רוצים לעבוד את ה' ולהלך בדרכיו.

יִישׁוּעַ לעורך עוד דבאמת הענין של תוכחה והדברות בין אלה הזרמים והפלגים שבין שומרי תו"מ אינו ענין של רשות אלא ענין של מצוה וחיוב, דכל אחד שמאמין בדרכו ושיטתו שזהו רצון השי"ת הלא מחוייב לעשות בכל כחו להשפיע על כל מי שאפשר מצד מצות הוכיח תוכיח את עמיתך ומצות לא תעמוד על דם רעך עי' במג"ח (מצוה רל"ט אות ד') דלא גרע מטובע בנהר עי"ש, לדוגמא הסוברים שאסור לשלוח שלוחים בחורים ואברכים בחוצות המלאים פריצות חזקתא כדי להשתדל לזכות את אחים נדחים במצות תפילין וכיוצ"ב, דהו"ל בכלל אמרם (ב"ב דף נ"ז:) אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוא עי"ש. דודאי מחוייבים להוכיח ולהשפיע מדעתם זה לכל מי שאפשר, ולהיפך הסוברים שיש מצוה למירדף בתר חייבא ואין למנוע עצמו ממעשה מצוה זו אף אם פוגשים בפריצות דהו"ל בכלל אמרם (סוטה כ"א:) היכי דמי חסיד שומה כגון דקא טבעה איתתא בנהרא ואמר לאו אורח ארעא לאיסתכולי בה ואצולה. הלא בודאי חובה עליהם להוכיח לאחרים לקיים מצות התורה להציל אחב"י מרדת שחת. וכן בכל שאר חילוקי דעות אשר בהררי קודש יסודותם. ועל כן אינו מבין הטענה של צד אחד, אנחנו לא באנו לגבולכם, אנחנו לא שלחנו שלוחים להשפיע על בניכם ותלמידים, אתם אשמים בכל המחלוקת כי חוודרים אתם לתוך מחננו וכו' וכו'. אבל באמת מה טענה היא זו, מדוע באתם אתם פטורים מתוכחה, טענה כזו היתה נכונה אלמלי היה המדובר כאן משתי בתי מסחר, שאז נאה לומר שאין אנחנו מתחרים ומשיגים גבול, אין אנחנו מפתים הלוקחות שלכם, אלא סוחרים הגונים שמוותרים מטובתם לטובת הזולת, אבל הלא כאן המדובר בתנועות רוחניות העוסקות בעבודת ה', מי יוכל לפטור עצמו מחיוב תוכחה וערבות, וכי זה דומה לארצה"ב ורוסיא שחלקו ביניהם אחר מלחמת העולם השניה את ארצות אירופה לאזורי השפעה, אבל מי הכנים מחיצין

אותי בכל רשע ופשע, אני מטה אזני לשמוע היטב מה בפיהם, אולי באמת עלי לפשפש במעשי, אולי עכ"פ קצת מדבריהם נגדי אמיתיים הם, -- לא קשה הוא לבעל כשרון אשר כחו פיו או לסופר אשר בעטו יתן פדיו, להטות לב העם בדברי שקר וליצנות, להפוך אור לחושך וחושך לאור, אבל מה נענה ביום הדין וביום התוכחה לפני הכורא ית' אשר לפניו לא יבוא חנף ואשר לו נתכנו עלילות מצעדי גבר מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש. על כן אני קורא מעומקא דלבאי, לכל אשר יש לו איזה כח והשפעה לנצל כל כחו לא להוסיף שמן על המדורה, רק לכבות את האש השורף של המחלוקת ופירוד לבבות במים של תורה, כדרך ת"ח המרכים שלום בעולם, עד ישיקף ה' מן השמים ויגלה לנו את האמת.

ובאמת עלינו להתבונן בשבחן ומעלתן של ישראל עם קדושים, אשר למרות הביקורת שיש מצד א' על השני, כמה גדלה מעלתן ושבחן של כל צד וכת מהמנגחות זה את זה, מי יוכל להתרמות להקל הקודש הגדול הזה אשר מחנכים בניהם ובנותיהם בדרך הישן הדרוך מאבותנו בלי כל שינויים וויתורים, להתבדל מגויי הארץ ולהתבדל מכל מיני פושעי ישראל למיניהם וסוגיהם, הם שנושאים ברמה דגל מלחמת ה' בצינות, הם החזירו עטרת הלבוש היהודי בארצה"ב, איפה יש עוד כ"כ הרבה צניעות, ומי יוכל להתחרות עמהם בשטח הצדקה וגמילות חסדים וביקור חולים לקרובים ורחוקים. לעומת, קהל קדוש חסידים ואנשי מעשה, ביניהם עובדי ה' באמת, מי יוכל לצייר מסירות נפשם בשביל שלא יכבה נחלת ה' ברחבי רוסיה, כמה גדולים מעשי חייא להביא דבר ה' לכל מקומות הנדחים לקרב לבן של בנים סוררים תועים לאבינו שבשמים, לך נא לבתי חולים לבתי סוהר ברחבי ארצה"ב, מי מבקר אותם האומללים בחגים וזמנים, מי ממציא להם בעל תוקע בר"ה ובעל קורא לקריאת המגילה בפורים להשתתף בצערם, ולהאיר להם בתוך החושך, אם לא אלה החסידים העוזבים ביתם ומשפחתם והולכים בארץ לא זרועה. וכן בכל שאר הפלגים והזרמים, כולם מלאים מצות מע"ט, ובעוה"ר תחת לראות כל אחד מעלת חבירו ולא חסרונו ומומו, נותנים עיניהם רק בביקורת בדברים השנויים במחלוקת ומעלימים עיניהם מכל הטוב

כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים וגו', מתקיף לה אב"י משום דלא ידע לבסומי קלא משפטים לא יחיו בהם קרית ביה, אלא כדרך משרשיא דאמר שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת ואין נוחין זה את זה בהלכה עליהם הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם עכ"ל הגמרא. ויש להעיר הלא סוף כל סוף נדחו דברי ר' שפטיה אר"י, ומה מהני לן פירושו של רב משרשיא, הלא לא ביאור הקרא הוא דקשיא לן, אלא להבין מאמרו של ר' שפטיה אר"י כל הקורא בלא נעימה וכו', וזה נשאר ללא תירוץ, אך הגראה דכונת התירוץ הוא לתרץ ולהסביר דברי ר' שפטיה שאין הכונה כפשוטו לקרות ולשנות בקול נעים של זמרה, אלא לירד לסוד הנגינה והזמרה בדברי תורה, והיינו כי כל היופי שיש בניגון חזר הוא ההרכב בין תנועות שונות וקולות משונות אשר בהתמוזגם יחד מהוים נועם של שיר, וכן בדברי תורה דוקא בהשיטות השונות והגישות המשוונות זה מזה יוצא יותר כבוד שמים והפריחים השונים מוסיפים גוון ויופי בגן ה', וע"כ שני ת"ח היושבים בעיר אחת ואין נוחין זה את זה בהלכה, ולמה הוא כן, לפי שכל אחד חושב שכל האמת הוא אותו ושולל דרך חבירו מכל וכל, נמצא שהוא שונה בלא זמרה כי לא ירד בינתו להבין סוד הזמרה הנ"ל, או באמת אף אם שניהם תלמידי חכמים, אשר לפי הגדרת חז"ל הוא מדריגה גדולה מאד, עכ"ז ע"י גישתם זו, עליהם הכתוב אומר גם אני נתתי להם וגו', כי בלי סוד הזמרה התורה נעשית ח"ו לחוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם, ע"כ יש לשנן ולחזור לשנן יסוד אמת זה, להשיג סוד הקריאה בנעימה וזמרה, וכמו שאמר הכתוב (תהלים ק"ן) הללוהו בתקע שופר הללוהו בנבל וכנור הללוהו במינים ועגב וגו' כל הנשמה תהלל י-ה הללויה. היינו כל אחד זמר וישורר לפי שורש נשמתו, ואם כי משתמשים בכלי זמר שונים זה מזה הללוהו בנבל וכנור וכו' וממילא עולים קולות שונים קול דממה דקה מכאן, וקול חזק מכאן, עכ"ז מכולם יחד עולה שבחו של הבורא ית', וכל הנשמה תהלל י-ה ויתגדל ויתקדש שמיא רבה אכ"ר.

עורך יש צורך לעורר על דבר אחר, דהרבה אנשים כאשר שומעים דברי תוכחה על

וחציצין בתוך כלל ישראל לומר לחבירו עד פה תבוא, ומכאן ואילך פטור אתה מתוכחה, הלא התורה אינו פוטרם, והפטור היחודי היא אם אין בידם למחות, אבל יש בזה עיקולי ופשוטי כדאיתא (שבת נ"ה.) אם לפניך גלוי להם מי גלוי, ועי' (מג"א סי' רס"ג סק"ל) בשם ספר חסידים שבבית הכנסת לא אמרינן מוטב שיהי' שוגגין, ועי' במחצה"ש שם אולי דברב עם א"א שלא ימצאו אנשים חגונים שישמעו ויקבלו דבריו וכו', בכל אופן מי שמאמין בכחו שיש בידו למחות ולהשפיע, או אין זה רשות אלא חובה שאין להפטר ממנה ודי בזה. **וכאן** המקום לעורר מה שמוסרים מפה לאוזן דברים בוטים שיצאו מפיהם של גדולים וצדיקים הן מאלה שכבר שכחו חיים לכל חי, בין מאלה החיים עמנו לאוי"ט"א, בהאשימם את ראשי הצד שכנגד במינות ואפיקורסות רח"ל, ועל זה סומכין תלמידיהם אחריהם לגנות ולגנח כנ"ל. אבל כמה תשובות בדבר, ראשית הלא אמרו (תענית ד.) האי צורבא מדרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה וכו' ופרש"י וקמ"ל דחייבין לדנו לכף זכות, שנית הלא אמרו (ב"ב ק"ל:) ת"ר אין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה, ועי' רשב"ם ד"ה לא מפי מעשה אם יראה רבו עושה מעשה אל יקבע הלכה בכך וכו' עי"ש. והעיקר הלא ידענו ממעשה רב שאם כי לחמו בתוקף ועוז נגד השיטות והדעות של מנגדיהם והגדירו אותם כמינות וכו', עכ"ז עשו קו להבדיל בין השיטות לבעלי השיטות, ואת בעלי השיטות כבדו כערכם, וראו והעריכו את מעשיהם הטובים, וספרו אחר מטתם והגידו שבחם ברכים על מה שלא שינו וכו', ומעולם לא שמענו הוראה להלכה ולמעשה לירדן את בעלי השיטות האחרות ח"ו למינים ואפיקורסים, אלא עכ"ח עלינו ללמוד יסוד הנ"ל, שהיא האמת לאמיתה של תורה, כי יכולה שיטה להיות אסורה מלאה מינות, עכ"ז המחזיק בה יכול להיות רק שוגג ומוטעה והוא בכלל גדולי ישראל וחכמיהם כנ"ל בארוכה.

ויש להוסיף עוד כי לא כל חלוקי דעות שווים, ישנם דברים שאדרבה החילוקי דעות רצויים המה בבחינת אלו ואלו דברי אלקים חיים, בגדר מני ומניה יתקלם עילאי, כי שני הדרכים מובילים אל המטרה העליונה, וכבר אמרתי בעניי ביאור מה דאיתא (מגילה ל"ב.) ואמר ר' שפטיה אמר ר' יוחנן

יש קושיא לאלוקינו, מדוע בן ישי לא בא כבר מתמול שלשום. ומה גרם החורבן הנורא לכל קהילות ישראל באירופה, בודאי קל מאד להטיל כל האשמה על הפושעים על הריפורמים ועל הציונים, אבל נתבונן נא היטב, מאין באו כל אלה הפושעים, מי ילד לי כל אלה, כי נפלו משמים, וכי לא בני אבותנו היו, בנים ובנות יוצאי בתי יהודים שומרי תורה ומצות, וכי אין זה אומר לנו שמהו היה שם שלא בסדר, ושאין ללכת אחריהם בכל הדברים וד"ל.

ואסיים בתפילה ותקוה שהדברים הנ"ל יכנסו ללבבות אחב"י להתעורר לתקן הענין ולפור הענן והחושך, ולהכניס אהבה אחוה ורעות בלבבות אחב"י לעבדו שכם אחד, ויתוקן עון שנאת חנם, והימים האלו יהפכו לבית ישראל לימי ששון ושמחה, בביאת משיח צדקנו, והקב"ה ירחם עלי בפרטיות שאזכה עוד לשוב בתשובה שלימה ולתקן כל מה שפגמתי, וללמוד וללמד לשמור ולעשות ולעשות נחת רוח לפניו ית' לאויט"א אבי"ר.

סיימתי הקונטרס בע"ה יום ה' לסדר ושפמיתם צדק בין איש ובין אחיו וגו' לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא, ד' מנחם אב שנת תשמ"ג לפ"ק פה מאנסי יצ"ו.

הק' אברהם ווינפעלד

שנאת חנם ומחלוקת ואלימות וכו' תשובתם בפיהם ואומרים: וכי דבר חדש הוא זה, הלא כבר היה לעולמים גם בדור שלפנינו, וכי לא ראינו בעינינו ואבותנו ספרו לנו, על מחלוקת וכו' בחצרות הצדיקים, ובכל קהילות ישראל באירופה מחלוקת ושנאת חנם על דא ועל הא, על רב ועל שוחט, על יורש ועל ממלא מקום, וגם מעשי אלימות לא חסרו כידוע, ומה יש להתאונן על זה עכשיו. בקיצור -- "אין דערהיים אז אויך אזוי געווען" זה נראה להם תירוץ מספיק ואמתלא לכל התופעות. -- אמנם באמת יש להתקומם נגד תירוצים כאלה בכל התוקף והעוז, שומו שמים לעשות מחטאי אבותנו דרך והנהגה לדורות, והכתוב צווח (איכה ה') אבותנו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו, לדאבוננו הרב נתחלף להם לאנשים אלה בין החיוב של "צאי לך בעקבי הצאן" (שיר השירים א') שפרש"י התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתם ושמרו משמרתם ומצותי ולכי בדרכיהם וכו', ובין להיות "אוחזים מעשי אבותיהם בידיהם" אשר על זה אמרה תורה פוקד עון אבות על בנים וגו' כדאיתא (ברכות דף ז'). ואשר על זה נתחייבנו להתודות ולומר: אבל אנחנו ואבותנו חטאנו. הנסיון הזה לעשות ממעשי אבותנו דרך ושיטה, חותרת תחת יסודות אמונתנו הק', דהא לא חשוד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא, ואם הדורות שלפנינו היו כל כך טובים וישרים, אם כן

ע"ד הערה בענין הנ"ל

ידקר בחרב, ואם היה כאן מי שעמד בסכנה היו הם תלמידי ב"ש בעצמם שאולי יהי' שיחשוב אותם לרודפים ויפגע בהם, וזה שעמדה להם בנפשותיהן, והכרח לפרש כן דא"א בשום אופן לומר כפשוטו, וח"ו אפי' לחשוב כן, ואם ח"ו היו עושין כן הרי הם רוצחין, ולא היה זה להם זכות אלא חובה כמובן, ואל תתמה על הלשון שמשמע שהרגו ממש, דמצאנו כיוצא בו בכמה מקומות, ראה (מגילה דף ז'): קם רבה שחטיה לד' זירא עי"ש, וכ' המאירי פי' שחטיה מל' סחיטה (היינו בשי"ן שמאלית) ר"ל מיעכו, ואחייה מלשון החלימיני ואחיני עי"ש, וכן במהרש"א על אתר, וכן נראה שהתוס' (שבת י"ב: ד"ה רבי נתן) לא הבינו שהדברים כפשוטם, שלא הזכירו זה להקשות מהא דאפי' בהמתן של צדיקים וכו' עי"ש. וכן אמרם (ברכות ס"ג:) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, וכן הא דאיתא (תמיד ל"ב.) מה יעביד איניש ויחיה א"ל ימית עצמו וכו' עי"ש, בכל אלה אין כונתם כפשוטו, ועי' (פסחים מ"ט.) אמר ר' אלעזר עם הארץ מותר לנחרו ביוה"כ שחל להיות בשבת, עי"ש במהרש"א שפי' לביישו וליטול דמו כדאמרינן אזיל סומקא ואתי חיוורא עי"ש. וכן המהר"ל בבאר הגולה (באר השביעי') כ' ח"ל מה שאמרו כי ע"ה מותר לנחרו ביוה"כ שחל להיות בשבת, דבר זה הוא מצד שאין בו תורה ולכך מותר לנוחרו, אבל מצד שכל אדם אף אם אינו בעל תורה הוא בכח להיות בו תורה שכל שעה אפשר שיקבל התורה, ומפני שהוא בכח על זה הוא כמו שאר אדם שיש בו תורה וכמו התינוק אף שאינו יודע דבר מ"מ מצד הכח אשר הוא מוכן לתורה או שהוא מוכן להתחבר אל החכמים הוא יוצא ממשפט ע"ה, וכיון שהוא בכח להיות ת"ח לא יאמר שהוא מותר לנוחרו, אבל מ"מ המשפט באמתו שמותר לנוחרו מצד שהוא ע"ה עכ"ל, ועי' בשו"ת אבני נזר (יו"ד ח"ב סי' שע"א) מש"כ עפ"י. ואף התוס' שמפרשים מותר לנוחרו כפשוטו, מ"מ מוקי לה ברודף עי"ש, ועל זה וכיוצא בזה כלל לנו רבנו הרמב"ם כלל גדול בתשובתו

ב"ה יום ג' לסדר נצבים וילך תשמ"ג לפ"ק. **למע"ב** ידינ"ע הרב ר' יעקב שענפעלד נר"ו שלום וברכה כל הימים.

ע"ד ההערה במש"כ בקונטרס שלום על ישראל שהעיר בשם קרובו שיחי' על מה שכ' שלא יעלה על הדעת במחלוקת ב"ש וב"ה להשתמש בכח וכפיה אלא שאהבה וחיבה ורעות היה ביניהם כדאיתא (יבמות י"ד:) וע"ז הקשה מדברי התוס' (גיטין דף ל"ו: ד"ה אלא) שכ' ח"ל וי"ל דדוקא ביו"ח דבר אפי' גדול אין יכול לבטל כדאשכחן בירושלמי מפני שעמדו להם בנפשותן כדאיתא התם בתלמודי ב"ש היו הורגין בתלמודי ב"ה וכו' עי"ש. הנה אף שבהשקפה ראשונה יפה העיר, אמנם אחר העיון ברור דלק"מ דניחוי אגן הלא אף אם נסתור כל מש"כ דנאמר דמותר להכות ולכפות את החולק ומקיל וכו', בכדי לאפשרי מאיסור, עכ"ז עדיין הירושלמי הנ"ל לא א"ש, דהלא שם אין המדובר לכפות על קיום דין והלכה, אלא לגזור גזרה חדשה די"ח דבר, ואיך יתכן ע"ז היתר הכאה והריגה, אלא שצריך להבין דברי חכמים וחידותם ולשון חכמים מרפא, והכי איתא בירושלמי (פ"ק דשבת ה"ד) תנא ר' יהושע אוגייא תלמידי ב"ש עמדו להם מלמטה והיו הורגין בתלמודי ב"ה. תני ששה מהן עלו והשאר עמדו עליהם בחרבות וברמחים. ולהלן (דף י"א.) מפני שעמדה להן בנפשותיהן עי"ש. המעיין בדבריהם יראה שהכוונה שהיה לב"ש מסירת נפש בהני גזירות כפי שמורה לשון עמדה להן בנפשותיהן, ואם הכוונה כפשוטו שהרגו את תלמידי ב"ה, זה לא מיקרי עמדה בנפשותיהן, ועכ"ח הכוונה כמו שפי' בקרבן העדה שם ח"ל דהיו הורגין בתלמודי הלל אלו היו רוצין לעלות אבל ח"ו לא הרגו אותן ג"ל. ולקמן כ' והשאר עמדו תלמידי ב"ש למטה בחרבות וברמחים ולא הניחו לעלות כדי שהם יהיו הרוב עכ"ל. היוצא מדבריו דתלמידי ב"ש ח"ו לא נגעו בהם לרעה רק עמדו בחרבות ורמחים בגדר התראה כמו אמרם (סנהדרין צ"ד:) געץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה

(קובץ אגרות הרמב"ם ח"א עמ' ל"ד) ח"ל וכי יש בעולם בבעל דעת יסתפק לו דבר זה אחר מה שכתוב בתורה, - אלא כך ראוי למי שמבין ולבו נכון להבין דרך האמת, שעושים ענין המפורש בתורה - עיקר ויסוד, וכשימצא פסוק מדברי הנביאים, או דבר מדברי רבותינו ז"ל חולק על עיקר זה וסותר אותו, - ידרוש ויבקש בעין שכלו עד שיבין דברי הנביא או החכם, אם נמצא דבריהם מכוונים כענין המפורש בתורה - הרי מה טוב, ואם לאו - יאמר: דברי הנביא הזה או דברי חכם זה, איני יודע אותם, דברים שבנו הם, ואינם על פשוטיהם עכ"ל. ולפי"ז נחזור לעניננו מאחר שמצד התורה ברור שאסור להרוג את חברו שאינו רוצה לגזור איזהו גזירה כמותו, וא"כ עכ"ח להבין ולפרש דברי הירושלמי באופן שיתאים לדרך האמת, והוא שתלמידי ב"ש השתמשו בתחבולות

שונות שיהי' להם רוב, ונעיצת חרבות, זה היה סמל להראות שיש סכנה לעלות, כמו שמצאנו בחזקיה מלך יהודה הנ"ל, וכן אמרו אצל פלטי בן ליש (סנהדרין יט:) נעץ חרב בינו לבניה אמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב, ומש"א והיו הורגין, עכ"ח הפי' כמש"כ הקרבן אעדה של"ה אלא התראה כנ"ל, וזה היה מסירת נפש מצד תלמידי ב"ש כי כנ"א מן הצד או איזה תלמיד שלא שמש כל צרכו היה יכול בקל להחשיב אותם כרודפים, וממילא עמדו בסכנה ועמדה בפשותיהם, ועשו זה עפ"י רוח קדשם וגודל הבנתם בנחיצות הי"ח דבר, וע"כ א"א לבטלן וא"ש.

ואסיים כברכת הדיוט לכתיבה וחתימה טובה שנה טובה ומתוקה לו ולכל ב"ב שיחי' לאויט"א ברב נחת ואושר.

מסכת סנהדרין

והשיב לב

תשובות רבינו הגדול
הגאון רבי אברהם ווינפּעלד זצוקללה"ה